

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR ANABİLİM DALI**

**AVŞAR TÜRKMENLERİNDE DOĞUM EVLENME VE
ÖLÜM İLE İLGİLİ İNANIŞ VE UYGULAMALAR
(TOMARZA ÖRNEĞİ)**

**Hazırlayan
Ali YILMAZ**

**Danışman
Prof. Dr. Ali SELÇUK**

Yüksek Lisans Tezi

Temmuz 2025, KAYSERİ

T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR ANABİLİM DALI

AVŞAR TÜRKMENLERİNDE DOĞUM EVLENME VE
ÖLÜM İLE İLGİLİ İNANIŞ VE UYGULAMALAR
(TOMARZA ÖRNEĞİ)

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Ali YILMAZ

Danışman
Prof. Dr. Ali SELÇUK

Temmuz 2025, KAYSERİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Ali YILMAZ

İmza

T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Anabilim Dalı : Kültürel Çalışmalar Anabilim Dalı
Program Adı : Yüksek Lisans
Tez Başlığı : Avşar Türkmenlerinde Doğum Evlenme Ve Ölüm İle İlgili
İnanış Ve Uygulamalar (Tomarza Örneği)

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Önsöz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 92 sayfalık kısmına ilişkin 10/07/2025 tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı: **%21'** dür.

Filtrelemeye **alıntılar dahil** edilmiştir. Filtrelemede **yedi (7) kelimeden daha az** örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 10/07/2025

Danışman: Prof. Dr. Ali SELÇUK

Öğrenci: Ali YILMAZ

İmza

İmza

KILAVUZA UYGUNLUK

“Avşar Türkmenlerinde Doğum Evlenme Ve Ölüm İle İlgili İnanış Ve Uygulamalar (Tomarza Örneği)” başlıklı Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Ali YILMAZ

Danışman

Prof. Dr. Ali SELÇUK

Kültürel Çalışmalar Anabilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Atabey KILIÇ

KABUL VE ONAY

Prof. Dr. Ali SELÇUK danışmanlığında **Ali YILMAZ** tarafından hazırlanan “**Avşar Türkmenlerinde Doğum Evlenme Ve Ölüm İle İlgili İnanış Ve Uygulamalar (Tomarza Örneği)**” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü **Kültürel Çalışmalar** Anabilim Dalı’nda **Yüksek Lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

...../...../2025

JÜRİ:

Danışman	: Prof. Dr. Ali SELÇUK	İmza
Üye	: Prof. Dr. Kasım KARAMAN	İmza
Üye	: Prof. Dr. Mustafa TALAS	İmza

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun/...../..... tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

...../...../.....

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Atabey KILIÇ

ÖN SÖZ

Bu çalışmada “Avşar Türkmenlerinde Doğum Evlenme Ve Ölüm İle İlgili İnanış Ve Uygulamalar (Tomarza Örneği)” bütün yönleriyle ele alınarak unutulmaya yüz tutmuş gelenekler gün yüzüne çıkartılmaya çalışılmıştır. Öncelikle Yüksek lisans eğitimim boyunca desteklerini esirgemeyen başta kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Ali SELÇUK ’a teşekkürü bir borç bilirim.

Konunun seçiminde, tez hazırlık sürecinde ve çalışmamın tamamlanmasında en önemli etkenlerden olan ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Kasım KARAMAN ve tez çalışmamızın son döneminde tanışmış olduğum ve yapmış olduğumuz çalışmanın son halini almasında önemli katkılarda bulunan kıymetli hocam Prof. Dr. Mustafa TALAS’a müteşekkir olduğumu belirtmek isterim.

Son olarak bu zorlu süreç boyunca büyük fedakârlıklar yaparak beni yalnız bırakmayıp desteğini hiçbir zaman esirgemeyen aileme, eşime ve kendilerine ayırmam gereken zamanın büyük kısmını bu çalışmaya aktardığım kızıma minnettarım.

Ali YILMAZ, Kayseri, 2025

AVŞAR TÜRKMENLERİNDE DOĞUM EVLENME VE ÖLÜM İLE İLGİLİ İNANIŞ VE UYGULAMALAR (TOMARZA ÖRNEĞİ)

Ali YILMAZ

**Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi, Temmuz 2025
Danışman: Prof. Dr. Ali SELÇUK**

ÖZET

Türkmenler, bazı doğal ve sosyal nedenlerle güneye doğru akın eden Orta Asya'nın sarı tenli bir grubudur, bu grup Türkmenistan ve İran'ın Türkmen Sahrası'nda ikamet ediyordu ve ayrıca bazıları Afganistan, Çin, Irak ve Türkiye'de yaşamıştır. Şüphesiz her ailenin bir soyağacı vardır ve antropolojinin en önemli amaçlarından biri, farklı kabilelerin kökenini ve soyağacını tanımadır. Günümüzde Türkiye'nin hemen her noktasında Avşarlar'ı görmek mümkündür. Yer ismi olarak Kayı'dan sonra İkincidir ve bizim tespit edilen 55 tane adı Avşar olan köy ve kasaba vardır. Bunun yanında göl, baraj, ova, yayla vs. Avşar adı ile anılmaktadır. Bilhassa Kayseri ilçe ve köylerinde yaşayan Avşarlar'da çok büyük bir boy ve soy şuuru vardır ve de Türk milliyetçileridirler. 1980 öncesi saflıklarından dolayı çeşitli zararlı akımlar ve yabancı ideolojilere kapılanları görülmüşse de artık uyanmışlar ve kendi özüne dönmüşlerdir. Bu çalışmada ise temel amaç Avşar Türkmenlerinde doğum evlenme ve ölüm ile ilgili inanış ve uygulamaları araştırmaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkmenler, Avşarlar, Doğum, Evlenme, Ölüm.

BELIEFS AND PRACTICES ABOUT BIRTH, MARRIAGE AND DEATH AMONG AVŞAR TURKMEN (TOMARZA EXAMPLE)

Ali YILMAZ

**Erciyes University, Institute of Social Sciences
Master's Thesis, July 2025
Advisor: Prof. Dr. Ali SELCUK**

ABSTRACT

The Turkmens are a yellow-skinned group of Central Asia that migrated southward due to some natural and social reasons, this group was residing in Turkmenistan and the Turkmen Sahara of Iran, and some also lived in Afghanistan, China, Iraq and Türkiye. Undoubtedly, every family has a family tree, and one of the most important goals of anthropology is to recognize the origin and family tree of different tribes. Today, it is possible to see Avshars in almost every part of Türkiye. It is the second place name after Kayı, and there are 55 villages and towns named Avşar that we have identified. In addition, lakes, dams, plains, plateaus, etc. are called Avşar. Especially in the districts and villages of Kayseri, there is a very large tribe and lineage consciousness in the Avshars, and they are Turkish nationalists. Although some of them were caught up in various harmful movements and foreign ideologies due to their naivety before 1980, they have now woken up and returned to their own essence. The main purpose of this study is to investigate the beliefs and practices regarding birth, marriage and death among Avshar Turkmens.

Keywords: Turkmens, Avshars, Birth, Marriage, Death.

İÇİNDEKİLER

AVŞAR TÜRKMENLERİNDE DOĞUM EVLENME VE ÖLÜM İLE İLGİLİ İNANIŞ VE UYGULAMALAR (TOMARZA ÖRNEĞİ)

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI.....	ii
KILAVUZA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY.....	iv
ÖN SÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AVŞARLARIN TARİHİ SOSYO-COĞRAFİK VE DEMOGRAFİK YAPILARI

1.1. Avşarların Tarihi Sosyo-Coğrafik ve Demografik Yapıları	5
1.1.1. Avşarların Tarihi.....	6
1.1.2. Avşarların Coğrafi Dağılımı	20
1.1.3. Avşarların Demografik Yapısı.....	26
1.2. Anadolu’da ve Tomarza’da Avşar Türkmenleri.....	36
1.2.1. Anadolu’da Avşar Türkmenleri	37
1.2.2. Kayseri ve Tomarza’da Avşar Türkmenleri	40

İKİNCİ BÖLÜM

AVŞAR TÜRKMENLERİNİN GEÇİŞ DÖNEMLERİ

2.1. Avşar Türkmenlerinde Doğum İnanışları.....	43
2.2. Tomarza Avşar Türkmenlerinin İnanışları ve Uygulamaları	47
2.2.1. Avşar Türkmenlerinde Evlilik İnanışları	47
2.2.2. Avşar Türkmenlerinde Ölüm İnanışları.....	64
2.2.3. Avşar Türkmenlerinde Farklı İnanış ve Uygulamalar	67
2.3. Bulgular	76
SONUÇ	91

KAYNAKÇA.....	93
Ek 1: Mülakat	101

GİRİŞ

Milattan önce doğumundan yaklaşık dokuz yüzyıl önce Türkler, Çin'in batısında, Moğolistan'ın güneyinde, Hazar Denizi'nin kuzeyinde ve eski İran'da yaşadılar, "Goug Türkleri" adlı büyük bir imparatorluk kurdular ve yeri "Arkhoon" idi, ilk hükümdarları "Bomin" olarak adlandırıldı. Daha sonra Türkler iki gruba ayrıldı, Batı Türkleri ve Doğu Türkleri (MS 552) sonra birleştiler ve Asya tarihinin en büyük imparatorluğunu kurdular ve bazı İslam tarihlerinde bunlara Yäjün, Mäjün, Khezrs, Sakaes vb. isimler verildi, Batı Türkleri Hunlar ve Bejnaks olarak adlandırıldı ve Doğu Türkleri Tafghaes, Başgirds ve binlerce başka isim verildi. Doğu Türkleri Oğuzlar, Ghare Ghalbaghs, Quzes, Kazaklar, Özbekler, Kırgızlar ve Tatarlar gibi bazı gruplara ayrıldı. Günümüzdeki Türkmenler doğu Oğuzlardan ve Azerbaycan Türkleri batı Türklerindendir, ilk İslam yüzyıllarında bu Türklerin bir kısmı Moğolistan'ın güneyinden ve Çin'in batısından güneye doğru indiler, bu göçmen Türk grubu daha sonra "Türkmen" olarak adlandırılan Oğuzlar veya Kuzlar'dı ve Sin şehrinin engebeli ve anormal doğası ve Amu Derya nehri ile Syr Darya, Ghare Ghom, Ghezel Ghom ve Dast Ghobchagh bölgesinin harap olması nedeniyle Türkmenistan ve İran'daki mevcut Türkmen Sahra yakınlarında kaldılar. Günümüzde İran'daki Horasan'ın kuzeyinde, Türkmen Sahra ovasında, Türkmenistan topraklarının geniş bir alanında, Afganistan'ın büyük bir bölümünde ve Çin topraklarında yaşıyorlar. MS 630 yılında doğu Türkleri ve 659 yılında batı Türkleri Çinliler tarafından yönetildi ancak kısa bir süre sonra MS 630 yılında Bomin neslinden "Kutlu Han" Türklerin yönetimini tekrar kurdu. En sonunda Goug Türk'ün valiliği MS 754 yılında Oguz Han tarafından devrildi (Tekindağ, 1979).

Oğuzlar, nehrin doğrudan kuzeye doğru olan kısmındaki Tola (Toghla) kıyılarında ikamet ediyorlardı, petrograflarda Oğuzlar kuzeyde yaşayan bir kabile olarak tanıtılıyor. Doğu komşuları Tatarlardı. 4 kabileden oluştuğu için Toghuz Oğuz (9 Oğuz) olarak

adlandırıldılar, bu 9 kabileden sadece Ghuni ve Tongra kabilelerinin adları olan iki kabilenin adı mevcuttur. Oğuzlar, bölgedeki 9 Toğuz boyundan oluşan bir boydu ve Doğu Türk birliğinin ana bölümünü oluştururlar ve Urkhon yazıtında Oğuzlar olarak adlandırıldılar, Hodood-ol-Alam kitabında “bütün eski Türkistan’ın kralları Toguz Guz’dandı ve Toguz Guz’ların Oğuzlar ile yakın ilişkileri vardı” diye yazılmıştır. Elbette bazı tarihçiler Toguz Oguz ve Ün Oguz’un tek bir boy olduğuna inanıyorlardı ve Tola kıyılarında yaşayan ve 9 gruptan oluşan ve Kağan’a bağlılığı kabul eden Oğuz Han’ın boyunun, Silenka kıyılarında yaşayan ve on gruptan oluşan ve Ill Teber unvanlı valiler tarafından yönetilen Oguzlardan farklı olması şaşırtıcıdır. Şüphesiz bunlar iki ayrı boydu (Yıldırım, 2006).

Avşar boyunun adı Kaşgarlı Mahmut (XI. yy) ve Fahrettin Mübarek Şah (XIII yy) listelerinde Afşar; Reşidüddin (XIV. yy başı) ile ona dayanan Yazıcı-oğlu (XV. yy) ve Ebulgazi Bahadır Han (XVII. YY) listelerinde Avşar olarak geçer. Moğol istilasından önceki Vakayinamelerde de Avşar şeklinde rastlamak mümkündür. XIV ve XVII. Yy ’larda Anadolu’da her ikisi de görülmekle beraber Avşar adı daha çok yaygındır ve telâffuz şekli zamanımızda ülkenin her yerinde Afşar’ın yerini almıştır. Buna karşılık XVI. Yy ’dan beri İran kaynaklarında Afşar şeklinde yazılır ve halen de bu boya mensup oymak ve köylülerce Afşar olarak söylenir.

Afşarlar, İslamiyet öncesi de varlıklarını hissettirebilen büyük ve geniş bir boy olarak karşımıza çıkmaktadır. En eski Oğuz rivayetlerinde, Afşarlar hakkında şu bilgiler vardır: “Oğuz İli’nin Hakani Köl Erki’nin bir kızı vardı. Çok güzel, baba ve anasının bütün işlerine muktedir. Korkut, Köl Erki ile Tuman’a söyleyip yedi gece-gündüz düğün yapıp padişahlara layık esbap ve çeyiz ile Köl Erki’nin kızını Tuman’a verdi.

Aynı zamanda Ayna Han diye Avşar İli’nin Han’ı vardı. Ayna Han bu kızı oğluna istemişti. Köl Erki’de kabul edip kızı verecek olmuştu. Ayna Han kızı Tuman’a verdiğini işittikten sonra asker çekip Köl Erki’nin üzerine yürüdü. Köl Erki de büyük bir ordu ile karşı varıp vuruşup Ayna’yı mağlûp etti. Ayna’nın oğlunu öldürdü ve Avşar’ın askerini kıldı. Ayna’yı kovalayıp yurduna vardı. Yurdunu alıp altı ay orada oturdu. Ayna kaçıp başka bir ile gitti. Köl Erki ant içip, Ayna’ya adam gönderip dedi ki; “Bu kötülüğü yapan sen değildin, oğlun idi. O da cezasını buldu. Şimdi seninle

kardeşiz, gel yurduna sahip ol, ben dönüyorum”. Elçi varıp bu sözlerin hepsini söyledi. Ayna inanıp gelip, Köl Erki’yi gördü. Köl Erki’de yurdunu teslim edip dönüp kendi yurduna indi.

Arran-Albanya-Avganya bölgesinde Afşar Cevanşir kabilesinin hakim olduğunu görüyoruz ki Gürcistan da bunların sınırları içindeydi. Hatta Müslüman-Arap orduları Gürcistan’ı fethettilerinde (642 yılı) tahtta Hristiyanlaşmış bir Türk olan Prens Cevanşir vardı (681’de öldü- Cevanşirler adını bu hükümdardan almıştır). Yine bu dönemlerde Hazar Kağanlığı’nın Kafkaslara akınlar yaptığını görüyoruz ki bu akınlarda bir çok Kafkas dağlı kavmi itaat altına aldıktan sonra 683-689-693 senelerinde Gürcistan ve Ermenistan’a saldırmışlardır. Gürcü Kralları Yuvan ve Cevanşirler zamanında (718 senesini takiben) Hazar Hakanı, Gürcü Kralı Cevanşir’in hemşiresi Suzan ile evlenmeye talip oldu ancak muvafakat cevabı alamayınca Blucan adlı baş komutanını Kaheti ve Kartalın mıntikasına sevk etti. Cevanşir, bu saldırılara karşılık vermiş ancak yenilmiş, kız kardeşi Suzan ile birlikte esir düşmüş ve dönerken yolda Daryal’a geldiklerinde Suzan ölmüş Prens Cevanşir ise 7 yıl esaret altında kalmıştır.

Araştırmanın Konusu

Avşarlar özellikle Arran (Karabağ) bölgesini yurt tutarak, Selçuklu fethine kadar burada kalmışlardır. Buradaki Cevanşirler, İlhanlı hükümdarı Hülagu Han zamanında Anadolu’ya getirilen ve Timur zamanında ise Karabağ nakledilen Avşarlar’la birleşerek bölgede güçlü bir konuma yükseleceklerdir. Daha sonra bu Avşarlar, bazı Türk boylarına mensup teşekkülleri de bünyesine alarak Otuz-İki Cevanşir (32 boydan müteşekkil) adını almışlardır. Osmanlı arşiv belgelerinde Cevanşirlerin bölgedeki varlığının İslamiyetten önceki dönemlere kadar uzandığı açıkça belirtilmektedir.

Henüz İslam öncesi dönemlerde anılan bölgelerde yerleşen ve 305-10 yıllarında Aziz Greguvar Lusavoriç (Dede Korkut) tarafından Hristiyanlığın Gregoryen mezhebine dahil edilen bu Türklerin ve tabii olarak bunlar arasında bulunan Avşarların, özellikle Aran (Karabağ) civarında yaşadıklarını ve Aranyan Ermenileri olarak tanındıklarını ve varlıklarını son yıllara kadar devam ettirdiklerini görmekteyiz. 1721-30 yıllarında Rus istilasında, Ruslara din birliğinden dolayı yardım eden bu Hristiyan Türkler, Zengezur’da Karaçorlular ve ardından Cevanşirlerle savaştılar. 250 kişilik bir çete ile

savaşa katılan Papas Avşar, bunlardan biriydi.

Araştırmanın Önemi

Bu çalışmada Oğuz Türkmenlerinin en önemli boylarından biri olan Avşar Türkmenlerinin Tomarza civarındaki izleri araştırılmıştır. 1071 Malazgirt Zaferi'nden sonra Türk akınları Doğu Anadolu Bölgesi'nden Bizans sınırına doğru olmuştur. Oğuz boylarının bir kısmının batıya yönelerek Tomarza soyunu kullanmış olmaları muhtemeldir. Oğuz boyları, hakim oldukları ülkeye kendi oba, boy ve kabilelerinin adlarını vermişlerdir. Böylece Tomarza çevresinin ve tüm Anadolu'nun Türkleşmesini sağlamışlardır. Bu yüzyılda Tomarza'da en yaygın yerleşim yeri adının Oğuz boylarından Avşar (Afşar)'a ait olması çok ilginç bir bulgudur.

Araştırmanın Amacı

Günümüzde Türkiye'nin hemen her noktasında Avşarlar'ı görmek mümkündür. Yer ismi olarak Kayı'dan sonra İkincidir ve bizim tespit edilen 55 tane adı Avşar olan köy ve kasaba vardır. Bunun yanında göl, baraj, ova, yayla vs. Avşar adı ile anılmaktadır. Bilhassa Kayseri ilçe ve köylerinde yaşayan Avşarlar'da çok büyük bir boy ve soy şuuru vardır ve de Türk milliyetçileridirler. Bu çalışmada ise temel amaç Avşar Türkmenlerinde doğum evlenme ve ölüm ile ilgili inanış ve uygulamaları araştırmaktır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma kapsamında yapılan literatür taraması Türkmenler ve Avşar Türkmenleriyle sınırlandırılmıştır. Ayrıca araştırma kapsamında yapılan mülakat ile Avşar Türkmenleri şahitleri ve ilgilileri ile sınırlandırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

AVŞARLARIN TARİHİ SOSYO-COĞRAFİK VE DEMOGRAFİK YAPILARI

1.1. Avşarların Tarihi Sosyo-Coğrafik ve Demografik Yapıları

Türklerin, bazı hayvanları ve yırtıcı kuşları kutsal sayarak, onları kendilerine sembol edinmeleri bir inanıştı. Oğuzlarda ise her dört boyun ortak bir yırtıcı kuş (doğan kuşunun türleri) sembolü vardı. Bunlara Ongun denirdi. Ancak Ongunların Moğol tesiriyle oluştuğunu anlıyoruz. Çünkü Kaşgarlı'da ongunlar yoktur ve ilk kez Reşideddin bunlardan bahseder. Avşar boyunun ongunu da (Bey-dili, Kızık, Karkın ile birlikte) Reşidüddin ve Yazıcıoğlu'na göre tavşancıl kuşu (kartala benzeyen fakat daha küçük ve kahve renkli bir kuş), Ebulgazi Bahadır Han'a göre ise çure-laçın kuşudur (Demir, 2017).

Oğuz boylarının hepsinin aynı zamanda kendilerine has bir damgaları vardır. Bu damgalar hayvanlara vurulmakta, halı ve kilim motifi olarak kullanılmakta, aş boyası ile evlerin duvarlarına resmedilmekte, nazar değmemesi ve uğur getirmesi için bazı giyim eşyalarına konulmakta, hatta mezar taşlarına, abidelere, yapılara ve kayalara kazılmakta, devletlerin bastırdığı paralarda Boy'un belirtisi olarak kullanılmaktadır. Bu damgalar sayesinde yapıların, eserlerin hangi boy tarafından inşa edildiğini, kimi beylik ve devletlerin hangi boy tarafından kurulduğunu ve kimi ünlü ailelerin hangi boya mensup olduğunu anlıyoruz ki tarih açısından çok büyük bir öneme sahiptir. Afşar Boyu damgasının ters çevrilmiş şekline benzeyen imler, Anadolu'nun çeşitli yerlerinde bereket sembolü olarak kullanılmakta, mezar taşlarına da işlenmektedir. Afşarların "kemgöz" için kullandıkları mezarlık imi ise, Altın-Orda payzasına benzemektedir (Demir, 2017).

Ebulgazi Bahadır Han şöyle anlatmaktadır. “Altın çadırın baş köşesinde Kün Han oturdu. Koyunun başını ve arkasını, kuyruk sokumunu ve bağrını önüne koydular. Her kim Hakan olursa payı bu olsun dediler. İç eşiğinde İrkıl Hoca oturdu, göğsünü pay verip vezirlerin payı bu olsun dediler. Sağ kolda birinci çadırda Kün Han’ın büyük oğlu Kayı’yı oturtular, sağ aşıklı iliği pay verdiler, Bayat onu doğradı, Sorkı atlarını tuttu. İkinci çadırda Alka-evli’yi oturtular, sağ kol iliğini pay verdiler, Kara-evli onu doğradı, Lala atlarını tuttu. Üçüncü çadırda Ay Han’ın büyük oğlu Yazır’ı oturtular, sağ yanbaşı pay verdiler, Yıpar onu doğradı, Kumı atlarını tuttu. Dördüncü çadırda Dodurga’yı oturtular, sağ uyluğu pay verdiler, Döğer onu doğradı, Murdaşuy atlarını tuttu. Beşinci çadırda Yulduz Han’ın büyük oğlu Avşar’ı oturtular. Sağ uyluğu pay olarak verdiler. Kızık onu doğradı, Torumçı atlarını tuttu vd...” (Demir, 2017).

Görüldüğü gibi Oğuz töresinde protokol bakımından Avşar önde gelen boylardandır. 24 boy arasında hükümdar çıkarmış 5 boydan birisi olması ve henüz İslam öncesi dönemlerde Oğuz rivayetlerinde Avşarlardan “El” (devlet kurma gücü) olarak bahsedilmesi onların Türk tarihindeki önemini ortaya koymaktadır (Demir, 2017).

1.1.1. Avşarların Tarihi

Gürcistan’ı fethedildiklerinde (642 yılı) tahtta Hıristiyanlaşmış bir Türk olan Prens Cevanşir vardı (681’de öldü- Cevanşirler adını bu hükümdardan almıştır). Yine bu dönemlerde Hazar Kağanlığı’nın Kafkaslara akınlar yaptığını görüyoruz ki bu akınlarda bir çok Kafkas dağlı kavmi itaat altına aldıktan sonra 683-689-693 senelerinde Gürcistan ve Ermenistan’a saldırmışlardır. Gürcü Kralları Yuvan ve Cevanşirler zamanında (718 senesini takiben) Hazar Hakanı, Gürcü Kralı Cevanşir’in hemşiresi Suzan ile evlenmeye talip oldu ancak muvafakat cevabı alamayınca Blucan adlı baş komutanını Kaheti ve Kartalın mıntıkasına sevk etti. Civanşir, bu saldırılara karşılık vermiş ancak yenilmiş, kız kardeşi Suzan ile birlikte esir düşmüş ve dönerken yolda Daryal’a geldiklerinde Suzan ölmüş Prens Cevanşir ise 7 yıl esaret altında kalmıştır (Ahmet, 2024).

Görüldüğü üzere Afşar’lar özellikle Arran (Karabağ) bölgesini yurt tutarak, Selçuklu fethine kadar burada kalmışlardır. Buradaki Cevanşirler, İlhanlı hükümdarı Hülagu Han zamanında Anadolu’ya getirilen ve Timur zamanında ise Karabağ nakledilen

Avşarlar'la birleşerek bölgede güçlü bir konuma yükseleceklerdir. Daha sonra bu Avşarlar, bazı Türk boylarına mensup teşekkülleri de bünyesine alarak Otuz-İki Cevanşir (32 boydan müteşekkil) adını almışlardır. Osmanlı arşiv belgelerinde Cevanşirlerin bölgedeki varlığının İslamiyetten önceki dönemlere kadar uzandığı açıkça belirtilmektedir (Gezer 2023).

Henüz İslam öncesi dönemlerde anılan bölgelerde yerleşen ve 305-10 yıllarında Aziz Greguvar Lusavoriç (Dede Korkut) tarafından Hristiyanlığın Gregoryen mezhebine dahil edilen bu Türklerin ve tabii olarak bunlar arasında bulunan Avşarların, özellikle Aran (Karabağ) civarında yaşadıklarını ve Aranyan Ermenileri olarak tanındıklarını ve varlıklarını son yıllara kadar devam ettirdiklerini görmekteyiz. 1721-30 yıllarında Rus istilasında, Ruslara din birliğinden dolayı yardım eden bu Hristiyan Türkler, Zengezur'da Karaçorlular ve ardından Cevanşirlerle savaştılar. 250 kişilik bir çete ile savaşa katılan Papas Avşar, bunlardan biriydi. Bu Hristiyanların adları da Türkçe idi (Avan, Saruhan, Kaplan, Bayındır, Dilençi, Şah-kulu oğlu Bagri, Parsadan, Aslamaz-kulu, Vardan, Bali, Karagöz, Kıcı, Turunç, Sarı vs..). (Uludağ, 2023).

İslamiyet'in çıktığı ve yayıldığı dönemlerde (570-750) Afşarlar, İğdır ve Ardahan'a yerleşmişlerdir. Göçten evvelde Oğuz Eli içerisinde kalabalık ve önemli bir boy olan Afşar'lar hakkında X. yy gezginlerinden olan El Makdisi, Türk sınırında Avşar isimli bir köyden bahsetmektedir. Kaşgarlı Mahmut'ta "Sir-derya bölgesinde ve bu bölgelerin kuzeyinde yaşayan Türkmenlerden, ırmak kıyısında yerleşik hayat süren, çiftçilik ve tüccarlıkla uğraşan, yatuk (tembel) adı verilen Oğuzlardan bir kısmı Afşarlardandır" demektedir (Öztaş, 2022).

Avşar Türkmenleri de, diğer Oğuz - Türkmen boylarıyla birlikte Müslümanlığı kabul etmişler, XI. yy' da Selçuklu İmparatorluğunun kuruluşundan sonra Orta Asya'dan tamamen koparak 1130 yılında Salurlar ile birlikte İran, Irak, Suriye ve Anadolu'ya göç ederek yurt tutmuşlardır. Afşarların bu göç olayı sonucu Anadolu'da yer adı olarak Kayı'dan sonra ikinci sırada olması (86 yer adı) Anadolu'nun fetih ve iskanında en önemli boylardan biri olduğunu gösterir. Nitekim, Erzurum'un güneydoğusunda bulunan Cunni mağarasında 12 Oğuz boyuna ait damgalar bulundu ki bunlardan birisi Afşar boyuna aittir. Afşarlar bu fetih sırasında sadece askeri değil, dini yönden de

mücadele vermişler ve Anadolu'yu bir İslam beldesi yapmışlardır. Ahmet Yesevi'nin müritlerinden olan ve Niyazabat'ta (İran) türbesi bulunan Avşar Baba isimli Yesevi şeyhini tanıyoruz ki Anadolu'da da Afşarlara mensup bu derviş-gazilerden bulunduğunu kolayca tahmin edebiliriz (Kekeç, 2018).

Selçuklular zamanında faaliyetleri ile kaynaklara geçmiş 3-4 boy vardır ki birisi Afşarlardır. Afşarların kitle halinde Ön Asya'ya gelmeleri Aksungur ve oğlu İmadeddin Zengi ile XI. yy sonlarına doğrudur ve kuzeyde Suriye ve Irak'ta hakim olmuşlardır. Diğer bir kitle de XII. yy başlarında Arslan ve Küştogan idaresinde İran'ın Huzistan bölgesinde 40 yıldan fazla beylik sürmüşlerdir. Harzemşahlar zamanında da Afşarların çok kalabalık ve zengin bir kabile olduğunu ve Hemedan-Ahlat bölgelerinde yaşadıklarını Celaleddin Harzemşah'ın bunlardan yüklü ganimet aldığını görüyoruz. Adıyaman'ın Besni ilçesi ve çevresine ilk gelip yerleşenler de bu Avşarlardan bir gruptu ki (1200 civarı) hala ilçe merkezinde yaşayan Afşarlar ile çevre bazı köylerde yerleşmiş olan Hüveydi Aşireti bunların torunudur. Bunun yanında Afşarlardan bazı grupların ise hemen güneydeki Gaziantep'in Araban ilçesinde yerleştiğini biliyoruz. Bunlar halen yoğun olarak Araban'da varlıklarını sürdürmektedirler (Aslan, 2011).

Celaleddin Harzem-Şah ile birlikte Anadolu'ya gelen Avşarlardan bir boy da Malatya'da yerleşmiş, sonra batıya göç ederek Kütahya'da Germiyan Beyliğini kurmuştur. Germiyanlıların henüz Malatya civarında iken, Elazığ ve Tunceli bölgesine de yerleştiklerini anlıyoruz. Günümüzde Elazığ'a bağlı Keban, Baskil ve Ağın ilçelerinde yapılan dil çalışmaları da bölgede Afşar dil özelliklerinin etkin olduğunu göstermektedir. Malatya bölgesinde yapılan dil çalışmaları ise Afşar dil özelliklerinin birinci sırada olduğunu ortaya koymuştur. Bu bölgede Dulkadirli Avşarlarının da yerleştiğini söyleyelim. 1560'lı yıllarda Malatya yöresinde bazı Avşar obalarına ait yer adlarına tesadüf edilmesi bu açıdan önemlidir. Eslemes (Kıçık Hacı), Bahri (Cubas, Muşar, Kederbeyt ve Keysun. Sonuncu köy halen Besni ilçesinde varlığını sürdürüyor), Avşar (Argavun ve Pağnik), Delüler (Karahisar), Recep (Pağnik), Selman-ı Süfla ve Ulya (Kıçık Hacı) (Aslan, 2011).

Anadolu'da kurulan Danişmentli Beyliği ile Artuklu beyliklerinde de Afşarlar faaliyet göstermişlerdir. Zengilerin yıkılmasıyla Anadolu'nun güneyine göç eden Afşarlar

burada Karaman-oğulları Devletini kurmuş ve bir kısmı Dulkadirli Beyliği'nin kuruluşuna da destek vermişlerdir. Giresun'u 1397'de fetheden Bayram Beyin torunu Süleyman zamanında Ordu yöresine önemli miktarda Avşarında yerleştiğini görüyoruz. Diğer taraftan Afşar oymakları Giresun, Alucra (Giresun), Şiran (Gümüşhane), Suşehri (Avşar ve Akşar köyleri ile havalisine ve Tamzara bölgesine) civarına önemli ölçüde iskan edildi. Nitekim, Şebinkarahisar'da bulunan Afşar Tepe ile Herek Dağı adlarını buradan almıştır. Giresun türkülerinden biri de Avşarlı adını taşır. Ramazan-oğulları Beyliğinin kurucusu Ramazan Bey, Çukurova bölgesindeki Afşarları Uzun yayla ve Rum Nahiyesine yerleştirmişti. Afşarlar, Kara-koyunlu ve Ak-koyunlu Devletleri içerisinde önemli roller oynadılar. Akkoyunluların Fırat havzasına inmesiyle (1350'li yıllar) aralarında bulunan Afşarlar, Malatya ve Adıyaman'da yerleştiler. Adıyaman'ın Besni ilçesine yerleşenlerin bir kısmı baskılar sonucu kaçarak Bafra'dan gemilerle Kafkasya'ya gitmişlerdir (Turan, 2013).

Anadolu Afşarları, Safevi Devleti'nin kurulmasını müteakip kalabalık bir şekilde İran'a gitmiş ve büyük bir güç kazanmışlar, neticede bunlardan Nadir Şah, Safeviler'in yerine Afşar hanedanlığını kurmuştur. 16.yy'da Muş, Ahlat, Malazgirt, Doğu Beyazıt hattına da önemli miktarda Afşar yerleşmiştir. Denilebilir ki, bu zamanlarda Anadolu, İran, Kafkasya, Irak-Suriye ve diğer bölgelerde Afşar Türkmenlerini görmemiz mümkün olduğu gibi, bulundukları devletlerin siyasi yapılarını da etkilemekteydiler. Avşarların özellikle Batı Türkleri arasında bu kadar etkili olması Türk müziğine de yansımıştır. Türk halk müziğinde üç büyük tarz vardır. Bunlardan biri kuzey sahasını içine alan (Kırım-Kafkas) Kereyli, diğeri doğu bölgelerini kapsayan (İran-Azerbaycan-İrak) Bayatı iken Anadolu'da söylenen tarza Avşari denilmektedir. Üstelik Anadolu'da halk müziği düzenine Türkmen Düzeni yada Avşar Düzeni denilmektedir (Aydoğmuşoğlu, 2011).

Avşarlar bu bilgilerden anlaşılacağı üzere, rahmetli Faruk Sümer'in ifadesiyle tarihimizde devamlı rol oynamış tek Oğuz boyudur. Bu bakımdan hiç bir Oğuz boyu onunla mukayese edilemez. Afşarların Ön Asya'ya yerleşmede nüfuslarının çok ve etkinliğinin devamlı olduğunu görüyoruz. Böyle bir yapıya sahip bir boyun devlet kuramaması düşünülemez. İşte Afşarlarda muhtelif zaman ve mekanlarda bir çok devlet, beylik ve hanedanlıklar kurmuşlar, bir çok mühim olaylara karışmışlar ve adlarını

zamanımıza kadar yaşatmışlardır (Sümer, 1959).

Afşarlar ilk olarak XI. yy sonlarına doğru Aksungur idaresinde Suriye'ye gelmişlerdir. Aksungur Oğuzların Afşar boyu beylerinden Alturgan Bey'in oğludur. Aksungur'un Kıpçak asıllı olabileceği söylenirken, kesinlikle Afşar olmadığı da iddia edilmektedir. Büyük Selçuklu Sultanı Melik-Şah'ın memluku olan Aksungur, idaresindeki Afşarlarla birlikte önce Alparslan'a ve onun ölümüyle Melik-Şah'a bağlı bulundu. Melik-Şah'ın Suriye seferine katıldı. 1085 yılında Musul'u ele geçirerek Ukayli Hanedanlığı'na son verdi. Halep'in fethi sonucu Kasımü'd-devle unvanı ile Halep valiliğine getirildi (1087). Melikşah Suriye'nin yönetimini kardeşi Tutuş'a bırakarak onu Mısır'daki Fatimilere karşı seferle görevlendirdi. Aksungur ile Urfa emiri Bozan'ın kuvvetleriyle Tutuş'a katılmalarını istedi. Ancak, ordu Trablus-Şam'a gelince Tutuş ile arası açılan Aksungur ordudan ayrıldı. Tutuş ise seferden vazgeçip geri dönmek zorunda kaldı. Melik-Şah'ın ölümüyle (1092) saltanat mücadelesine atılan Tutuş önce Halep üzerine yürüyerek Aksungur'u itaat altına aldı. Fakat Tutuş'la arası bozuk olan Aksungur, Bozan ile birlikte Selçuklu tahtının asıl varisi olan Berkyaruk'un tarafına geçti. Tutuş, Berkyaruk ile savaşı göze alamayıp Suriye'ye döndü. Bir müddet sonra Halep'e gelerek kritik bir zamanda kendisine ihanet ettiğini düşündüğü Aksungur'a savaş açtı. Berkyaruk'tan yardım göremeyen Aksungur yenilerek Tutuş tarafından öldürüldü (Bedirhan, 2022).

Aksungur'un ölümüyle yerine oğlu Musul Atabeyliği'nin kurucusu olan Zengi'nin geçtiğini görüyoruz. Irak Selçuklu Sultanı Mahmut, Zengi'yi 1127'de Musul Valisi ve iki oğluna Atabek tayin etti. Zengi bundan sonra İmade'd-Din lakabıyla anılmaya başlandı. Zengi Musul'a hakim olunca büyük ve güçlü bir Türk devleti kurmaya çalıştı. Bu dönemde İslam dünyası Haçlı Seferleri ile uğraşıyordu. Zengi, Haçlılar ile tesirli mücadelenin ancak siyasi birlik ile mümkün olacağını idrak eden ilk Türk devlet adamıdır. Bu sebeple Sincar, Habur ve çevresini, Nusaybin ve Harran'ı ardından da Halep'i ele geçirdi (1128). 1130'da Hama'yı aldı. Aynı yıl, Artukluları yenerek Kuzey Suriye ve Güney Doğu Anadolu'da hakimiyetini sağlamlaştırdı. Daha sonra Türkmenlerin yaşadığı Şehr-i Zor (Kerkük) bölgesini (1139) ve Kürt reislerini yenerek Hakkari civarını egemenliği altına aldı. Günümüzde Irak'ın kuzeyinde sınırimıza yakın olan İmadiye şehrini o kurmuştur (Bedirhan, 2022).

Artukluları tekrar yenerek Amid'e (Diyarbakır) girdi ve adına hutbe okunmak suretiyle şehri geri verdi (1141). Akabinde Böri Atabeyliğine de hakimiyetini kabul ettirdi. Haçlılar ile mücadelesine gelince, 1130'da Kudüs Kralının da olduğu Haçlı kuvvetlerini yenerek Esarib kalesini zaptetti. Savar komutasındaki ordusu Kudüs Kralı Foulque idaresindeki Haçlıları ikinci kez mağlup etti (1137). Ardından ülkesini ikiye ayıran ve önemli ticaret yolları üzerinde bulunan Urfa Haçlı Kontluğunu fethetti (24 Aralık 1144). Urfa'nın düşmesi II. Haçlı Seferi'nin yapılmasına sebep oldu. Zengi, Selçuklular ve Abbasi halifeleriyle de zaman zaman bozuşmuş olsa da genelde iyi ilişkiler kurmuştur. Görüldüğü gibi o bir taraftan Mezopotamya ve Kuzey Suriye'yi tek hakimiyet altında birleştirirken, bir taraftan da Haçlılara karşı başarılı savaşlar yaptı. Bu yolda İslamlığın zinde kuvvetleri olan Türkmenlerden geniş ölçüde faydalanmasını bildi. Zengi Ukayliler'in elinde olan Caber kalesini kuşatıp teslimini beklediği sırada muhafızlardan biri tarafından öldürüldü (1146). Ölümünden sonra ülkesi ikiye bölündü. Halep merkez olmak üzere Suriye'de Nureddin Mahmut, Musul merkez olmak üzere El-Cezire de Seyfettin Gazi hükümdar oldular. Ailenin üçüncü bir şubesi ise elli yıl kadar Sincar'da hüküm sürmüştür (Babür, 2018).

Zengi'nin ölümüyle oğlu Seyfeddin Gazi Atabey oldu. Halep'teki kardeşi Nureddin Mahmut ile anlaşarak gerek iç meselelerde gerekse Haçlılar ile mücadelede ortak hareket ettiler. Seyfeddin 1149'da öldü. Yerine kardeşi Kutbeddin Mevdud geçti. Bu arada Nureddin Mahmut ile anlaşmazlık çıktıysa da Humus ve Rakka Nureddin'e verilerek sorun çözüldü. Bundan sonra iki kardeş Haçlılarla mücadele ettiler. Nureddin, Haçlıları Harim'de yendiğinde (1164) Mevdud yanındaydı. Mevdud, 1167'de Haçlılar üzerine yürüdü ve Nureddin'in yardımıyla bir çok yeri ele geçirdi. Mevdud'un 1170'te ölümü üzerine (mezarı Mardin'in Cizre ilçesindedir) oğlu Zengi II yerine geçmek istedi. Ancak Seyfeddin Gazi II karşısına çıktı. Nureddin Mahmut'un araya girmesiyle Musul Seyfeddin Gazi II'ye, Sincar ise Zengi II'ye verildi. Nureddin de Nusaybin ve Habur'u aldı. Seyfeddin Gazi II, Nureddin'in Haçlılarla yaptığı seferlere katıldı. Nureddin'in ölümünden sonra Selahaddin Eyyubi'nin ne gibi bir tehdit oluşturduğunu görüp onunla savaştıysa da yenildi (1176). Çok geçmeden de öldü. Kardeşi İzzeddin Mesut Atabek oldu. Halep hakimi İsmail'in ölümüyle burayı aldı, ancak Sincar hakimi Zengi II'nin teklifi ile Halep'i Sincar ile değişti. Selahaddin'in Halep'i alma gayretleri ve Urfa, Humus, Rakka, Suruç ve Nusaybin'i ele geçirmesi, ardından Musul'u kuşatması,

1182’de Sincar’ı alması üzerine Artuklu ve Ahlat-Şah’larla ittifak yaptı. Fakat Selahaddin Amid’i (Diyarbakır) ele geçirdi. Halep’e yürüdü. Şehrin hakimi Zengi II, bir anlaşma yapıp, Halep’i Selahaddin’e bıraktı yerine Sincar ve çevresini aldı. Selahaddin 1185’te Musul’u iki kez daha kuşattıysa da alamadı. İzzeddin Mesut, Selahaddin’le baş edemeyeceğini anlayarak onunla anlaşma yoluna gitti ve Şehr-i Zor (Kerkük) ve yukarısını Selahaddin’e bırakıp ona tabi oldu. Mesut, 1193’te Selahaddin Eyyubi’nin ölümünden kısa bir süre sonra öldü ve yerine oğlu Nureddin Arslan-Şah geçti. Arslan-Şah, Zengi II’nin Nusaybin çevresini zaptetmesi üzerine onunla ve onun ölümünden sonra yerine geçen oğlu Kutbeddin Mehmet ile mücadele etti ve Nusaybin’i ele geçirdi. Eyyubilerin yardıma gelmesiyle şehri terk edip Musul’a döndü (1198). Eyyubi emiri Adil de Mardin’i kuşattı. Arslan-Şah, Kutbeddin Mehmet ile Artuklulara yardıma geldi ve Eyyubileri yendi (1199). Ardından Kutbeddin ile Nusaybin için tekrar savaşan Arslan-Şah, yenilerek Musul’a çekildi (1204). Arslan-Şah, daha sonra bölgede Türkmen beyleriyle bazı olaylara karıştıysa da 1211’de öldü. Yerine geçen Kahir zamanında önemli olay olmadığı gözüküyor. Bu dönemde devlet işlerine Bedreddin Lu’lu’ bakıyordu. Kahir’in 1218’de ölmesiyle yerine Arslan-Şah II geçti. 1219’da bir kısım topraklarını ele geçiren Sincar hakimi Zengi III’ü Eyyubilerden Melik Eşref sayesinde yendi ancak aynı yıl öldü. Yerine Lu’lu’ tarafından üç yaşındaki kardeşi Nasıreddin Mahmut getirildi. Bundan sonra Lu’lu’ düşmanlarına karşı Eyyubi Eşref’in yardımlarını aldı. Eşref, 1220’de Sincar’ı alarak buradaki Zengi hakimiyetine son verdi. Mahmut’un 1222’de ölümüyle Bedreddin Lu’lu’ bölgeye Atabek olarak atandı ve Zengilerin Musul’daki kolu da yok oldu (Gürbüz, 2012).

Ortaçağ Türk-İslam dünyasının en parlak simalarından olan Nureddin Mahmut, Haçlılara karşı başarılı savaşlar yaptı. O Haçlılar ile mücadelesinde Musul hakimi kardeşi Seyfettin Gazi ve yerine geçen Mevdud ile birlikte hareket etmiş ve Haçlılara karşı İslam cephesini birleştirmek için çok çalışmışlardır. Nureddin, Haçlıların eline geçen Urfa’yı 1146’da tekrar fethetti. Ertesi yıl da Artak ve civarını ele geçirdi. II. Haçlı Seferinde kardeşi Seyfeddin ile birlikte Dımeşk’ı (Şam) kuşatan Haçlılar ile savaştı. Arima kalesini ele geçirdi, Haçlıları Yağra’da bozguna uğrattı. 1149’da Antakya Prensi Raymond’u öldürdü. Daha sonra Famiya kalesini zaptetti. Börilerin elinden Dımeşk’ı aldı. Yukarı Mezopotamya, Güneydoğu Anadolu ve Suriye’yi tek hakimiyet altında toplayarak sultanlığını ilan eden (1153) Nureddin Mahmut’un prestiji Selçuklu

Hanedanı'nı gölgede bırakacak kadar arttı. O Selahaddin Eyyubi'yi Mısır'a göndererek Selçukluların hayali ve İslam dünyasında ikiliğe sebep olan Fatımi Halifeliği'nin yıkılmasını sağlamıştır. Kudüs Kralı III. Baudouin'i yenilgiye uğrattı (1157). 1158'de Haçlılara yenildiyse de onları Harim'de ağır bir bozguna uğrattı (1164). 1173'te Maraş ve Göksun'u Selçuklulardan aldı, ancak II. Kılıç Arslan ile anlaşarak şehirleri geri teslim etti. Nureddin 1174'te Dımışk'ta öldü. Yerine oğlu İsmail geçti. Bu dönemde Selahattin Eyyubi ülke topraklarını yavaş yavaş ele geçirmeye başladı. Selahaddin ile mücadele eden Zengiler başarılı olamadı. İsmail, hastalanınca ülkesinin Musul hakimi İzzeddin Mesut'a verilmesini vasiyet etti. 1181'de ölünce Halep kolu sona erdi (Alkan, 2022).

Musul Atabeyliği'nin kurulması ile Afşarlar kitle halinde birleşerek başlı başına bir güç oluşturmuşlardır. Bu zamanda Afşarlar devletin üst kademelerinde görev almışlardır. Halep'te Türkmen Pazarında sayıları 15'i bulan mescitlerden biri Avşar Mescidi adını taşır, yine Yaruklu Türkmenlerinden İzzeddin Avşar'ın yaptırdığı Avşariye Medresesi de bölgede Avşar varlığını gösterir. Ayrıca Selahaddin Eyyubi gibi bir şahsiyet yetiştirerek kendilerinden sonra da bölgenin Haçlılara karşı ayakta kalmasını sağlamışlardır. Nureddin Mahmut'un 1173'te Maraş ve Göksun'u almasıyla Avşarlardan önemli kitlelerin Maraş ve Sivas taraflarına yerleştiklerini tahmin ediyoruz ki 1250'li yıllarda Maraş civarında yaşayan ve İç-El'e doğru sarkan Afşarlar bunlardır. Ayrıca Karamanlıların da önceleri Sivas taraflarında yaşadıklarını biliyoruz. Moğol istilasını sonucu buradaki Avşarlar, Anadolu'nun güneyine göç ederek diğer Türkmen oymaklarının da yardımıyla Karaman oğulları Beyliği'ni kuracaklardır. Ayrıca Zengilerin, Artuklu Beyliği (Mardin merkez olmak üzere Güneydoğu Anadolu'da kurulmuştur) bünyesinde faaliyet gösterdiklerini de anlıyoruz. Bugün Doğu ve Güneydoğu Anadolu ile Orta Anadolu kesimlerinde Zengi adını taşıyan köyler bu Avşarların bir hatırasıdır (Okan, 2007).

Musul Atabeyliği'nin kurulması ile Afşarlar kitle halinde birleşerek başlı başına bir güç oluşturmuşlardır. Bu zamanda Afşarlar devletin üst kademelerinde görev almışlardır. Halep'te Türkmen Pazarında sayıları 15'i bulan mescitlerden biri Avşar Mescidi adını taşır, yine Yaruklu Türkmenlerinden İzzeddin Avşar'ın yaptırdığı Avşariye Medresesi de bölgede Avşar varlığını gösterir. Ayrıca Selahaddin Eyyubi gibi bir şahsiyet

yetiştirerek kendilerinden sonra da bölgenin Haçlılara karşı ayakta kalmasını sağlamışlardır. Nureddin Mahmut'un 1173'te Maraş ve Göksun'u almasıyla Avşarlardan önemli kitlelerin Maraş ve Sivas taraflarına yerleştiklerini tahmin ediyoruz ki 1250'li yıllarda Maraş civarında yaşayan ve İç-El'e doğru sarkan Afşarlar bunlardır. Ayrıca Karamanlıların da önceleri Sivas taraflarında yaşadıklarını biliyoruz. Moğol istilas sonucu buradaki Avşarlar, Anadolu'nun güneyine göç ederek diğer Türkmen oymaklarının da yardımıyla Karaman oğulları Beyliği'ni kuracaklardır. Ayrıca Zengilerin, Artuklu Beyliği (Mardin merkez olmak üzere Güneydoğu Anadolu'da kurulmuştur) bünyesinde faaliyet gösterdiklerini de anlıyoruz. Bugün Doğu ve Güneydoğu Anadolu ile Orta Anadolu kesimlerinde Zengi adını taşıyan köyler bu Avşarların bir hatırasıdır. emirlerden, Selçuklu sultanı Mesut'un hacibi (beylerbeyi) Has Beğ, Azerbaycan'da oldukça güçlü olan Afşarların desteğini alabilmek için, Şumla ile dostluk kurmuş ve konumunu güçlendirmeye çalışmıştı. Şumla'da O'nun emiri olmuştu. Has Beğ öldürüldüğü zaman zekasıyla kendini kurtardı ve tekrar Huzistan'a geldi. Ancak, yokluğunda Selçuklulardan Melik-Şah bölgeyi ele geçirmişti. Üstelik Abbasi halifesi de burayı almak istiyordu. Şumla hemen harekete geçti. Önce Halife ordusunu yenip kumandanını esir aldı. Ardından Bağdat'a elçi gönderip özür diledi. Abbasilerle meseleyi hallettikten sonra Melik-Şah'ı bölgeden çıkararak tek başına egemen oldu. Şumla, Lur denilen Kürtleri (Bu Kürtler kendilerine Güllü derlerdi. Türkistan'ın Lolan kentinden gelmişlerdir. Lurların içinde Afşar, Beğdili, Çağatay, Karabağlı gibi Türkler de vardır) destekleyerek Kuzey ve Batı Luristan'da küçük bir Atabeyliğin (1184-1597) temellerini attı ve bu bölgeyi hakimiyeti altına aldı (Balcı, 2014).

1156'da Selçuklu Sultanı Muhammet halifeyle bozuşup Bağdat'ı kuşatınca, Halifenin çabalarıyla Melik-Şah isyan etti ve Hemedan'da bağımsızlığını ilan etti. Şumla, Melik-Şah taraftarı olarak Hemedan'a geldi. Ertesi yıl Şumla halifenin emiri Kaymaz'ı yenerek tutsak etti ve O'nu Sultan Muhammet'e gönderdi. Bunun üzerine Halife Şumla üzerine ordu sevk ettiyse de Şumla bu orduyla savaşmadı. 1159'da ülkesiz kalan Melik-Şah, Huzistan'a girerek Şumla'yı yendi ve ardından Fars'a girip Zengi'yi de (Salgurlu) teslim aldı. Şumla ve Zengi Melik-Şah'a bağlanarak en yakın emirleri oldular. Aynı yıl Sultan Muhammet'in ölümüyle tahta çıkmak için Şumla ve Zengi ile birlikte Isfahan'a gelen Melik-Şah, zehirlenerek öldürüldü. Selçuklu tahtına Arslan-Şah geçti Şumla, Zengi ile birlikte Arslan-Şah'ı metbu tanıdı ve Melik-Şah'ın oğlunun Atabeği oldu.

Şumla'nın yeğeni Şenka-Oğlu, dünürü olan Basra valisinin halifece öldürtülmesine kızarak Basra ve Vasıt'ı yağmaladı (1166). Halifenin Vasıt valisi Kutlu-Pars Şenka-Oğlu'nun üzerine yürüdüysen de yenildi ve öldürüldü. Şenka-Oğlu ertesi yıl Basra'yı tekrar yağmaladı. Şumla da Bağdat civarına gelip halifeden toprak istedi. Ancak yeğeni Kılıç'ın halife kuvvetlerine yenilip esir olması üzerine geri döndü. 1169'da Salgurlu Zengi'nin askerlerine kötü davranması sebebiyle askerler Şumla'yı ülkeye çağırdılar. Şumla Zengi'yi yenip Fars'a sahip olduysa da halka kötü davranması ve yeğeni Şenka-Oğlu'nun ülkeyi yağmalaması üzerine tepki çekti ve Fars'ı terk etmek zorunda kaldı (Karabulut, 2015).

Huzistan ve Ahvaz'a hakim olan Şumla Nihavend'i de ele geçirmek istiyordu. Selçuklu Atabeği İl-Deniz'den para karşılığı burayı istedi ancak alamadı. 1175'te İl-Deniz'in ölümü sonrası Şenka-Oğlu Nihavend'i zaptetti. Ertesi yıl Şenka-Oğlu Bağdat taraflarında halife kuvvetlerine yenilip öldürüldü. Kısa bir süre sonra Şumla bazı Türkmenler üzerine yürüdü. Atabek Pehlivan'dan yardım alan Türkmenler Şumla'yı yenip kardeşi ve yeğeni ile birlikte esir ettiler. Şumla birkaç gün sonra aldığı yaraların tesiriyle öldü (1176). Şumla cesur, zeki ve dirayetli bir şahsiyet idi. O bu meziyetleriyle Huzistan ve komşu bazı yörelerde Luristan'ın bir kısmını da içine alan bir beylik kurmuştu. Şumla'dan sonra yerine oğlu Şerafeddin Emiran geçti. Selçuklu sultanı Arslan-Şah'ın ölümü üzerine kardeşi Muhammet, Emiran'ın teşvikiyle tahta çıkmak için Isfahan'a gitti. Kaymaz oğlu Kavşut ve bazı emirler Muhammet'i destekledilerse de Atabek Pehlivan Muhammet'i yendi. O da Emiran'ın yanına kaçtı ancak Pehlivan'dan çekinen Emiran O'nu ülkeye almadı. Bu hareketiyle Pehlivan'ın memnuniyetini kazandı. Onun döneminde uzun bir süre Şumla oğulları ile ilgili bir bilgiye rastlanmıyor. Bu, ülkenin sakin bir barış dönemi yaşaması ve siyasi olaylara karışmaması ile ilgili gözüküyor. Emiran'dan sonra başa geçen Su-sıyan'ın ölmesiyle (1194) oğulları Ali ve Nasreddin arasında çıkan taht kavgasında Ali başa geçti. Kardeşinin halifeden yardım istemesi beyliğin sonunu getirdi. 1194-95'te Halife ordusu Huzistan'ı işgal etti ve Şumla ailesini toplayıp Bağdat'a götürdü. Böylece bu beylik tarihe karıştı. Afşarların Huzistan ve Luristan'da 42 kaleleri vardı. Şumla oğulları'nın para kestirdikleri de biliniyor (Parlar, 2005).

Oğuzların Afşar boyundan olan Karaman aşireti ve Karaman-Oğulları, Orta Anadolu'nun güneyinde kurulmuş olup, Anadolu Türkmen beyliklerinin Osmanlılardan sonra en büyüğü ve devamlısıdır. Karaman tahtı beylikten ziyade bir devlet sayılmıştır. Ana kütlesi Afşarlara dayanan devlet, Üç-Oklardan Turgut, Bayburt, Kusun, Göğüz, Varsak, Salur ve Kaçarlar ile Türkleşmiş Samagar, Çaygazan ve Barımbay gibi Moğol oymaklarını da çevresine toplamıştı. Karaman oymağının bir kısmını 12. Asır ortalarında Maverai'n-nehir' de, bir kısmını da Kara-koyunlu obası olarak Azerbaycan bölgesinde (Arran, Gence, Berdaa) görmekteyiz ve varlıkları günümüze kadar gelmiştir (Boyacıoğlu, 1999).

Diğer bir kısmı ise Moğol istilasından kaçarak Anadolu'ya gelmiş ve Selçuklu sultanı Alaaddin Keykubat tarafından (1228) Ermenek tarafına yerleştirilmiştir. Bu sırada uçlarda bulunan Türkmenlerin çoğunluğunu Karamanlılar oluşturuyordu. Karamanlılar bundan önce Sivas tarafında bulunuyorlardı. Bu sırada Karaman Aşiretinin reisi olan Sadeddin oğlu Nureddin (Nure Sofi 1230-55), Babai tarikatına girmiş ve Selçuklular ile savaşmıştı. (Selçuklu ve Osmanlı tarihçileri düşman oldukları Karamanlıları kötölemek ve aşağılamak maksadıyla Nure Sofi'yi Ermenek'te kömürcülük yapan Ermeni dönmesi olarak tanıtmışlardır. Bu iddiayı ilk söyleyen ise Selçuklu tarihçisi İbn-i Bibi'dir. Halbuki biz Nure Sofi'yi aristokrat bir Türkmen beyi olarak tanıyoruz). Bir Babai şeyhi olarak Türkmenler üzerinde nüfuzunu artırmış; Hristiyanlardan Ereğli'yi alarak başkent yapmış ve Silifke'ye saldırarak tekfurunu öldürmüştür (Bal, 2005).

Bu tarihlerde (1254) Karamanlılara mensup olan Afşar Beyi İslam Beyin Silifke-Mersin arasındaki Cracca şehrini (Kız kulesi) yağma ettiğini onun ölümünden sonra da Sarum Beyin tekrar şehre akınlar düzenlediğini görüyoruz ki bu Afşarlar, Karamanlılara mensup veya 1250 yılında Maraş Dağlarında sakin olan ve İç-El taraflarına doğru yağma hareketlerine girişen Avşarlardan olabilirler. (Maraş bölgesi Türkmeni olan Ağaç-Eri'lerin de 1258 yılında Maraş'tan İç-El ve Antalya'ya doğru akın yaptıklarını görüyoruz). Nure Sofi, tahmini 1255'te ölünce yerine Karaman Bey geçmiştir. Karaman Bey, Ermenek, Mut, Gülnar ve Silifke'ye saldırdı, Ermenek'i alarak burasını başkent yaptı. Karamanlıların etki alanlarının genişlemesi Selçuklu Sultanı IV. Kılıç Arslan'ı rahatsız etti. Onlarla akrabalık kurarak Larende (Karaman) kalesini verdi. Ancak, uç beylerinden bazılarının cezalandırılmasından dolayı endişeye kapılan Karaman Bey,

kardeşleri Zeyne'l-hac ve Bunsuz ile birlikte 20.000 kişilik bir kuvvetle Konya üzerine yürüdü. Muinüddin Pervane komutasındaki Selçuklu ordusu Karamanlıları Gevele kalesi önlerinde yendi. Karaman kaçtıysa da kardeşleri yakalanıp Konya'da idam edildi. Karaman Bey, yaklaşık 1262'de öldü ve yerine oğlu Mehmet geçti. Selçuklular ise Karaman ve Ermenek bölgesine vali olarak Bedrettin Huteni'yi atadılar. Mehmet Bey, bu esnada isyan eden Hatiroğlu ile birleşerek Selçuklulara karşı faaliyete geçti ve üzerlerine gönderilen Huteni idaresindeki Selçuklu-Moğol ordusunu ani baskınla Göksu civarında yendi. Emir-i Sevahil Hoca Yunus ta Mehmet Bey'e yenilmekten kurtulamadı. 1273 yılında Baba İlyas'ın oğlu Muhlis Paşa'ya destek vererek Konya'yı ele geçirmesini sağlamış, Muhlis Paşa altı ay hüküm sürdükten sonra hakimiyeti Karamanlılara devretmiştir (Başkan, 2012).

Mehmet Bey, Anadolu'nun Moğol işgalinden kurtulması için Memluk Sultanı Baybars'ı Anadolu'ya çağırın ve onun yanında yer alan beylerden birisiydi. Baybars, vezir Pervane'nin iki yüzlü siyasetinden dolayı ülkesine dönünce, Mehmet Bey, Menteşe ve Eşref-Oğlu Türkmenleriyle birlikte Konya üzerine yürüdü. 13 Mayıs 1277'de Konya'yı işgal ettiğinde, yayınladığı meşhur fermanı ile Türkçe'yi resmi dil ilan etmiştir. Bu fermanla "Bugünden sonra divanda, dergahta, bargahta, mecliste, meydanda, çarşıda ve pazarda Türkçe'den başka bir dil konuşulmayacak ve kullanılmayacaktır" diyerek, resmi devlet işlerinde kullanılan Arapça ve Farsça'nın hakimiyetine büyük bir darbe vermiştir. Bu ferman Türk kültür tarihinin en büyük hadiselerindendir ve her yıl 13 Mayıs günü Karaman'da Dil Bayramı olarak kutlanmaktadır. Erol Güngör, bu fermanın Mehmet Beyin milliyetçiliğinden değil de cahilliğinden kaynaklandığını söyler. Ona göre, Mehmet Bey okur-yazar olmadığı için eksiklik duymuş, Arapça-Farsça konuşulan devlet makamlarında olup biteni anlamak, tahsilli kesimin etkinliğini ortadan kaldırmak için bu yola baş vurmuştur. Ancak dilin bir milletin hayatındaki yerini düşünürsek bu suçlamanın haksız olduğunu söyleyebiliriz. Mehmet Bey, akabinde II. Keykavus'un oğlu olarak tanıttığı Alaaddin Siyavuş'u Selçuklu tahtına çıkardı ve kendisi de vezir oldu (15 Mayıs 1277). Ancak Akşehir civarında aralarında Germiyanlıların da bulunduğu Sahip-Ata Oğulları idaresindeki bir orduyu yendikleri sefer dönüşü Konyalılar Karamanlıları şehre sokmadılar. Bunda Siyavuş'un kendini bir lider olarak halka kabul ettirememesi yatar. Bunun üzerine Mehmet Bey, Ermenek'e çekildi. Cüveyni idaresindeki bir Selçuk-Moğol ordusu bölgeye geldi. Mehmet Bey, bu ordu

karşısında yenildi ve yakalanarak kardeşleri ile beraber öldürüldü (1277). Bu olay bir süre Karamanlıları sindirdi. Mehmet bey, Moğol işgali altında olan Anadolu'nun kurtulması için isyan bayrağı açan ve bu sebeple Selçuklu ve Moğol orduları ile ölene kadar çarpışan bir mücadele insanıdır. Moğollarla bir kaç defa savaşmış ve iki defasında da yenmiştir. Gazan Han'ın şöyle söylediği rivayet olunur: “Şu Türkmenler ve Karamanlılar olmasa idi, Moğol atlıları güneşin battığı yere kadar giderlerdi”. Mehmet Bey'den sonra Karamanlıların başına kardeşi Güneri geçti. Selçuklular arasındaki taht kavgasına karıştı ve bir süre sonra Ermenilere ait Tarsus'a sefer yapıp burayı tahrip etti (1286). Ancak Ermenilere yardıma gelen Moğollar karşısında tutunamayıp dağlara çekildi. Güneri Bey'in 1300'de ölümü üzerine yerine kardeşi Necmeddin Mahmut, onunda 1308'de Ermenilerle çarpışırken ölmesiyle Yahşi Bey geçti (Erdem, 2000).

1308'de Anadolu Selçuklularının çökmesi ile Karaman-Oğulları Anadolu'da en kuvvetli beylik olarak ortaya çıkmış ve Selçukluların yerine geçmek için büyük mücadeleler vermiştir. Yahşi Bey'in Konya'yı işgal ederek başkent yapması üzerine Emir Çoban idaresinde bir Moğol ordusu Anadolu'ya gelip Konya'yı geri aldı. Yahşi Bey'in ölümünden sonra Mahmut'un oğlu İbrahim Bey oldu. Onun zamanında tekrar Konya ele geçirildi. 1319'da Tarsus Ermenileri üzerine sefer yaptı. 1328'de Moğol İlhanlıların Anadolu valisi Timurtaş ölünce Türkmenler rahat bir nefes aldı. İlhanlıların çökmeye başlaması üzerine Karamanlılar topraklarını genişletmeye başladı. Beyşehir alındı. Gevele kalesine kadar olan yerler ele geçirildi. İbrahim'in ölümünden sonra yerine geçen oğlu Fahreddin Ahmet Moğollar ile savaşırken öldü (1350). Ondan sonra kardeşleri Süleyman ve Şemseddin kısa süreli hükümdar oldular (1352). Daha sonra Burhaneddin Musa Bey oldu. Bu dönemde başkent Mut'a taşındı. Musa'nın yerine Seyfeddin Süleyman geçtiyse de öldürüldü (1361). Böylece Karaman tahtına Alaaddin Ali geçti (Ersinadım, 2009).

1362'de başa geçen Alaaddin Ali Bey zamanında, ilk Osmanlı-Karaman münasebetleri başladı. Selçuklu varisi olarak kendilerini gören her iki tarafın menfaatlerinin kesişmesi, Ali Beyi Osmanlılara karşı Eretna ve diğer Türkmen beyleriyle ittifaka zorladı. Ancak Osmanlı sultanı I. Murat, bu girişimi engelledi. Ali Bey, daha sonra Kıbrıslıların elindeki Gorigos (Kız kulesi) üzerine yürüdüysen de geri çekilmek zorunda kaldı ve Kıbrıs Krallığı ile antlaşma yaptı (1367). Çevredeki beyliklerin topraklarından bazı

yerler zaptetti ve Kayseri'ye baskın yaparak Eretnalılarından Ali'yi Sivas'a kaçırttı (1375). Ancak, Kadı Burhanettin, Ali Beyi geri çekilmeye mecbur bıraktı (1376). Bu sırada Osmanlılar ile Karamanlılar ilk kez karşı karşıya geldi (1381). Ali Bey, Kayınbabası Murat I.'in Rumeli'de olmasından yararlanarak Beyşehir'i aldı. Murat I., Karamanlılar üzerine yürüyerek Ali Beyi yendi. Aldıkları yerleri geri vererek sulh yapıldı (1387). Murat I.'in Kosova'da şehit düşmesiyle antlaşmayı bozarak Osmanlı'ya saldırdı (1389). Ancak Bayezid I., Konya'yı muhasara etti ve Çarşamba Suyu sınır olmak üzere tekrar anlaşma yapıldı (1390). Timur'un Doğu Anadolu'da görünmesiyle Ali Bey, ona tabi oldu (1394). 1396'da Kadı Burhanettin ile uğraşan Ali Bey, Bayezid I.'in Rumeli'de bulunmasını fırsat bilerek Osmanlı topraklarına girdi. Bunun üzerine Bayezid I. Karaman Seferine çıkarak Akçay'da Ali Beyi yendi. Sonra Konya'yı alarak Ali Beyi öldürttü, oğulları Ali ve Mehmet Beyleri de Bursa'ya gönderdi. Böylece Karaman Devleti ortadan kalkmış oldu (1397). Bayezid I., Timur ile yaptığı Ankara Savaşı'nı kaybedince, Ali ve Mehmet Beyler Bursa'da hapisten çıkartıldılar. Timur, onlara Karaman ülkesini ve Alaşehir'i vererek beyliği tekrar diriltti (1403). Mehmet Bey tahta çıkarken, Ali Bey, Niğde emiri oldu. Mehmet Bey, Fetret Devri'nde Osmanlıların arasındaki taht kavgasından yararlanarak Afyon ve Kütahya'ya girdi (1411). Germiyanlılara saldırıp Bursa'yı tahrip etti (1413). Bunun üzerine Çelebi Mehmet Karamanlılar üzerine yürüyerek onları Konya önünde yendi (1414). Tekrar savaşılmamasına rağmen 1415'te sulh yapıldı (Somakçı, 2007).

Mehmet Bey, 1417'de Memluk Sultanı Şeyh adına kestirdiği paralarla Kahire'ye gelerek Memluklere itaatini bildirdi. Ancak, Mehmet Bey, Ramazan-Oğullarıyla birlikte Memluk toprağı olan Tarsus'a saldırınca Memluklerle arası açıldı. Şeyh, Türkmenlere gözdağı vermek ve onları itaat altına almak için Divriği'ye kadar uzanan Suriye Seferine çıktı. Tarsus ele geçirildi. Ardından Darende'de düştü. Esirler arasında Mehmet Beyin oğlu Davut'ta vardı. 6 ay sonra Mehmet Bey, Ramazan-Oğlu İbrahim ile birlikte Tarsus'u kuşattı ancak alamadı (1418). Bir müddet sonra Tarsuslular Memluk valisi Şahin'den memnun olmadıkları için Karamanlıları davet ettiler ve şehri teslim ettiler. Bunun üzerine Şeyh, Karaman üzerine ordu gönderdi. Bu ordu Niğde, Ereğli, Larende'yi aldı (1419). Karaman Beyliği ise Ali Bey'e verildi. Mehmet Bey, Kahire'ye gönderildi. Osmanlıların yardımıyla Mehmet Bey'in oğlu İbrahim Karaman tahtına geçti. Ali Bey, Niğde'ye çekildi. Bunun üzerine Memlukler Mehmet Beyi serbest

bıraktılar. Mehmet Bey, tekrar Karaman tahtına çıktı (Sagit, 2017).

Osmanlının Akkoyunluları 1473'te Otlukbelinde yenmesi üzerine Gedik Ahmet Paşa önce Ermenek sonra Mennan Kalesini aldı (1474). Pir Ahmet Bayburt'ta öldü. Yerine geçen Kasım Bey, Fatih'in ölümüyle birlikte Beyazıt -Cem ihtilafında ortaya çıkarak, Cem'i destekledi ve Karaman Beyliği'ne tekrar egemen oldu. Cem, Rodos Şövalyelerine sığınınca II. Beyazıt'tan aman diledi. Osmanlı himayesinde küçük bir beylik halinde başkenti Silifke olmak üzere İç-El'de hüküm sürmesine izin verildi. Kasım Bey ölünce (1483) Karamanlıların en önemli yardımcıları olan Turgutlu aşiretinden Mahmut Bey başa geçti. Ancak Mahmut Bey Osmanlı Memluk savaşında Memlukları tutunca beyliğe son verildi (1487) (Taşkiran, 2019).

Arab tarihçisi İbn-i Fazlillah, 1332 senesine ait Anadolu ile ilgili bilgilerinde Germiyan-Oğulları'nın, 800 bin nüfusa sahip olduğunu belirtmişti. En geniş şekliyle Beylik, Kütahya, Uşak, Afyon, Denizli illerinin tamamı ile Manisa'nın doğusunu kaplıyordu (bu topraklar, 44.000 km²'dir). Germiyan sülalesi bu tarihten sonra Osmanlı hizmetinde bulunmuş ve soyları günümüze kadar gelmiştir. II. Abdülhamit devrinin ünlü veziri Nureddin Abdurrahman Paşa ve yine padişahın damadı Arif Hikmet Paşa bunlardan bir kaçıdır. Mevlevilik tarihinde de Germiyanlıların önemi büyüktür. Balı Mehmet Çelebi ve Balı Sultan olarak ta tanınan Abapuşî Veli (ölümü 1485), Mevleviliğin Konya'dan ikinci büyük merkezi sayılan Afyonkarahisar dergahının şeyhiydi. Yerine bıraktığı oğlu Divane Mehmet Çelebi ise Mevlevilikte Mevlana'dan sonra ikinci Pir sayılmıştır (Karataş, 2019).

1.1.2. Avşarların Coğrafi Dağılımı

Malazgirt Zaferi sonrası Anadolu'ya dalga dalga gelen Türkmen oymaklarının önemli bir kısmı Denizli civarına gelip yerleşmişti. Bu Türkmenlerin Avşarların önderliğinde faaliyette bulundukları ve I. Mesut döneminde (1116-55) Selçuklularca Gölhisar diye adlandırılan Karaağaç Ovasında (Acıpayam) yerleştikleri anlaşıyor. II. Haçlı Seferini karşılayıp yenenler de bunlardı. Selçukluların çöküşüne sebep olan Moğol istilası esnasında Moğolların önünden kaçarak Denizli bölgesine oldukça önemli miktarda Türkmen gelip yerleşecektir. Bu Türkmenlerin de başında Avşar boyundan Karaağaç Baba bulunuyordu. Bu Avşarların mücadelelerine dair hatıralar günümüze kadar

gelmiştir (Alkan, 2007).

Denizli, Honaz ve Dalaman bölgesine gelen bu Türkmenler tarafından İnanç-Oğulları Beyliği kuruldu. Başlarında uç gazisi Avşar boyundan Mehmet Bey, kardeşi İlyas ve damadı Ali Bey bulunuyordu. Başlangıçta bu beyliği kuranların Germiyan soyundan olduğu zannedilmişti. Mehmet Bey, Hülagu'nun yardımıyla Denizli'ye hakim olmuştu. Ancak damadı Ali Bey'in ihaneti sonucu öldürüldü. Ali Bey Türkmenlerin başına geçerek beyliğini kurdu ve Selçuklulara bağlandı. 1277'de Cimri olayında Selçuklulara sadakatsizlik gösterdiğinden bir Moğol-Selçuklu ordusu Denizli'ye gelerek Ali Bey'i (1278) bertaraf etti. Ali Bey, hapsedildiği Afyon kalesinde üzüntü ve korkudan öldü. Denizli ve çevresinin hakimiyeti ise Sahip Ata ailesine verildi. Ancak, Germiyanlı Yakup Bey 1289'da bölgeyi ele geçirerek Ali Bey'in oğlu İnanç Bey'e vermiştir. Bu sebeple beylik İnanç Bey'in adıyla anıla gelmiştir. İnanç Bey de Emir Çoban'a bağlılığını arz etmiştir. Yakup Bey'in ölümünden sonra Germiyan hükümeti ile bağını kesmiş veya gevşetmiştir (1322). İnanç Bey, 1334'te vefat edince oğlu Murat Aslan, ondan sonra da oğlu İshak Bey Ladik Emiri olmuştur. 1402 tarihinde Timur tarafından II. Yakup Bey'e memleketleri iade edildiği zaman Ladik (Denizli) eskisi gibi kendisine verilmiştir (Kaya, 2014).

Moğolların Köseadağ Savaşında (1243) Selçukluları yenip egemenliği altına alması üzerine Anadolu'da bir çöküntü başladı. Moğollar 1277'de Anadolu'nun önemli bir kısmına hakim olunca kendilerine karşı Anadolu'yu savunan tek unsur olan Türkmenleri hedef alıp bunlara karşı giriştiği saldırı ve katliamla bu gücü yok etmeye başladı. Bunun sonucunda Memluk müverrihi İbn-i Şeddad'ın kaydettiğine göre Anadolu'dan Suriye'ye (Gazze'den Antakya ve Diyarbakır'a kadar uzanan saha ile Suriye sahillerine) 40.000 çadır Türkmen göç ederek Memluklere sığındı. Bu Türkmenler burada da Boz-ok ve Üç-ok teşkilatlarını yaşattılar. Bozoklar'ın başında ise Afşarları görüyoruz. Bu Afşarlar ileride Anadolu ve İran'da adından söz ettirecek ana kol Avşarlar'dır. Suriye'de (Güney ve Güneydoğu Anadolu dahil) yaşayan Türkmenler şunlardı: Kutbeği-Oğulları (Halep), Gündüz-Oğulları (Amik), Köpek-Oğulları (Antep), Bozcalı (Sivas), Doğancı-Oğulları (Amik), Döğer (Halep'in doğusu), İnallu (Kuzey Suriye), Özer (Halep-Akdeniz arası), Sakalsız-Oğulları (Halep'in batısı), Savcı (Halep'in batısı), Varsak (Tarsus ve Toroslar) (Şahin, 2017).

Görüldüğü gibi Halep, Antep ve Antakya bölgelerinde yaşayan Kuzey Suriye Afşarları, 13-15. asırlarda başlıca üç aile tarafından (Köpek-Oğulları, Gündüz-Oğulları, Kutbeği-Oğulları) idare olunmuştur. Bunlardan Afşarlar (Kutbeği-Oğulları), 15. Yy'da başlıca Halep civarında yaşıyorlardı. Beyleri Kutbekli Muhammet idi. Gündüz-Oğulları, Amik Ovasında bulunuyorlardı. Başları olan Gündüz Bey, Doğancı-Oğlu Faris'in ölümüyle, buradaki bütün Türkmenlerin başı olmuştu. Bu obanın ilk tanınanı ve en ünlü şahsiyeti Gördü Bey'dir ve bir çok başarıları vardır. Köpek-Oğullarına gelince, onlar Antep bölgesinde bulunuyor ve Fırat bölgesinde 1440-45 yılları arasında oldukça faal görünüyorlardı. Beyleri Hüseyin, Malatya hakimi idi. Köpekliler, Memluklerin yardımcı kuvveti idi. Ayrıca Köpek ailesinden olan Sakalsız-Oğulları adlı oba, Halep'in batısında yaşıyordu ve onlar da Memluklerin yardımcı kuvvetiydi (Gündüz, 2016).

Köpek-Oğullarına adını veren Köpek hakkında bir bilgiye sahip değiliz. Çok etkin ve nüfusu fazla olan Köpeklilerin daha eskilerde var olan bir oymağın kalıntısı ve devamı olduğu akla geliyor. Gerçekten de Orta Asya'da eskiden büyük bir oymak olan Köpekoğulları'nın yaşadığı bilinmektedir. Bunun yanında Köpekli Avşarlarının yerleştiği Kuzey Suriye'nin Arap hakimiyeti devrinde iken (İslam öncesi ve sonrası) en güçlü kabilesi Beni Kelb (Köpek-oğulları) idi ki, ilginç bir tesadüftür. Hatta Emevi Saltanatını kuran Muaviye, Hz. Ali'ye karşı destek bulmak için bu kabileden evlenmişti. Şunu da belirtelim, Kuzey Suriye Araplarına asıl Araplar Arab-ı Müsta'ribe (Aslen Arap olmayan sonradan Araplaşmış Arap) demektedirler (Gündüz, 2016).

Memlukluların Çukurova'ya akınları ve Sis'i fetihleri zamanında (1375) Kuzey Suriye Avşarlarının bir bölümü Çukurova'ya göç ederek Sis yöresine yerleşti ki bunlara Sis Afşarları denir. Afşarlar, Akkoyunlular ile dostça münasebetlerini devam ettirdiler. Bunlardan Mansur Bey'in (Gündüzlü'den) Uzun Hasan'ın yakın arkadaşı olduğunu ve onu desteklemek için emrindeki Avşarlarla beraber İran'a gittiğini biliyoruz. XI. asırdan başlayarak XII. asırda Suriye ve Halep'e bir çok Türkmen aşireti yerleşmiştir. Bölgedeki Afşar obalarının faaliyetlerine gelince; 1401'de Köpekliler Timur'un Şam dönüşü sırasında (1401) Fırat kıyısında Çağatay ordusuyla savaşmış ve yenilerek kaçmışlardır. 1402'de Bu olaydan birkaç yıl sonra Köpek-Oğlu Hüseyin Bey Ankara Savaşı'na müteakip (1402) karışıklıktan istifade ile Tokat bölgesini yağmalamış, ancak Çelebi Mehmet'e yenilerek bölgeden ayrılmıştır. 1404'de Bunun üzerine güneye

sarkarak; Memluk hakimiyetinde olan Malatya'yı ele geçirmiştir (1404). XV. yy başlarında Kutbekli Afşarları, Memluk emirleri arasındaki mücadeleden Bayat ve İnallılarla birlikte faydalanarak yağmacılık yaptıklarından bu emirlerden Çekim onlara karşı şiddetle harekete geçmişti. Hatta bu sebeple onlardan bir kısmı Akkoyunlu Kara Yülük'e sığınmışlardı. 1407'de Çekim'in öldürülmesini müteakip tekrar yurtlarına döndüler ve Memluk iç mücadelelerine katıldılar. Nevruz ile Şeyh arasındaki mücadelede ise (1407) Köpek ailesinden olan Sakalsız-Oğlu Türkmenleri Şeyhi desteklediler. 1408'de Memluk emirlerinden Halep valisi Temür Boğa, Halep bölgesindeki Türkmenleri itaat altına almak için Amik ovası hakimî Gördü üzerine yürüdü ise de ağır bir yenilgi aldı (1408). 1409'da Memlukluların Halep valisi Demirtaş, asi Emir Nevruz'un üzerine yürüdüğünde emrindeki Türkmen kuvvetleri arasında Köpekoğlu Aydoğmuş ile Gündüzoğlu Gördü Bey de vardı (1409). Köpekli Afşarlarının Demirtaş'ın öncü kuvveti olduğunu ve Nevruz'un öncülerini yendiklerini ve bunun sonucu olarak Nevruz'un da yenilerek Antakya'ya çekildiğini görüyoruz. 1410'da Nevruz, Memluk Sultanı tarafından atfedilip Şam Valiliğine atanınca bu sefer selefi emir Şeyh (sonradan Memluk Sultanı) isyan etti. Şeyh, etrafına topladığı Afşarlar, Doğancıoğulları, Köpek-Oğulları, Döğerler ile Nevruz'u Hama'da kuşattı. Nevruz'un yardımına Halep naibi Demir-Taş geldi. Yanında Dulkadırlı, Bozcalı, Köpekli Afşarı ve Gündüz-Oğlu Gördü vardı. Yapılan savaşta (1410) her iki tarafta da Afşarları görüyoruz. Şeyh safında Köpekli ve Afşarlılardan bir bölük bulunmasına karşın Kutbeğili Muhammet, Gündüzoğlu Gördü ve Köpekli Afşarları Nevruz'un yanında idiler. Ancak Nevruz, safındaki Afşarların çoğu (Köpekli) Şeyh tarafına geçince yenildi. Kutbeğili Muhammet esir edilenler arasındaydı. Gördü Bey'in ise Nevruz'la beraber Hama'ya kaçtığını görüyoruz. Köpek-Oğlu Ay-Doğmuş, Şeyh tarafından Halep'e gönderildi. Ay-Doğmuş Halep'i ele geçirdi. Bu sırada Halep valisi olarak atanan Korkmaz, Dulkadırlıların üzerine yürüdü (1410). O, Köpekli ve Gündüzlülere Dulkadırlılardan Bişan ailesinin yönettiği Dokuz cemaatine karşı yardıma çağırıyordu. Savaşın sonuna doğru Köpekli Aydoğmuş ve Hüseyin Bey geldilerse de; Aydoğmuş, Korkmaz'ın yüzüne ok attı. Bu sebeple seferden geriye dönerken Antep'te Hüseyin Bey ve adamları Korkmaz'ın emri ile tutuklandılarsa da yolda baskın yapan Afşarlar liderlerini kurtardılar (Şahin, 2017).

1411'de Bu arada (1411) Gündüzoğlu Gördü Bey Antakya'yı Özeroğlu'nun elinden alarak bölgenin tek hakimi konumuna yükseldi. 1411'de Şeyh, Memluk Sultanı Ferec'in üzerine yürüyeceğini anlayınca Halep'e geldi ve kendisine baş kaldıran Gündüz oğlu Ömer'i esir aldı. 1412'de ise Hüseyin Bey'in tekrar Malatya'yı ele geçirdiğini görüyoruz. Aynı yıl Şeyh, Memluk Sultanı oldu. Bu dönemde Nevruz ile Demirtaş birbiriyle mücadele halindeydi. Demirtaş'ın yanında Gündüz oğlu Gördü, kardeşi Ömer, ve Özeroğulları vardı. Demirtaş, Nevruza dayanamayıp geri çekildi. 1414'de Şeyh 1414'te Dulkadırlılardan Antep ve Darende'yi, Köpek-Oğullarının elinden ise Malatya'yı aldı. Hüseyin Bey ise kaçtı. 1413-15 yıllarında Şeyh Nevruzu yenerek Elbistan'a kadar uzandı. Amacı Türkmenlere gözdağı vermekti. Bu sefer esnasında Malatya'ya gelmiş, oranın hakimi Köpek oğlu Hüseyin ise kaçmıştı. Şeyh seferden dönerken İnal'ı Halep valisi tayin etti. İnal, Amik'te bozgunculuk yapan Gündüz oğlu Gördü üzerine yürüdü. Gördü Dulkadıroğlu Ali Beye sığındı. 1415'de Bu arada Halep valisinin Gündüzlülerin bozgunculuk yapmalarıyla, onların üzerine yürüdüğünü Gördü Bey'in ise Gavur dağlarına kaçtığını görüyoruz (1415). Vali İnal, Gündüzlülerin elinde olan Derbsak (Gündüzlü) kalesini ele geçirdi. Gördü ve yakınları Maraş'a kaçtı. Gündüzlü Avşarı ise Gündüz'ün torunu Demirhanoglu Faris'in etrafında toplandılar. 1417'de Memluk sultanı Şeyh'in Mısıra dönmesiyle Dulkadırlı Mehmet Darende'yi geri aldığı gibi Besni'yi de ülkesine kattı. Karaman-Oğlu Mehmet Bey de Ramazanlılardan Tarsus'u alırken, Köpek-Oğlu Hüseyin Bey de Malatya'yı tekrar ele geçirdi. Buna oldukça kızan Memluk Sultanı Şeyh, Türkmenleri tam bir itaat altına almak ve topraklarına el koymak için Anadolu'ya sefere çıktı (1417). Demirhanoglu Faris etrafında toplanan Gündüzlüler de, Memluk saflarına katılacaklardır. Halep'e geldiğinde Hama naibi Car Kutlu içinde Afşar ve İnallu'ların da bulunduğu bir ordu ile Şeyh'in huzuruna geldi. Şeyh bu orduyu Hüseyin Bey'i Malatya'dan çıkarmak için üzerine gönderdi. Hüseyin Bey Malatya'yı yıkıp işe yarar nüfusu da alarak Divriği bölgesine, oradan da Osmanlı topraklarına gitti (Sümer, 1963).

1418'de Şeyh Mısır'a döndüğünde Hüseyin Bey tekrar Malatya'ya gelip şehri kuşattı ise de kuşatma sırasında kendisine sığınan bir memluklu tarafından gece uyurken öldürüldü (1418). Cesur, atak ve iyi bir savaşçı olan Hüseyin Bey, Malatya bölgesinde bir beylik kurmaya çalışıyordu. Bundan sonra Köpeklilerin başına Hüseyin Bey'in kardeşi Eslemes geçmiştir. 1418'de Kutbekli Afşarları, daha sonra Bayat ve İnallılarla

birlikte yine Akkoyunlu Kara Yülük'ün müttefiki olarak Kara koyunlu Kara Yusuf'a tabi Mardin bölgesinde yağma ve tahriplerde bulundular. Bunun üzerine Kara Yusuf, Amid'e saldırdı, yenilen Kara Yülük ise Memluklerin elindeki Halep'e sığındı. Kara Yusuf'un 1418'de Antep'e ardından Halep'e gelmesiyle Kutbekli Afşarları yurtlarını bırakıp Trablus bölgesindeki Safita'ya gittiler. Burada da yağmacılık hareketlerinde bulunduklarından Trablus valisi Barsbay onların bu hareketlerini önlemeye çalıştığı gibi; Kara Yusuf'un ülkesine döndüğünü söyleyerek yurtlarına dönmeleri hususunda ikna etmeye çalıştı. Afşarların göçe hazırlandıkları bir sırada Barsbay davalarına göz dikip üzerlerine yürüdüyse de ağır bir bozguna uğradı. Gördü Bey'e gelince; Şeyh'in ölümüyle başa geçen Tatar hakimiyetini sağlamlaştırmak için Şam ve Halep Bölgesi'ni tedibe gelmiş ve burada Türkmen beyleri katına gelmişlerdi. Diğer Türkmen beyleri iltifat gördüğü halde Gördü Bey, Tatar'ın emri ile sırf Temür Boğanın eski mağlubiyetinin intikamını almak için öldürüldü (1421). Gördü Bey büyük bir emir idi ve onun zamanında Suriye'den geçen hac ve ticaret yolunun emin olduğunu biliyoruz. Gördü'den sonra yerine kimin geçtiği bilinmiyor. 1435'te Karamanlılar kaptırdıkları Kayseri'yi geri almak için Dulkadırlılar üzerine yürüdüğünde emrinde Ramazanlılar, Özerliler, Varsaklar ve Gündüz-Oğulları da vardı (1435). Memluklerin el altından desteklediği Karamanlıların, Dulkadırlıları yenerek Kayseri'yi alması Osmanlıların hoşuna gitmemişti. Bu yüzden Barsbay ile yaptığı taht kavgasını kaybedip sonradan kendilerine sığınan Memluk emirlerinden Canıbek Sufi'yi Memluklere karşı kullanmak istediler. Canıbek Sufi Memluk toprağı olan Divriği'yi alıp ardından Köpekli Eslemes ve Kutbeğili Mehmet ile birleşerek Malatya'yı kuşattı (1435-36). Eslemes az sonra Canıbek Sufi'den ayrılıp Memluk sultanının katına çıkarak itaatini bildirmiş ve iltifatına nail olmuştur (Sümer, 1963).

1457 yılında Kutbeğililer'in, Ak-Koyunlu Uzun Hasan ile Kara-Koyunlu Cihan Şah'ın kumandanı Tarkan Oğlu Rüstem arasında yapılan savaşta Ak koyunlu ordusunda yer aldıklarını görüyoruz. Mansur Bey Afşar da Ak-Koyunlu safında idi. Esasen Kutbeğililer'in 1407 yılında Ak koyunlu birliğine katıldıklarını ve az sonra da büyük bir kısmının Huzistan'a göçtüklerini biliyoruz. Fakat onlar daha sonra Suriye'ye tekrar gelerek buradaki olaylara karışmışlarsa da Akkoyunlu birliğinden bir daha ayrılmamışlardır. Kutbeklilerden bu tarihten sonra bilgi edinemiyoruz. Bu onların İran'a göçmeleri ve yerleşik hayata geçmeleriyle ilgili olsa gerek. 1467'de Dulkadır tahtına

ıkan Œehsuvar Bey, Osmanlı yandaŒlıđı güdüyordu. Bu ise Memluk sultanı HoŒkadem'in tepkisine sebep oldu. HoŒkadem, Œehsuvar'a karŒı onun amcası Rüstem'i kışkırttı. Œehsuvar'ın Memluklara ait Birecik, Besni, Gerger ve Rumkaleyi alması zerine Memluk ordusu Dulkadır seferine ıktı. Köpekli Eslemezoğlu Memluk ordusu gelinceye kadar Dulkadır kuvvetlerine saldırarak yıpratmaya alıŒıyordu. Ancak yenilerek kaçtı ve Karaman oğlu Pir Ahmet'e sığındı. Yapılan savaŒı Dulkadırlılar kazandı (1467). Memluk emiri YeŒbek, Ramazanlı topraklarını iŒgal edip güneyde Memluk topraklarına sarkan Dulkadiroğlu Œehsuvar Bey'le savaŒmak için Halep'e geldiğinde (1471); Dulkadırlıların yurtlarından attığı Türkmen Beyleri katına ıkmiŒlardı ki, aralarında Eslemes oğlu Mehmet ve yine Köpekli ailesinden Sakalsız oğlu Mahmud'da vardı. Bu sırada Gündüzlü AfŒarlarının baŒında mer Bey vardır ve Amik Ovasında yaŒamaktadır. YeŒbek, Ömer Bey'i Amik bölgesine gönderip buralarda tedbir almasını sağladı. Gndzller, 1482'de Mehmet Bey'in baŒkanlıđında idi. Bu tarihte Osmanlılar Çukurova'yı istila etti. Osmanlı hakimiyetini kabul etmeyen Türkmenler ve AfŒarlar yapılan savaŒta yenildi. Gündüz oğlu Mehmet Bey savaŒta ölenler arasındaydı. Bundan sonra Gündüzlülerin oğunluğu İran'a gitmiŒtir (Sümer, 1963).

1.1.3. AvŒarların Demografik Yapısı

AvŒar ismine X. asırdan önce rastlanmamakla birlikte, diğer Oğuz boyları ile birlikte AvŒarlar'da Seyhun yukarılarında yaŒıyorlardı. İslamiyetten nceki devirde hükümdar sülalesi ıkanmıŒ 5 boydan birisi de AvŒarlar'dır. (Diğerleri ise Kayı, Eymür, Yazır ve Beğdili) (Atıcı, 2015).

Gten evvel Oğuz eli içerisinde AvŒarlar kalabalık ve önemli bir boy olarak görülmektedir. X. yy. gezginlerinden El Makdisi, Türk sınırında 'AvŒar' isimli bir köyden bahsetmektedir. KaŒgarh Mahmut'ta, "Sirderya bölgesinde ve bu bölgenin kuzeyinde yaŒayan Türkmenler'den ırnak kıyısında yerleŒik hayat süren, çiftçilik ve tüccarlıkla uđraŒan yatuk (tembel) adı verilen Oğuzlardan bir kısmı AvŒarlar'dandır" demektedir (Bildirici, 2019).

Eblgazi Bahadır Han'da Œecere-i Terakime isimli eserinde; Oğuz İlinin hanı Kl Irki'nin kızını AvŒar İli hanı Ayna Han'ın oğluna vermeye söz vermesi, fakat daha sonra

kızını Tuman Han'a vermesi ve bunun üzerine Ayna Han'ın askerleri ile Köl Irki Han'ın üzerine yürümesi, neticedeyse Ayna Han'ın mağlup olarak Avşar'ın kırılması ve oğlunun da öldürülmesi hadisesi detaylı olarak anlatılmaktadır (Sezer, 2022).

Ayrıca Buğra Han'ın, Avşar İlinden Eğrençe denilen zatın kızı ile evlenmesi, bu kızın da oralarda rahat durmayıp karışıklığa sebep olduğundan dolayı öldürülmesi hadisesi de anlatılmaktadır. Bu hadiseler Avşarlar'ın İslamiyetlen evvel de çok güçlü bir boy olduğunu eöstermektedir. Avşarlar'ın müstakil bir yurtların olduğu, başlarında kendi soylarından hanlarının bulunduğu, asker çekerek bütün Oğuz İlinin hanı ile savaşacak kadar güçlü olduklarını, Zaten Han'ın kızını vermeyi kabul etmesi de bunu göstermektedir (Demirtaş, 1977).

Orta Asya'da gerek göçebe, gerekse yerleşik hayat süren Avşarlar'ın anayurdu tamamen terk ederek Ön Asya'ya, İran, Irak ve Suriye'ye göçleri Selçuklu İmparatorluğunun kurulmasından sonra başlamıştır. Fakat daha önceleri de Maverâünnehir ve Horasan taraflarına inmişlerdi. 1018 yıllarından itibaren Anadolu'ya durmaksızın süren Selçuklu akınlarına Kınıklar yanında diğer Oğuz boyları ve Avşarlar'da katılmaktaydı. Böylelikle hem yeni bir yurt kazanıyorlar, hem de İslamiyetin emrettiği biçimde cihad ederek Allah nzasını kazanma yoluna gidiyorlardı (Öztaş, 2022).

Anadolu'nun Türk-İslamlaşmasında Selçuklularla birlikte Avşarlar'da büyük gayretler göstermişler ve de nihayetinde Orta Asya'dan ardı arkası kesilmeden devam eden Türkmen göçleri ile de Anadolu artık Türkiye diye anılmaya başlanmıştır. Bu göçlerle birlikte mühim sayıda Avşar aşiret ve oymakları da Anadolu'yu yurt tutmuştur. Anadolu'yu vatan yapan kılıç erlerinin yanında kalp ve gönül erleriyle de Anadolu'nun Türk-İslamlaşması mefküresi uğrunda büyük hizmetler göstermişlerdir. Ahmet Yesevi'nin müritlerinden olan ve Niyaz-abad'da türbesi bulunan Avşar Baba, Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'da İslamiyeti yayanlardan Abdil Dede (mezarı Acıpayam'ın Darıveren kasabasında) ve bunlar gibi olup da ismi bilinmeyen Alperenler ve Gazi Dervişler, Anadolu'ya Türk ve İslam mührünü vurarak vatan haline getirmişlerdir. (Öztaş, 2022).

Avşarlar'ın kitle halinde Ön Asya'ya gelmeleri ise Aksungur ve oğlu İmadeddin Zengi ile XI. yy. sonlarına doğrudur ve Kuzey Suriye'ye gelmişlerdir. Diğer bir kitle de XI. yy.

sonları ve XII. yy. başlarında Arslan ve Küştogan idaresinde İran'ın l uzistan bölgesine girmiştir (Matsubara, 1982).

Azerbaycan'da da çok eski zamanlardan beri Avşar varlığı vardır ve Karabağ bölgesinin de Avşar Cevanşir Kabilesinin Sarcalu sülalesine atalardan kalma bir yurt olduğu ve bunların köklerinin İslamiyetten Öncelere kadar gittiği bilinmektedir.

Avşarlar'ın kurmuş oldukları devletler şunlardır: a) Musul ve Halep Atabeyleri, Zengiler.

Şumla ve Şumlaoğulian

Karamanoğulları

Alaiye Beyliği

Germiyanoğulları

İnançoğulları

Nadir Şah ve Avşar İmparatorluğu

Karabağ Hanlığı (Memmedov, 2005).

Aksungur Bey, Oğuzlar'ın Avşar boyu beylerinden Alturgan Bey'in oğludur. Suriye'de kısa zamanda güçlenerek idaresindeki Avşarlarla önce Alparslan'a, daha sonra da Melikşah'a bağlı bulundu. Melikşah'ın büyük fetihlerinde ve Anadolu'nun fethinde rolü büyüktür. 1085'te Musul'u ele geçirerek Ukayli Hanedanlığı'na son verdi. Halep'in zaptedilmesi üzerine (1087) Kasımüddeve ünvanıyla bu şehrin valiliğine getirildi. Sultan Melikşah, Suriye'nin idaresini kardeşi Tutuş'a bırakarak, Aksungur'u da Fatımiler'e karşı sefere memur etti. Sultan, Aksungur ve Urfa Emiri Bozan'a haber göndererek kuvvetleriyle Tutuş'a bağlı olmalarını istedi. Ancak Selçuklu ordusu Trablusşam önlerine varınca Tutuş ile ihtilafa düşen Aksungur ordudan ayrıldı ve Tutuş'ta geri dönmek mecburiyetinde kaldı (Albayrak, 2016).

Melikşah'ın ölümü üzerine saltanat mücadelesine atılan Tutuş (1092), önce Halep üzerine yürüdü. Aksungur mukavemet etmeyerek emrine girdi. Eakat daha sonra Emir Bozan'la Tutuş'tan ayrılarak Berkyaruk tarafına geçti. Tutuşu yakından tanıyan Aksungur ve Bozan, onun hazırlanmasına ve tekrar hücumla geçmesine meydan

vermeden bastırılmasını Berkıaruk'a ısrarla söylediler. Berkıaruk'ta bir miktar asker gönderdi. Böylece bu kumandanlar rakibi Tutuş ile kendisi arasında mukavemet perdesi vazifesini görmüş olacaktı. Bu tedbirden sonra Berkıaruk kendini emniyette hissederek bu mühim işi ihmal etti. Bozan ile Aksungur'u bütün yardım isteklerine rağmen yalnız bıraktı. Tutuş, daha sonra Halep'c gelerek Aksungur'a savaş açtı. Berkıaruk'tan yardım göremeyen Aksungur, yenilerek Tutuş tarafından öldürüldü (1094) (Bayındır, 2019).

Aksungur'un ölümüyle yerine Musul ve Halep Atabeyi İmadeddin Zengi geçmiştir. Haçlılarla çok başarılı savaşlar yapmıştır. Haçlılarla tesirli mücadelenin ancak siyasî birlikte mümkün olacağını idrak eden ilk Türk devlet adamıdır. O bir taraftan yavaş yavaş Mezopotamya ve Yukarı Suriye'yi, tek hakimiyet altında birleştirirken; bir taraftan da Haçlılarla başarılı savaşlar yaptı. Bu yolda İslâmîlığın zinde kuvvetlerini teşkil eden Türkmenler'den geniş nispette istifade etmesini bildi. Antakya ve Urfa'yı fethetmek suretiyle (1144) en büyük neticeye ulaştı. Urfa'nın fethi doğuda ve batıda büyük akisler yaptı. Zengi'nin şöhreti ve prestiji son derece arttı. Batıda ise II. Haçlı Seferi'nin tertibinde (1147) başlıca amil oldu Ukaylılar'ın elinde olan Caber kalesini kuşattığı ve teslimini beklediği sırada kendi hizmetkârları tarafından 15 Eylül 1146'da gece uyurken öldürülmüştür (Karakuş, 2019).

Ortaçağ Türk ve İslâm tarihinin parlak simalarından olan Nurettin Mahmut, Haçlılarla başarılı savaşlar yapmış, Selahattin Eyyubi'yi yetiştirmiş, onu Mısır'a göndererek Selçukluların hayali olan Fatımî halifeliğinin yıkılmasını sağlamıştır. Yukarı Mezopotamya, Güneydoğu Anadolu ve Suriye'yi tek hakimiyet altında toplayarak sultanlığını ilan eden (1153) Nurettin Mahmut'un prestiji Selçuklu hanedanını gölgede bırakacak kadar arttı (Erkan, 2008).

Nurettin Mahmut 1174'te ölünce, Şam ve Halep Atabeylikleri Eyyubi sülalesine geçmiştir. Musul'un idaresi Seyfeddin Gazi'nin kardeşi Mevdud'a, Sincar'ın idaresi de II. Zengi'ye verildi. II. Zengi'nin kardeşi Mesud zamanında Musul ve Sincar Eyyubiler'e tabi oldu, 1186-1259'a kadar onlara bağlı kaldı. 1262'de bütün bölgeyi İlhanlılar işgal ettiler (Ofıaz, 2020).

Musul Alabeyliği'nin kurulmasıyla birlikte Avşarlar kille halinde birleşerek başlı başına

büyük bir güç oluşturmuşlardır. Bu zamanda Avşarlar üst kademelerde vali ve ordu komutanı gibi önemli görevlerdedir. XIII. asır başında Suriye, Musul, El Cezire gibi bölgelerin Moğol istilasına uğraması ile güçlerini kaybederek dağılmışlardır. Bu çözülme sonucu buradaki Avşarlar Anadolu'nun güneyine göçerek; diğer Türkmen oymklarının da yardımıyla Karamanoğulları Beyliğini kuracaklardır (Oflaz, 2020).

Aksungur idaresinde Kuzey Suriye'ye gelen Avşarlar'dan başka, XI. asır sonları ile XII. asır başlannda ikinci büyük göç Arslan kumandasında Huzistan'a gelmiştir. 1135-1136 tarihlerinde Huzistan'da kalabalık Avşar topluluğunun başında Arslanoğlu Yakub bulunmaktadır. Yakub, Fars'ı elde etmek istemişse de başaramamıştır. Yakub Bey'den sonra Küştogan Oğlu Aydoğdu (Şumla) görülmektedir. Şumla Küçük Luristan'ı elde etti ve 1155'te Abbasi Halifesi'nin ordusunu bozguna uğrattı. 1159'da Melikşah, Şumla'yı yenerek Huzistan'ı ele geçirdi ve Şumla Melikşah'a bağlandı. Melikşah ölünce yerine geçen Arslan Şah'a tabi olarak Melikşah'ın oğlunun atabeyi oldu. Yeğeni Şenkaoglu 1166-1167'de Basra taraflarını yağmalamıştır. Şumla'da Bağdat'a yaklaşılarak halifeden bir miktar toprak talep ettiyse de geri Huzistan'a dönmüştür (Oflaz, 2020).

1169'da Fars'a gelerek Salgurlu Zengi'yi yenmiştir. Fakat halka iyi davranmadığı ve yeğeni Şenkaoglu'nun ülkeyi yağmalaması neticesi, Şumla'yı çağıran askerler pişman oldular ve Zengi yeniden gelerek ülkesinin hakimi olmuştur. Ahvaz'ı elinde tutan Şumla, bununla da yetinmeyerek Nihavend'i de ele geçirmek istiyordu ve 1175'te ele geçirdi. Ertesi yıl yeğeni Şenkaoglu, halife kuvvetlerine yenilerek öldürüldü. Kendisi de fazla yaşamayarak Türkmenlerle yaptığı bir savaşta Atabey Pehlivan tarafından öldürüldü (Oflaz, 2020).

Şumla'dan sonra yerine Şeref ud din Emiran geçti. Ondan sonra da Muzaffer ud din Su-Siyan geçmiştir. Onun da 1194'te ölümüyleoğulları arasında ihtilaf çıktı ve birisi dehalifeden yardım istedi. Halife'de ordusunu göndererek (1194 Aralık) Huzistan'ı zapydetmiş ve Şumla'nın ailesini de Bağdat'a götürmüştür. Oğuzlar'ın Avşar boyundan olan Karamanoğulları, Anadolu Türkmen Beylikleri'nin Osmanoğulları'ndan sonraki en büyüğü ve devamlısıdır. Oğuz boylarının Anadolu Selçuklu Devleti'nin Rum İmparatorluğu hududu ile Batı Kilikya taraflarına yerleştirildikleri sırada, Karaman oymağının bir kısmı Alaattin Keykubat zamanında (1228) Ermenek tarafına

yerleştirilmiştir. Diğer kısmını da XII. asır ortalarında Maverâünnehir ve diğer bir kısmını ise Karakoyunlu Devleti'nin kurulduğu sırada Azerbaycan taraflarında gömlekteyiz (Dikici, 2020).

1228 yılında Karaman aşiretinin reisi Sadüddinoğlu Nure Sofi'dir. Nure Sofi, bu tarihlerde Anadolu'da yayılmış olan Babailer tarikatına girerek diğer Türkmenler üzerinde nüfuzunu göstermiş, Hristiyanlara ait yerleri elde ederek arazisini genişletmiştir. Daha sonra yerine geçen Karamanoğlu Mehmet Bey, Anadolu Türkmen direnişinin öncülerindendir. Moğollarla birkaç defa savaşarak iki defa onları yenmiştir. Sultan Baybars, Moğollar'a karşı Anadolu'ya geldiğinde onun yanı başında yer almıştır. 13 Mayıs 1277'de Konya'yı işgal ettiğinde, meşhur fermanı ile Türkçe'yi resmî dil ilan etmiştir (Oğur, 2019).

Bu fermanla: Bugünden sonra divanda, dergâhta, bârgâhta, mecliste ve meydanda Türkçe'den başka dil kullanılmayacaktır" diyerek, resmî devlet işlerinde kullanılan Arapça ve Farsça'nın hakimiyetine büyük bir darbe vurmuştur. Bu ferman, Türk kültür tarihinin en büyük hadiselerindendir ve Dil Bayramı olarak her yıl 13 Mayıs'ta Karamanda kutlanmaktadır (Küsgün, 2019).

Karamanoğulları en geniş şekilde Karaman, Konya, Niğde, Kayseri, Ankara, Nevşehir, Kırşehir, İçel, Antalya'nın yarısı, Isparta ve Afyon civarında hüküm sürmüştür. Mehmet Bey'in Moğollarla yapılan bir savaşta ölmesinden sonra yerine Güneri Bey geçer ve 1300 yılına kadar Moğollarla ve Ermenilerle savaşır. Kardeş kavgaları ve Osmanlılar ile yapılan savaşlar neticesi zayıflayarak 1398'de Osmanlı hakimiyetine girer. Ankara Savaşı'ndan sonra yeniden canlanırsa da, rahat durmazlar ve Osmanlılar'a karşı ihanet ve ittifaklar yapmaktan geri durmazlar. 1487'de ise tamamen bir Osmanlı eyaleti haline gelir (Doğan, 2011).

Alaiye, Anadolu Selçuklularının son yıllarında Karamanoğlu Merdüddin Mahmut Bey'in eline geçti (1293) Bundan sonra şehir ve yöresine Karamanoğulları'na bağlı beyler hakim olmuşlar, bunlar da bazen Memlûk Devleti'nin hakimiyetinde hüküm sürmüşlerdir. 1471 yılında Gedik Ahmet Paşa tarafından Osmanlı topraklarına katılmıştır. Germiyanogulları, Oğuzlar'ın Avşar boyu beylerindendir. Batı Anadolu'nun mühim yerlerini kesin şekilde Bizanslılardan fethedip Türkleştiren Türkmen

hanedanlarının başında gelmektedir (Şimşirgir, 2002).

Germiyan aşiretinin hangi tarihte Kütahya taraflarına yerleştirildikleri bilinmemekle birlikte, 124'de Baba İshak isyanının bastırılmasından sonra II. Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında veya az sonra yerleştirilmiştir. 1276'dan evvel Kütahya ve Denizli taraflarında görülmekte ve 1277'de Selçuk şehzadesi olduğunu iddia eden ve Konya'da hükümdarlığını ilan eden Cimri (Gıyasüddin Siyavüş)'yi yakalayıp Selçuk sultanına teslim eden de Germiyanlı Alişir Oğlu Hüsameddin'dir (Arabacıoğlu, 2023).

Germiyan Beyliği'ni Kerimüddin Alişir'in oğlu Yakub bin Alişir kurmuştur. Yakub Bey, Selçuk emirlerinden biridir ve Ankara onun idaresi altındadır. III. Alaattin Keykubat'tan sonra İlhanlıların beyi Emir Çobana itaatini arz etmiştir. Batı Anadolu'ya Ege Denizine doğru hududunu genişletmek üzere Aydınoğlu Mehmet Bey'i sevk ederek İzmir ve havalisini ele geçirmiştir. Bizans İmparatoru, Germiyanlılar'a her sene vergi vermekte, bütün Anadolu Beyleri kendilerinden çekinmektedir. İlhanlılar'ın Anadolu umumi valisi Timurtaş, Eşref ve Hamidoğlu Beyliklerini bir hamlede ortadan kaldırıp, Karamanoğulları'nı mağlup ettiği halde, Yakub Bey'e dış geçilememiştir (Yavuz, 2010).

Yakub Bey'den sonra yerine Mehmet Bey, ondan sonra Süleyman Şah, daha sonra da II. Yakub Bey geçmiştir. Kuvvetli bir Osmanlı dostu olan Yakub Bey, ölümüyle birlikte devletini vasiyet yoluyla Osmanlı padişahı II. Murat'a bırakmıştır. En geniş şekliyle beylik Kütahya, Uşak, Denizli, Afyon ve Manisa'nın doğusunu kaplıyordu. Aydınoğullarının da Germiyanlılara tabi olduğu düşünülürse beylik Ege'ye dayanıyor demektir. Aydınoğulları ve Saruhanoğulları, Germiyanlıların Ege kıyılarına gönderdikleri kumandanları olup, fethettikleri bölgelerde kılıç hakkı olarak kalıp devlet kurmuşlardır (Çevik, 2012).

Uzun Haşan Bey'in henüz Akkoyunlu hükümdarı olmasından önce onun yakın adamlarından biri olan ve Kûh-Gilüyc valisi bulunan Avşar Mansur Bey. Suriye Avşarları'na mensup Mansur Bey, daha sonra Şah İsmail'e itaatini arz ederek 1505'te Fars valisi olmuştur. Akkoyunluların yükseliş, çöküş ve yıkılışına şahit olan ve sonunda kızılbaş tacını giyen Avşar Mansur Bey ve oğulları Şah Abbas devrine kadar Kûh-Gilüyc vilayetini idare etmişlerdir. 1590'da Mansur Bey'in torunu Şah Kulu Han'ın, akrabası Haşan Han tarafından öldürülmesiyle Avşarlar yurtlarından çıkarıldılar. Bir

bölümü Horasan, bir bölümünde Urmiye'ye gitti. Küh-Gilüye Avşarları, Gündüzlü ve Araşiti obalarından meydana gelmişti (Toksoy, 2023).

Şah Abbas devrine kadar kuvvetli Avşar kabileleri en çok Huzistan, Fars, Luristan, Küh-Gilüye, Kazerun, Kirman, İsfahan, Yezd, Save ve Horasan taraflarında yaşıyor, Avşar reisleri Safevi Devleti tarafından çok defa mahalli idarelerin başına geçiriliyordu. Özbek ve Osmanlılar'a karşı da Safeviler'in başlıca kuvvet kaynaklarını teşkil ediyorlardı. II. Abbas, Avşar kuvvetlerini kırıp, merkezî idareyi kuvvetlendirince Avşar emirlerinin ehemmiyeti azalmıştır (Altı, 2015).

Nadir Şah'ın siyasi sahnede görünmek olduğu sırada Avşarlar'ın dağılışı şöyleydi:

Urmiye Avşarları: İmanlu Avşarı, Gündüzlü ve Araşlu oymakları, Mahmudlu oymağı.

Hamse Avşarları: Çoğu Eberlü oymağı, ayrıca Kutulu Avşarı.

Kirman Avşarları: Şah Tahmasb devrinden beri yaşamakta fakat hangi obalar olduğu bilinmemektedir.

Horasan Avşarları: Gündüzlü ve Araşlu oymakları, Daha sonra Köse Ahmedlü ve Kırklı ismini almışlardır.

İran'da bir hanedanlık kuran Nadir Şah, faaliyetleri ile Avşarlar'ın olduğu kadar Türk Milleti'nin de gurur kaynağıdır (Altı, 2015).

Daha sonra yerine yeğeni Ali Kuli Han, Adil Şah ünvanıyla tahta geçti. Ondan sonra da Nadir Şah'ın hayattaki tek oğlu Şahruh Mirza (1748'de) Şah oldu. O da 1750 tarihinde Şah Süleyman'a bıraktı. Fakat daha sonra yeniden şah oldu. Fakat karışıklıklar bir türlü bitmek bilmedi ve 1804 yılında Kaçarlar, İran'a hakim oldu. Karabağ Hanlığı'nda Azerbaycan'da Kür ve Araş Irmakları ile Gökçegöl arasında bulunan ve tarihte Arran diye anılan bölgede XVIII. yy'da kurulmuştur. Ebulgazi Bahadır Han'a göre Karabağ, Oğuz Han'ın üçüncü oğlu olan Yulduz'un büyük oğlu olan Avşar'ın torunlarından Cevanşir Kabilesi'nin Sarıcalu Sülalesine aitti. Bu sülale, Hülagu Han zamanında Anadolu'ya gelmiş, Timur zamanındaysa Karabağ'a nakledilmiştir. Bu Türk sülalesinin Karabağ'daki köklerinin İslamıktan önceye kadar gittiği de bilinmektedir (Şişman,

2012).

Karabağ, Nadir Şah zamanında Osmanlılar'dan alınmıştır (1735). Fakat Karabağ'daki Cevanşir Türkmenleri'nin reisi Penah Ali Bey, Nadir Şah'a boyun eğmemiş ve Horasan'a sürülmüştür. Daha sonra buradan firar eden Penah Ali Bey, Karabağ dağlarına gelerek İran'a karşı savaşa devam etmiştir. Karabağ Hanlığı'nda bu zamanlarda kurulmuştur. Merkezi Şuşa olan Hanlık, Kuzeyde Kür Irmağı ve Gence Hanlığı, güneyde Araş Nehri, batıda Nahcivan, doğuda Kür ve Araş nehirleri arasındaydı. Penah Ali Şuşa'ya müstahkem bir kale yaptırmış ve bu kale İran saldırılarına karşı güçlü bir engel olmuştur (Önata, 2019).

Penah Han, Gürcistan Krallığı, Gence Hanlığı, Kaçarlar'dan Ağa Muhammed Şahla'da savaşımıştır. İbrahim Halil Han, 1789'da Ermeniler tarafından çıkarılan isyanı bastırmış ve sunni bir Türk olan Molla Penah Vakfı başvezir yapmıştır. Bu şahıs komşu Türk hanlıkları ile bir birlik oluşturmaya çalışıyor, aynı zamanda Osmanlı Devleti ile de iyi ilişkiler kurmak istiyordu. Ancak İran'la münasebetleri iyi değildi ve Gürcistan'ı cezalandırmaya giden İran Şahı Ağa Muhammed Han, Karabağ'dan geçerken büyük bir direnişle karşılaşmış ve Şuşa'yı alamamıştır (1795). 1797'de tekrar kuşatmış ve hanlık herhangi bir dış yardım alamadığından Karabağ'ı ele geçirmiş ve katliamlar yapmıştır. İbrahim Halil Han, iki ay sonra tekrar Karabağ'ı ele geçirmiş ve 1086'da Ruslar tarafından katledilmiştir. Yerine oğlu Mehdi Kulu Han geçmiş ve Rusya 1813'den sonra Karabağ'da yerleşmek için çalışmaya başlamıştır. 1828'e kadar Rusya-İran çekişmesine sahne olan Karabağ, Türkmençay anlaşmasından sonra tamamen Ruslara geçmiştir (Ertürk, 2007).

XI. asırdan başlayarak XII. asırda Suriye ve Halep'e birçok Türkmen aşireti yerleşmiştir. Bu Türkmenlerin yaşadıkları yerler Osmanlı împ. katıldıktan sonra Halep Türkmenleri, Yeni 11 Türkmenleri gibi isimler altında eski yerlerinde yaşamışlardır. Moğol hakimiyetinin yayılması üzerine Anadolu'dan Suriye'ye kırkbin çadır Türkmen göçmüştür. Bunlar Kuzey Suriye'de pek yoğun bir topluluk temin ediyor; hadiseler, göçlere ve parçalanmalara rağmen Bozok ve Üçok şeklindeki eski il teşkilatlarını dakoruyorlardı. Halep, Ayıntab ve Antakya bölgelerinde yaşayan bu Türkmenlerin Bozok boyunun başında ise Avşarlar yer alıyordu (Çifçioğlu, 2008).

XIV-XV. asırlarda Kuzey Suriye Avşarları başlıca üç aile tarafından idareolunmuştur:

Köpekoğulları: Antep

Gündüzoğulları: Amik Ovası

Kutbeğioğulları: Halep

Köpekoğulları: Köpek hakkında fazla bilgi olmamakla birlikte XIV. asırda yaşadığı bilinmektedir. Oğlu Hüseyin cesur ve faal bir beydir. Suriye'yi istila eden Timur kuvvetlerini taciz etliği için, Kumkale'de Çağatay'ların hücumuna uğramıştır. Ankara Savaşı'ndan sonraki karışıklıktan istifadeyle Artukova'ya konup, Tokat bölgesinde yağma ve tahriplerde bulunmuşsa da, Çelebi Mehmet'e yenilerek ayrılmıştır. Köpekoğlu Mehmet Bey'de, 1404 yılında Malatya'yı elinde tutmaktadır. Bu sıralarda Memlûkler arasında Suriye'de devam eden mücadelelere Türkmenler'de katılıyor, Köpekli Avşarı'da bazen birinin, bazen de diğerinin yanında yer alıyordu. 1410 yılında köpekoğlu Hüseyin Bey, Malatya'yı tekrar alıp dört yıl kadar idare etmiştir. Hüseyin Bey, Malatya civarında bir beylik kurmak istemekteydi. Fakat Memluk sultanı Şeyh'in gönderdiği bir fedai tarafından öldürülünce (1418) yerine Eslemez geçmiştir. 1435-1436'da Kutbeğioğlu (Demir, 2003).

Mehmet ve Memluk emiri Canı Bek es Sufi ile Malatya'yı kuşatmıştır. Daha sonraları da Eslemez oğlu Mehmet Bey, Emenlik Bey görülmektedir. Gündüzoğulları: İlk tanınanı ve ünlü şahsiyeti Gördü Bey'dir ve çok başarıları vardır. Memlûk sultanı Tatar,sırf eski mağlubiyetinin intikamı için Gördü Bey'i öldürtmüştür (1421). 1471'de Gündüzlü Avşarı başında Ömer Bey vardır ve Amik ovasında yaşamaktadır. 1482'de ise Mehmet Bey olup, o yıl Osmanlılar ile Türkmenler arasındaki savaşta Türkmenler yenildiler ve Mehmet Bey savaş meydanında kalmıştır. Ayrıca Gündüzlü Avşarı'ndan kalabalık bir kol İran'a gitmiştir. (Güzey, 2001).

Kutbeğioğulları: Halep dolaylarındaki Avşarlar'ın başlarında Kutbeğioğulları vardır. Akkoyunlu hükümdarı Uzun Haşan ile Karakoyunlu hükümdarı Cihan Şah Mirza'nın kumandanı Tarkan oğlu Rüstem arasında yapılan savaşta (1457) Akkoyunlu ordusunda yer almışlardır (Güzey, 2001).

1.2. Anadolu'da ve Tomarza'da Avşar Türkmenleri

Selçuklular vaktinde Anadolu'ya yapılan Türkmen akınlarıyla ve daha sonra Malazgirt Savaşından itibaren Anadolu'ya gelen Türkmenler arasındaki Avşarlarla; Aksungur ve idaresindeki Musul'a gelen Avşarlar; Musul Atabeyi Nurettin Mahmut'un, II. Kılıçaslan karşısında kazandığı başarılar sonucu 1173'te Sivas ve dolaylarını almasıyla buralara gelen Avşarlar; XIII. asırda Halep ve Amik Ovası'nda yaşayan ve yaylağa Sivas ve Uzunyayla'ya çıkan ve Şam Türkmenleri içindeki Avşarlar; Karamanoğulları, Germiyanogulları gibi beyliklerin kurulmasıyla soydaşlarının yanına göçen Avşarlar, Zengi sülalesinin hakimiyetini yitirmesi ve Moğol akınları sonucu buralara gelenlerle Anadolu'da bir Avşar unsuru oluşmuştu (Toksoy, 2021).

Fakat bunlardan bir kısmı muhtelif tarihlerde yeniden Suriye ve İran'a göçmüşler; Akkoyunlu ve Safevi Devletinin kuruluşuna iştirak etmişlerdir.

Anadolu'ya çok evvel gelen İç Anadolu ve Ege bölgesi dışındaki Avşarlar'ın haricinde Anadolu'ya gelen Avşarların büyük kısmı kuzey Suriye ve bilhassa Halep'teki ana koldandır.

XVI-XVII. asırlarda Anadolu Avşarları:

Halep Türkmenleri: (Receplü, Kara Gündüzlü, Bahrili) Bozuluş: (Diyarbeckir)

Dulgadirli: (Maraş, Kozan, Kadirli, Yeni İl, Bozok)

Yeni İl: (Sivas. Gürün)

Sis: (Kozan) (Apak, 2012).

Oymaklar ise, Avşar oymağı, Avşar-Avşarlı Türkmanı, BaşAvşar (BayAvşar), Deliler. Aşiretler de, Avşarlı, Bahrili, Bahrül Avşar, Celayir, Gündüzlü, îmamkulu, İmanlı, Karagündüzler, Karaşeyhli. Bunun yanında 72 tane Avşar obası (cemaati) vardır (Halaçoğlu, 1996).

Bu oymak, aşiret ve obalar küçük-büyük topluluklar halinde bölünerek birbirinden ayrı, ama aynı ad altında ayrıldığı, obanın aşiretin veya oymağın adını koruyarak müstakil olarak yaşıyorlardı. Bölünmeler sonucu Avşar boyunun içine diğer aşiretler karıştığı gibi, Avşar obaları da bazen diğer Türkmen aşiretlerinin içine karışıyor ve karıştığı bu

kalabalık oymağın adı ile anılarak kendi öz oba ve adını kaybediyordu. Hatta Kürtleşen Avşarlar da mevcuttur. (Maraş merkeze bağlı Kürteravşarı diye de bir köy mevcuttur). Köpekli Avşarı Diyarbakır ve Urfa'da yerleşmiştir ve sanırım Kürtleşmişlerdir (Bahşioğlu, 2000).

Osmanlı iskân siyaseti neticesi büyük Avşar toplulukları durmadan bölünerek, iskânlarında küçük topluluklar halinde ve çok geniş bir coğrafi alana yerleştirilmişlerdir. Bu parçalanma sonucu XVI. asırdan itibaren Avşarlar'ın başında artık güçlü boy beyleri, aileleri yoktur. Böylce küçük topluluklar ya yerleştirildikleri bölgede faal olan aşiret beyine, kethüdasına bağlanıyorlar veya eski geleneklerine göre en kalabalık aileden başlarına reis seçiyorlardı. Bu oluşan obalar zamanla çoğaldıkça bağlı oldukları boy, oymak, aşiret bey ve kethüdaların isimlerini atarak, obaya kendi isimlerini veriyorlardı. Bu bölünmeler neticesinde de 448 oba, oymak ve aşiret ortaya çıkmıştır (İşpirli, 2022).

1.2.1. Anadolu'da Avşar Türkmenleri

Avşarlar, Anadolu'nun tamamına hakim olan Osmanlı Devleti'ne tamamen bağlı kalmamışlardır. Bunun muhtelif sebeplerinden birisi, Avşarlar'ın güç verdiği Zülkadirli Beyliği'nin Maraş yöresinde ortadan kaldırılmasından sonra, merkezi yönetim Avşarlar'ın nüfuzunu eritmek istemiş, bu sebepten kalabalık bir Avşar kolu İran'a gitmiştir. Diğer yandan Osmanlı Devleti'nin, Anadolu'nun fethine iştirak etmiş ve kendi kılıç hakkı, kan bedeli olarak yurt kazanmış Avşarlar'ın Bozuluş (Yozgat ve çevresi) ve Yeni İl (Sivas, Kayseri, Maraş arası) da kalan sakinleri, 1691 yılında Rakka, Urfa, Halep civarın yerleştirilerek, Suriye üzerinden Anadolu'yu istila hareketinde bulunan Urban, Aneze, Tayyi gibi Arap göçebe aşiretlerine karşı, Türkmenlerden meydana gelen güvenlik seddi kurmak istemesi olumlu sonuçlar vermemiştir. Devletin, vergi vermemek ve isyan etmekle suçlanan Avşarları, Anadolu'dan uzaklaştırıp Suriye çöllerine yerleştirmek istemesi olayı, bir bakıma Avşarlar'ın mecburi iskâna tabi tutularak cezalandırılmasıdır (Okkar, 2010).

Halep civarında yaşayan Reçep Lü Avşarı, XVIII. asırdan itibaren kışlamak içi Çukurova'ya iniyorlardı ve devlet 1728'de Zamanlı kıyılarına yerleştirilmelerine karar verilmiştir. 1730'da bölgede 66 köy kurmuşlardır. Fakat sakin yaşamayarak komşu oymak ve köylerin hayvanlarını sürüyor, bazen de tüccar kabilelerinin Önüne

çıkıyorlardı. Bu işi sıklaştırıp iyice yaygın hale getirince 1703 yılında Rakka'ya sürüldüler. Fakat fazla kalmayarak oradan kaçtılar. Fakat yine yaylalarında, rahat durmadıklarından 1712'de tekrar Rakka'ya gönderilmelerine karar verildi. 1728-1729'da devlet, Receplü Avşar'ının yeniden Zamanlı bölgesine yerleşimlerine müsaade etmiştir. Yağmacılık ve soygunculuğa devam ettiklerinden dolayı 1730'da yeniden Rakka'ya sürüldüler. Az bir müddet sonra yeniden kaçarak yağma ve soygunculukta daha da ileri gittiler. Neticede ileri gelenlerinin çoğunun idamına karar verilmiştir (Şanda, 2024).

Daha sonra Moltke, Avşarları şöyle nitelendiriyor: "Bu Türkmenler beni çok hoşuma gitti. Tabii nezaketleri iyi niyetliliklerinden doğma, bizimki ise terbiye ile talim edilme."

XVIII. asrın yarısından itibaren çıkan harpler sebebi ile devleti Anadolu'daki idaresinin gevşeyerek zayıflaması sonucu irili-ufaklı derebey aileleri türemiştir. Avşarlar ve diğer kuvvetli oymaklar da daha rahat hareket etmeye başlamışlardır. Devlet kontrolüne alınamayan Avşar firarileri kaçarak Çukurova'ya gelmişler, Gökvelioğlu, Kazanoğlu gibi Türkmen beylerinin himayesine girmişlerdir. Artık Halep'i bırakıp Çukurova'da kışlamaya başlamışlardır. XVIII. asır sonlarında kitle halinde Zamantı Suyu ve Binboğa'da yaylaya çıkmaya; kışın da Sunbas Suyu ve Anavarza civarına kışlamak üzere inmeye başlamışlardır. XIX. asır başlarında Avşarlar, Çukurova'nın en kalabalık ve en güçlü aşireti olarak bilinmektedir. Avşar aşiretinin 1825 yılında 3000 hane ile Çukurova'dan Uzunyayia'ya göçlerini sürdürdüğü, aşiretin 40 000 koyun, 3000 keçi, 40 000 inek, 9000 deveye sahip olduğu bilinmektedir (Altan, 2003).

İsmail Bey ve Çerkez Bey'lerin boy beyi bulunduğu 1856 yılında tekrar iskân edilmeye çalışıldıysa da yine başarısızlığa uğranmıştır. Böylece devlet tarafından yaylak yurtlarına yerleştirilmek teşebbüsüne direnmekle son fırsatlarını da kaçırmış oluyorlardı (Halaçoğlu, 1979).

Çukurova'da asırlardan beri devam eden bunalımı sona erdirerek, Türkmenleri göçebelikten yerleşik hayata geçirmek, Emîni meselesini halletmek, dirlik ve düzenliği yeniden kurmak gayesiyle 1865 yılında Çukurova'ya Fırka-i İslahiye isimli askeri birlik gönderilmiştir. Bu ordu birliğinin askeri hareket başkanı Derviş Paşa, İdarî işler başkanı da Ahmet Cevdet Paşa'dır ve asıl yetki de A. Cevdet Paşa'ya aittir. 25 Mayıs 1865'te Gök renk ordu İskenderun'da karaya çıkarak padişah fermanının daha açık izahı olan

beyannameyi beylere göndenneye başladılar. Fermana karşı gelenlerin kahrolacakları, sığınanların isekorunacakları beyan edildi.

Padişah fermanı aşiretler arasında panik yaratmıştır ki, Dadaloğlu şöyle demektedir:

*"Belimizde kılıcımız kirmani,
Taşı deler mızrağımın temreni,
Hakkımızda devlet etmiş fermanı,
Ferman padişahın, dağlar bizimdir" (Pınar, 2015).*

Oysa ki Derviş Paşanın şeşhane topları, mavzerleri karşısında, Türkmenler'in kılıcı, gürzü, mızrağı, filintası tesir etmeyecekti. İslah ordusu Avşar topraklarına yaklaşıncı herkesi bir korku aldı. Savaş olacak, kan akacak, kısaca Türk, Türk'ü kıracaktı. Diğer oymakların kolayca iskân edilmelerine rağmen Avşarlar diremişler ve neticede fırkanın sert tedbirler almasına yol açmıştır. Böylece Osmanlı askeri ile Avşarlar arasında birkaç defa çarpışmalar olmuştur. Dadaloğlu bu günleri, "Hiç gitmiyor aşiretin belası" diye anlatmaktadır (Soyluer, 2018).

Bilhassa Fırka-ı İslahiye ordusu ile Avşarlar arasında yapılan bir çarpışma neticesi Avşarlar büyük zayıat vermişler, "Boynu uzun atları mezafa gitmiş", "çadırları sökülüş", "kavgaya girenler sağ çıkmamışlardır. Dadaloğlu yine şöyle sesleniyor:

*"Dadaloğlu'm yarın kavga kurulur,
Öter tüfek, davlumbazlar vurulur,
Nice koçyiğitler yere serilir,
Ölen ölür, kalan sağlar bizimdir."*

Bu savaşlar sonunda Avşarlar'ın ileri gelenlerinden bir kısmı tutuklanarak İstanbul'a gönderilecek, Halit Bey Diyarbakır'a sürülecek, Hacı Bey obasıyla Bozok'a gidecektir. Avşarlar haklı olarak reaksiyon gösterdiler ve Çerkez'lerle savaşarak onları Sivas'a sürdüler. Uzun kavgalar oldu ve Osmanlı ordusu yetişip Avşarları tedip etti (İnalçık, 1993).

Türk istiklâl Harbi esnasında Avşar vatanseverlerinin Toros Dağları'nda kümelenmelerinden dolayı ortaya koydukları kahramanlık hareketleri milli iradenin eşsiz örnekleri arasındadır. Avşarların bu derece Kuvay-i Milliye hizmetinde bulunmaları; onların aşiret şecaatinin yerleşik hayata geçişte, milli kahramanlığa dönüşmesi olarak görülebilir (Gölpınarlı, 1958).

Günümüzde köylerde halen tarım ve hayvancılıkla uğraşan Avşarlar, dağ köylüleri olarak yoksulluğa ve ihmalliğe terk edilmişlerdir. Asya steplerinde at oynatan, Sirderya'yı aşan, İran, Irak, Suriye ve Anadolu'da mızrak dikerek hanedanlar, devletler kuran sanki bunlar değil. Bin yıl evvel Orta Asya'da nasıllarsa, Anadolu'da da aynı kalmışlar; geleneklerini, göreneklerini, kültürlerini sıkı sıkıya muhafaza etmişler; taklit ve yozluğa sapmayarak, Türkmenliklerini ve Avşarlıklarını korumasını bilmişlerdir (Doğın, 2019).

Son yıllarda Avrupa'ya işçi akınıyla iktisadi durumları biraz daha düzelmiş; yüksek tahsil yapanların çoğalmasıyla da devlet kademelerinin yüksek noktalarında dahi Avşarları görmek mümkün hale gelmiştir. 1980 öncesi saflıklarından dolayı yabancı ideolojilerin peşine takılanlar fazla olmasa da görölmekteydi. Takat günümüzde tamamen kendi özüne dönmüş ve Türk Milliyetçileri olarak yerlerini almışlardır. Kayseri'de de Avşarlar, başlı başına bir güç halindedirler. Dadaloğlu Vakfı her yıl sempozyumlar düzenlemekte ve bir nevi Avşarları organize etmeye çalışmaktadır. Ayrıca Eylül ayının ortalarında Özlüce'de Dadaloğlu Şenlikleri düzen ve milletlerarası düzeye getirilmeye çalışılmaktadır (Ateş, 2006).

1.2.2. Kayseri ve Tomarza'da Avşar Türkmenleri

Türkiye haritasının hemen hemen her yerinde Avşarlar'ı bulmak mümkündür. En yoğun olarak yaşadıkları yerler ise, bilhassa Kayseri ve Pınarbaşı, Sarız, Tomarza ilçeleri ve

bunlara bağılı olan köy ve kasabalardır. Bunun yanında Adana (Kadirli, Kozan, Osmaniye, Tufanbeyli, Ceyhan, Karataş), Maraş (Afşin, Elbistan, Göksün, Andırın), Hatay (Reyhanlı, Hassa, Erzin, Kırıkhan), Karaman, Yozgat (Bozok bölgesi), Gaziantep (İslahiye, Araban), Sivas, Ankara, Amasya, Kastamonu, Tokat, Kırşehir, Niğde, Çankırı, Konya, Kütahya, Isparta, Burdur, Denizli (Acıpayam ve buraya bağılı Kumavşar, Karahöyükavşarı, Avşarkelekçi, Oğuz, Dereköy, Darıveren), Muğla, Manisa, Aydın, Balıkesir, Afyon, Bolu, Bursa, Antalya, Mersin, Kars (Sümer, 1972).

Bilhassa Kayseri ve civarında yaşamakta olan Avşarlar halen eski töre ve adetlerini korumakta olup, boy teşkilatlarını da muhafaza etmektedirler. Daha yerleşik hayata geçeli 130 yıl kadar olmuştur ve en son buraların Avşarı yerleşik hayata geçmiştir. Bu şuurun hâlâ devam etmesindeki en büyük etkenlerden birisi bu, diğeri de Türklük gurur ve şuuruna sahip olmalarıdır. Hâlâ her yıl yaylaya göçerek eski günlere olan özlemlerini yaşamaktadırlar.

Bunun yanında Ege ve Akdeniz bölgesinde ve diğeri yerlerde yaşayan Avşarlar da bu şuru görmek mümkün değildir. Buralarda yaşayan Avşarlar Anadolu'nun ilk fethiyle ve daha sonraları da Osmanlılar zamanında buralara yerleştirilmişler ve asırlardır yerleşik hayat yaşamaktadırlar. Kendilerini bütün Batı Anadolu Türkmenleri gibi Yörük olarak görmektedirler ve hangi boya sahip oldukları da fazla mühim değildir. Yine vaktiyle Güneydoğu Anadolu'ya yerleştirilen Türkmen oymakları arasında bulunan Avşarlar'da diğeri Türkmenler gibi Kürtleşmişlerdir (Togan, 1972).

Türkiye haricinde Kıbrıs'ta yaşayanlar da vardır. Bunlar Kıbrıs'ın fethiyle buralara yerleştirilenler ve XVIII. asırda Osmanlılar tarafından sürgün edilenlerdir ki örnek olarak Alparslan Türkeş, Kıbrıs Avşarlarındandır ve aslen Pınarbaşı'lıdır. Bunun yanında Fazıl Küçük, Derviş Eroğlu'da Kayseri'den gitme Avşarlardandır (Yücel, 1991).

Afganistan'da da Azerice konuşan ve nüfusları az olan Nadir Şah'ın ordusundan kalan Avşarlar, başkent Kabil'de yaşamaktadırlar ve bütün geleneklerini muhafaza etmektedirler. Bunlardan başka Irak, Suriye, Azerbaycan ve hatta Hindistan'da Keşmir'de, Türkistan'da Türkmenler arasında da Avşarlar yaşamaktadır (Tezcan, 2018).

İKİNCİ BÖLÜM

AVŞAR TÜRKMENLERİNİN GEÇİŞ DÖNEMLERİ

2.1. Avşar Türkmenlerinde Doğum İnanışları

Doğum akabinde fazla bekletilmeden isim koyma işlemi yapılır. Cinsiyetine göre anne, baba, dede veya ebelerinden birinin ismi konur. Daha çok İslâm-Türk isimleri konur. Çocuğu durmayan kadın, doğan başka bir çocuğuna "Durdu, Dursun"; birkaç tane kız doğuran kadın son doğan kız çocuğuna "Yeter, Döndü, Döne, Songül" gibi isimler koyar ki bundan sonraki doğacak çocuk oğlan olsun. Avşarlarda isme ayrı bir önem verilir. Çünkü çocuğun huyu "adistine çekmiş" denir

İsim vermek için ailenin büyüğü veya imama danışılır. İsim verecek kişi çocuğu kucığına alarak kulağına üç defa adını söyler. Sağ kulağına kaamet, sol kulağına ezan okunur ve "hayırlı olsun" dilekleriyle tören tamamlanır (Ali Saygılı 1950).

Ayrıca doğum olan evin büyüğü niyetlenerek istihareye yatar. Rüyasında gördüğü kişi veya konması istenen ismi görerek bu ismi koyar. Bunun yanında hatırı sayılır birisi, beğendiği birisinin ismini de koyabilir. Veya dostluk kurmak içi sevdiği, tercih ettiği sülalenin ileri gelen ölmüş büyüklerinin ismini koymakla da bir yakınlık sağlanır (Ali Saygılı 1950).

Çocuğa konulacak ismin kitabî olmasına özen gösterilir. Kitabî olmayan isimlerin mahşer günü Allah'ın ve Peygamberi'nin huzurunda gülünç ve mahcup olacağına inanılır (Ali Saygılı 1950).

Tercih edilen isimler daha çok İslami isimlerdir. Bilmen isimlerin yanında Avşarların kendilerine ait özgünlüğü olan isimler de mevcuttur.

Erkekler için: Ömer, Osman, Ah, Bekir, Mehmet, Mustafa, Ahmet, İbrahim (İrbehem, İbili), İlacı, Yusuf, İsa (Ese), İsmail (İsmail), Nadir, Ergen...

Kızlar için: Cennet, Melek, Elif, Uanife, Havva (Hava), Fatma (Fatiş), Selver, Asiye, Sultan, Eşe, Döne, Döndü, Şerife, Emiş, Hüsne, Hürü, Bahar, Habibe (Happa), Kestek, Gümüş, Kiraz, Erik, Pampal...

Bu isimler yanında kişinin kendine has özelliklerini yansıtan lakaplar da mevcuttur. Bunun yanında kabile isimlerine göre de birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Mesela Topallar, Karkınlar, Hasanlar, Kürtler, Beyler (Bâler) gibi (Ali Saygılı 1950).

Çocuk diş çıkardıktan sonra buğday, nohut, fasulye, mısır, mercimek, üzüm... karışımı ile "diş hediği" yapılarak akraba ve komşulara bir tabak içerisinde gönderilir. Üzerlerine fındık, fıstık, şeker... konmaktadır. Tabakların geri gelmesi esnasında da içerisinde para, çorap, mendil... bir hediye de konmaktadır (Ali Saygılı 1950).

Doğumdan birkaç yıl sonra çocuk sünnet ettirilir. Sünnetler çoğu zaman düğünlü ve takılı yapılmakla birlikte düğünsüz ve sade şekilde yapılanlar da görülmektedir.

Çocuğu kucağına alarak sünnet ettiren kişiye "kirve (kivra)" denir. Kirvelik bağı ile bu aileler birbirlerine bağlanır. Kirve, çocuk babasının kan kardeşi sayılır ve çocuğun bütün sünnet masraflarını da karşılar. Kirve olacak kişiler arasında kan bağı şeklinde bir akrabalık olmaz. Zira sünnet ettirme suretiyle yeni bir kan bağı kurulmaktadır. Ayrıca kirveler birbirlerinden kız alıp veremezler (Ali Saygılı 1950).

Çocuğun sünnet çağı 4-12 yaş arasındır. Düğünler de son yıllar içerisinde adet haline gelmeye başlamıştır.

Cumartesi günü öğleden sonra bayrak kaldırılıp kurban kesilmesiyle düğün başlar. Çevreden akraba, komşular ve diğer köylülerin de gelmesiyle halaylar çekilir, oyunlar oynanır ve eğlenilir. Akşam da kına gecesi yapılır. Pazar günü öğleyn düğün sahibi tarafından misafirlere hazırlanmış olan yemek

verilir. Yemeğin akabinde sünnet olacak çocuk veya çocuklar sünnete hazırlanır. Özel sünnet elbiseleri giydirilerek boyunlarına altın takılır. Bir at veya taksi ile, davul-zuma eşliğinde köy mezarlığının etrafında üç veya yedi defa dolaştırılır. Dua edilir ve silahlar sıkılır. Çocuk eve geldikten sonra babası, akrabası veya kirvesi çocuğu kucağına alarak sünnet ettirir (Ali Saygılı 1950).

Sünnet olan çocuğa, gelen davetliler tarafından para, altın, giyecek, yiyecek... hediyeler getirilir. Geçmiş olsun dilekleriyle düğün sona erer.

Aileye çocuk geleceği zaman ev içindekiler neşe ve sevinç içine girerler. Hamile kadına karşı ayrı bir değer verilmeye başlanır. Her söyledikleri yapılır, iş-güç yaptırılmamaya dikkat edilir. Kavga ve dövüş yapılmaz; şayet yapılsa da hamile kadın haklı görülür ve kayırdır (Ali Saygılı 1950).

Bebek için beşik, kundak, bezler hazırlanır. Hamile kadına "göydeli, karnı burnunda, iki canlı" gibi sözlerle gıyabında konuşulur. Ayrıca aşırme anında canı ne isterse alınır. Doğacak çocuğun kötü olması inancından dolayı hayvanlara, çirkin ve kötü huylu kimselere baktırılmaz. Doğacak çocuk için "er dayıya, kız bibiye çeker" denir. Kız ve erkeğin huylarını anlamak için dayıları ve bibileri (halaları) araştırılır.

Doğum yaptıracak ebenin boy abdestli olması ve dindar olması istenir. Adet halindeki kadınların doğum yapılacak yerde bulunmaları hoş karşılanmaz. Çocuğun, ebenin mizacını alacağına inanılır. Bahtı ebein bahtına benzer. "Ne olacak ebesi... 'dir" sözü ebenin etkisini gösterir (Gökçay ve ark., 2023).

Doğum vakti yaklaşırken hazırlıklar da hızlanmaya başlar. Doğumun akabinde gelinin içmesi için bir kilo kadar tereyağ, pekmez süt saklanır. Sıcak çorbalar hazırlanır ve soğuk su içirmekten kaçınılır (İsmet Yılmaz, 1951).

Ebe çağırılarak gelmesi istenir. Ebe yoksa doğum yaptıracak tecrübeli bir kadın çağırılır.

Çocuk doğunca ailesi kutlanır. "Allah anah-babah etsin, ömrü uzun olsun" gibi dualar söylenir. Şayet çocuk erkekse babasının kulağı çekilir, bahşiş alınır ve kapısı taşlanır.

Gebelik anında kadında beliren çillerin, saçıyla silindiği taktirde geçeceğine inanılır.

Doğan çocuk hemen tuzlanır ki, büyüdüğünde teni pis olmasın (İsmet Yılmaz, 1951).

Lohusa kadın üç gün sonra sütü gelsin diye yıkanır. Yeni doğmuş çocukta üç gün emzirtmeyerek şerbet verilir. Anneye doğum sonrası yaraları iyileşir düşüncesiyle erimiş tereyağ ve şeker karışımı şerbet içirtir. Doğum yapan kadının sütü inmezse incir, pekmez, süt ve sıvı yemekler-genelde hamur çorbası- yedirtir ve böylece kadın sütlenir.

Çocuk doğunca toprak elenerek ısıtılır ve çocuk bu toprağa belenir. Ayrıca doğum yapan kadının yatağına da toprak dökülür ve bir iki gün durur. Çocuk bir yaşına kadar devamlı toprağa belenir (İsmet Yılmaz, 1951).

Doğum sonrası çocuğun eşi ve göbeğinin çeşitli yerlerde saklanması adettir. Kız ise ileride evcil olsun diye içeri; oğlan ise çalışkan olsun diyedışarı gömülür. Ayrıca dindar olması arzulanıyorsa da cami avlusuna gömülür. Bu eş ile kesilmiş göbeğin gömülme durumuna bağlı olacağına inanılır (İsmet Yılmaz, 1951).

Anne ve çocuk kırk gün korunur. Yalnız kalınca "al basması" denilen olayla boğularak öleceği endişesi vardır. Bunun için üzerlerine kırmızı çabut örtülür, ayna konur, ayak ucuna su konur. Odaya Kur'an-ı Kerim asılarak al renkli giysiler giydirilir. Başucuna en etkili dualardan oluşan "Hameyli" konularak; albasmasından kadın ve çocuk korunur (İsmet Yılmaz, 1951).

Kırkinci günün sonunda çocuğun kırkı çıkarılır. Bu olay kötü ruhlara karşı bir koruyucudur. Anne kırk tane çakıl taşı toplayarak leğene koyar. Bu leğenin içerisinde bir başkasının yardımıyla da çocuk yıkanır. Ayrıca bu su ile anne de yıkandırılır. Anne ve çocuk yıkanırken "kırk, kırk, kırk,..." sözleri söylenir (İsmet Yılmaz, 1951).

Günümüzde beşik, yatak, çocuğun giyeceği ve beşleri; gücünün yettiği ölçüde doğum yapan kadının annesi tarafından gelir. Kadının annesi, yakınları ve

komşularıyla birlikte "beşik getirmeye" gelirler. Diğer tarafta yakınlarıyla hazırlanarak gelen misafirlere çeşitli ikramlarda bulunurlar (Yınanç, 1988).

2.2. Tomarza Avşar Türkmenlerinin İnanışları ve Uygulamaları

2.2.1. Avşar Türkmenlerinde Evlilik İnanışları

Avşarlar'da en önemli evlenme usulü yakın akraba evliliğidir. Sebebi ise Avşarlar'ın soya, namusa, akrabaya, birlik ve beraberliğe çok önem vermeleridir. Aksi taktirde soyun bozulacağı, birlik ve beraberliğe gölge düşeceği, namus kavramının kaybolacağı, kabileler arasında ikilik meydana geleceği inancı vardır. Bundan dolayı kendi soylarından özelliklerini ve huylarını bildikleri, uyuşabileceklerine inandıkları yakın akrabalarındaki kız ve erkekleri evlendirirler (Battal Durmuş, 1951).

Bunun yanında kız ve erkeklerin severek evlenmeleri de gittikçe önem kazanmaktadır.

Başka bir usûl de çok az görülmekle birlikte değişik usulüdür. Evlendirmeye gücü olmayan aileler karşılıklı birbirlerinden kız alıp verirler ki, buna pek rağbet edilmemektedir.

Beşik kертmesi de çok nadir görülmektedir.

Yine çok nadir olarak görülen bir evlenme çeşidi de, kocası ölen bir kadının, aile içerisindeki diğer bir kardeşle evlenmesidir (Battal Durmuş, 1951).

Evlenme çağına gelmiş ola oğlunu evlendirmeyi düşünen baba büyük oğlu, gelini veya bir yeğeni vasıtasıyla oğluna duyurarak fikrini öğrenir. Şayet evlenmeye niyeti varsa, sevdiği veya beğendiği bir kız da varsa onun için düğün (düğün) gitmelerini ister. Şayet sevdiği yoksa, ailesinin kendisi için düşündükleri gelin adayını da münasip görüyorsa onu istemelerini belirtir (Battal Durmuş, 1951).

Oğlan anası yanına iki kadın alır ve bir şeyler bahanesiyle kızın evine giderler. Kız evi tarafından karşılanarak misafir muamelesi görürler. Bu arada kız da münasip bir şekilde gelerek misafirlerini ellerini öper ki, bu kızın "görücüye çıkma" olayıdır. Şayet kız tarafının gönlü yoksa kızlarını göstermeyebilir de. Misafirler kızıdan kasıtlı olarak su veya herhangi bir şeyler isterler ki, aynı anda

kızı da incelemeye tabi tutmaktadırlar. Kız da göz altından misafirleri incelemektedir. Fazla konuşmaz, çekingen ve şirin görünmeye davranır (Battal Durmuş, 1951).

Görücüler kızı beğenmezlerse geliş bahanelerini söyleyerek dönerler. Eğer beğenmişlerse kız anasına, "Biz oğlumuz...'dan dolayı, kızınız....'a düğürcü geleceğiz" derler. Kızın anasının gönlü yoksa münasip bir dille bir daha gelmemelerini söyler. Şayet razıysa görücüler oğlanı ve oğlan tarafını överler ve ayrılırlar (Battal Durmuş, 1951).

Bu arada kızın anası kızına ne düşündüğünü sorar. Kızın gönlü yoksa veya oğlan beğenilmemişse, gizlice oğlan tarafına haber gönderilerek bu işin olmayacağını ve bir daha zahmet etmemelerini söylenir. Eğer kız razıysa ve oğlan da beğenilmişse görücü kadınlar tekrar kız evini ziyaret ederler. Bu defa ümitli olduklarından dolayı daha da cesaretlidirler. Tekrar kızlarını oğluna isterler. Kız anası da düğmelilerini göndermelerini ister. Bu arada olay kızın anası tarafından kızın babasına da duyurulur. Karı-koca aralarında meşveret ederek düğürcülere ne cevap vereceklerini kararlaştırırlar (Battal Durmuş, 1951).

Kız evinin göstermiş olduğu yumuşaklık üzerine oğlanın babası yanına hatırı sayılır, çevrenin ileri gelenlerinden, kızın babasının dost ve ahablarından bazı kimseleri alarak önceden haber vermek suretiyle "düğür" giderler. Kız isteyen taraf "oğlan evi", diğer taraf ise "kız evi"dir. Düğürcüler kız evine gelir ve biraz sohbetten sonra içlerinden ağzı laf yapan birisi münasip bir lisanla geliş sebeplerini dile getirerek söze başlar:

"Allah'ın emri, Peygamber efendimizin kavli, îmam-ı Azam Hazretle ri'nin içtihatları üzerine kızınız...'yı, oğlumuz...'ya istiyoruz" derler. Cevaben de:

"Allah'ın emri deyince akan sular durur. Emir Allah'ın emridir ne yapalım dostlar" denir. Fakat kız hemen verilmez. Aksi halde tenkit edilir "Bir gitmeye kızını verdi, başına yük mü olmuştu" diye dedikodu olur. Evlendikten sonra kızın kocası, "Seni bana bir gitmeye verdiler" diye kızın başına kakar. Bu sebeple ilk gidişte istekleri münasip bir dille geri çevrilir ve diğer gelişe açık kapı bırakılır

(Battal Durmuş, 1951).

Bir hafta, on gün sonra kız evine haber vermek suretiyle, önceki düğürcüleri de yanlarına alarak tekrar kız evine gidilir. Bu arada kızın akraba ve komşuları da orada toplanmıştır. Biraz hoş-beş sohbetten sonra, önceden gelinmemiş gibi, ilk gelişte söylenenler tekrarlanarak yeniden düğür düşülür.

Kızım babası da "Ne yapalım komşular. Allah'ın emrine karşı gelinmez" diyerek kızı verir. Veya düğürcülerden birini göstererek, "falanca ağa benim vekilimdir, kız onun kızıdır" der. Görevi devralan da. "Ben de verdim gitti" der ve kızı bitirir. Bir başka kız verme adedi de. kız babası "Ne yapalım komşular... falanca ağa gelmiş ben ona karşı mı durayım? Canınız sağ olsun. Ben de kendimi bir fazla ibrik su ile dökünmüş sayıyorum" diyerek kızı vermiş sayılır. Akabinde kız tarafının oğlan tarafından gelen yakınları ellerini öperler, kucaklaşırlar. Düğürcülerden birisi Kuran okur ve dua da edilerek kız bitirilmiş olur (Battal Durmuş, 1951).

Daha sonra bitirilen gelinlik kız, Önünde kendisinden büyük bir gelin ile içeri girerek düğür gelenlerin ellerini öper. Sonra kahve getirilir ve dağıtılır ki, buna "söz kahvesi" denir. Bu arada oğlan tarafının getirdiği tatlı, helva lokum, bisküvi dağıtılarak yenir. Bu olaya Avşarlar arasında "Helva (Havla) Yeme" denir (Aksüt, 2012).

Ancak kız istemeye gelirken sonuç belli olana kadar gizli tutulur ve söylenmesi ayıp karşılanır. Zira kız tarafı içinde, oğlan tarafı için de ayıp olarak düşünülür. Kız verilmezse "oğlanın eksiği neymiş", kız verilirse de "kızın eksiği neymiş. Baksana verecekleri kesinmiş ki düğürcüyüz diyorlardı" denilerek kınanır (Battal Durmuş, 1951).

Düğürcüler kızı bitirince birbirlerine "hayırlı olsun" diyerek işi bağlarlar. Evleri yakınsa sohbet devam eder, uzaksa dönülür. Ancak o gece misafir kalınması adettir, gönderilmesi ayıp karşılanır. Aynı gece oğlan tarafından bir yakını kız babasına: "... emmi, şaplağımı (tokatımı) yüzüme vur." diyerek, ne yapılması istendiği hakkında kız tarafından talimat alınır. Kız tarafı da yapılması gereken

şeyleri söyler. Son zamanlara kadar başlık (kalın) istenmekteydi. Eskiden alınan başlık parası kızın çeyizine harcanırdı. Babanın parayı harcaması ayıp görülürdü. Şimdi ise başlık parası unutulduğu gibi, alan kimseler de halk tarafından cahil ve kültürsüz olarak nitelendirilir ve kale alınmaz. Fakat onun yerine "süt hakkı" denilen adeti oğlan evi yerine getirerek, kızın annesine bir miktar para verir. Bunun miktarı yoktur ve gönüllerinden geçen verilir (Battal Durmuş, 1951).

Kız bitirildikten sonra oğlan evi nişan için gün keser. Daha sonra da gelinlik kız için "düzen görme"ye gidilir. Oğlan evi tarafından yapılan düzende gelinlik kız için elbise, ayakkabı, iç çamaşırı ve diğer lüzumlu eşyalarını alırlar. Düzen görmeye gelinlik kız haricinde varsa kızkardeşleri, yengeleri, akrabaları... gibi yakınları da gider. Bunlara ve kızın aile fertlerine de çeşitli hediyeler alınmaktadır (Hasan Çalık, 1951).

Ayrıca nişan olacağı gün oğlan evi tarafından pasta, meyve suyu, kahve, çay, şeker... alınarak akşam kız evine götürür. Köy içerisinde vasıtaya pek ihtiyaç olmamakla birlikte, başka bir köye gidilmesi durumunda otobüsler, minibüsler, taksiler, traktörler ve diğer vasıtalarla kız evine gidilir. Bekliğe bütün köy ve diğer köylerdeki yakınları da davet edilmişlerdir.

Erkekler kız evinin bir odasında veya başka birisinin evinde toplanırlar ve aralarında sohbet ederler. Kahvelerini içerek, getirilen yiyecek ve içecek ikramlarını kabul ederler. Kadınlar ise sohbet ederler. Kahvelerini içerek, getirilen yiyecek ve içecek ikramlarını kabul ederler. Kadınlar ise kız evinde toplanarak kendi aralarında çalıp-çıgırıp oynarlar. Bu arada kız yeni elbiselerini giymiş olarak, damatla beraber bir masaya oturur. Daha sonra ise takı takılmaya başlanır. Önce oğlan evi takar ve genelde altın, para, elbiselik kumaş... olmaktadır. Ardından da kız-evi takar. Takılar ağzı laf yapan birisi tarafından yüksek sesle etrafa ilan edilir. Bu sırada masaya oturmuş bir kişi de kimlerin neler taktığını yazmaktadır. Takılan takılar kız evine kalır ve bununla kızın çeyizine bir şeyler alınır (Hasan Çalık, 1951).

Beklik olayının sonunda kız ve oğlan büyüklerinin ellerini öper ve akabinde de oğlan ayrılır. Beklik merasimi esnasında oğlanın halen kız evine getirilmediği az olmakla birlikte yine de görülmektedir. Nişan olayı düğünle birlikte de yapılmakta ve bu sayede masraflar daha da azalmaktadır.

Bu devrede kız ve erkek, kızı babası ve ağabeylerinin olmadığı yerlerde kızla görüşüp konuşabilirler. Bu herkesçe bilinir ve eskiden olduğu gibi yadırganmamaktadır. Ancak ifrat derecesinde de sık sık görüşülmesi uygun görülmez. Fakat nişanda mutlaka dini nikah kıyılır. Avşarlar arasında nişanlı erkekler için "oğlum tatlı gel" tabiriyle erkeğe laf dokundururlar. Oğlanın ufak-tefek bahanelerle sık sık kız evine gitmesini, daha evlenmeden önce "aklının arkasını çaldırmaması", kötü yanını vermemesini temin etmeye gayret ederler. Bu durum oğlan yakınları tarafından telkin edilir. Oğlan nişanlısı ile gizlice görüşmek için gittiği zaman, kız evinden binlerinin görmesi durumunda tartaklanıp, gözünün ve kafasının kırıldığı görülmekteymiş. Hatta böyle olan damat adaylarının taklitleri yapılarak gülünmektedir. Fakat bu durum ileride kız ve oğlan tarafı için herhangi bir sürtüşmeye sebep olmadığı gibi, yarenlik mevzusudur (Hasan Çalık, 1951).

Nişanlandıktan sonra, oğlan altın, takı, türlü yemişlerle dolu bir sepetle nişanlısını görmeye gider. Bu gidiş esnasında yanında annesi, kızkardeşi veya herhangi bir yakını bulunmaktadır. Bu kız evinden gelen davet üzerine yapılmaktadır. Burada oğlan iki-üç gün kalabilir ve bu sayede oğlanın ayağı açılmış olur (Hasan Çalık, 1951).

Oğlan ailesi de belirli zamanlarda "gelinlik görmeye" giderler. Giderken yanlarında gelinlik kızlarına altın, elbise, yiyecek ve diğer ihtiyaçları alınırlar. Ayrıca gücünün yettiği nispette kız ailesinin diğer fertlerine de hediyeler alabilmektedirler. Artık nişanlı kız, oğlan evinin kızıdır ve her bayram günü oğlan evi hediyeler alarak gelinlik görmeye giderler. Kurban Bayramı'nda da kurbanlık götürülmesi de adettir (Hasan Çalık, 1951).

Genellikle sonbahar aylarında ürünler toplanır, satılacaklar satılır ve yapılacak işler kalmadıktan sonra düğün için belli bir gün tespit etmek için hediyeler

alınarak "gün kesmeye" gidilir. Kız tarafından müsaade alınır ve müsait bir gün tespit edilerek düğün tarihi belli edilir. Çevrede cenazesi olanlar ve üzüntülü kimselerden mutlaka izin alınması adettir. Düğünün ne şekilde yapılacağı, neler alınacağı kız ve oğlan evi arasında kararlaştırılır. Umumiyetle kız evi yatak odasını, oğlan evi de misafir odası ve diğer ihtiyaçlarını almaktadır (Hasan Çalık, 1951).

Oğlan evi kız evine: "Saçımızı kes de gözümüzü önüne dök hısım" diyerek, kız evinin neler istediğini öğrenir. Şayet işi zora koşuyorlarsa iyilikle tatlıya bağlamaya uğraşırlar. Kız evine: "Hısım olduk, hasım olmadık ya. Düğün borcumuzu öderken yine senin kızın üzülecek emmi" diye latifelerle onları ikna etmeye çalışırlar (Hasan Çalık, 1951).

Düğünden bir hafta kadar önce gelinlik kız ve yakınları, oğlan evi tarafından "düzen düzme"ye götürülür. Bu esnada kıza gelinlik, elbise, çamaşır ve diğer ihtiyaçlarını almak için şehire gidilir. Kızın bütün ihtiyaçları alınır ve de yanındakilere de hediyeler alınır.

Düğüne davet için birkaç gün öncesinden davetiye niteliğindeki hediyeleri etrafa dağıtılır ve bu sayede düğüne davet edilmiş olurlar. Kız evinin dağıttığı hediyelere "yol", oğlan evinin dağıttıklarıyla da "okuntu" denir. Okuntu, çok eskilerden beri Türkler arasında görülmektedir. Hun, GökTürk ve diğer Türk hakanları, kabilelerini harp veya başka bir sebeple bir yere toplamak istediklerinde onlara ok göndererek davet ederlerdi. Bu ok, günümüzde okuntu olarak devam etmektedir (Hasan Çalık, 1951).

Kız evinin dağıtacağı yolu oğlan evi alır. Bu da pırı-pırtı, kumaş, cinsi şeylerdir. Gönderilen kişinin yakınlık derecesine göre üç-dört metrelik elbiselik de olabilir. Oğlan tarafının okuntusu da elbiselik, bardak, yazma gibi şeylerdir. Günümüzde okuntu adeti de yavaş yavaş kaybolmaya başlamış ve bunun yerine düğün için davetiyelik kartlar gönderilmektedir (Hasan Çalık, 1951).

Kız evinin dağıttığı yola karşılık kızın çeyizine yarayacak eşyalar hediye olarak gelir (Kilim, battaniye, ev eşyaları...) Oğlan evine gelen hediyeler de masraflarını

karşılayabilecek nitelikte olan koyun, kuzu, para... gibi şeylerdir. Kesimlik mallar düğünde yemek yapmada kullanılır ve kavurma yapılarak yenir (Hasan Çalık, 1951).

Avşarlar'da okuntuyu fakirler dağıtır ve verdikleri kimseler de bunlara hediye ve bahşış vererek ihtiyaçlarını gidermiş olurlar.

Avşar kızları küçük yaşlarından itibaren kendileri için çeyiz hazırlamaya başlarlar. Çeyiz, evlendikleri zaman kendi evlerine götürmek ve kullanmak için hususi olarak yaptıkları ve bitirdikleri dantel, örtü, ev eşyaları... cinsi şeylerdir. Genç kızlık döneminde tamamen yoğunlaşan çeyiz işi, daha çok sandık içi denilen ince işlerle çoğaltılır. Bu danteller, örgüler, nakışlar, işlemeler gibi göz nuru dökülerek yapılan işlerdir. Ayrıca hah, kilim, kırlent, yatak örtüleri, yatak gibi şeyler de çeyiz olarak konur (Hasan Çalık, 1951).

Çeyiz düğünden iki-üç gün önce kız evinde hususi olarak hazırlanmış bir odada serilerek çeyize bakmaya gelen kimselere gösterilir. Burasını gelinle birlikte akrabaları ve arkadaşları süsleyerek dekore ederler. Çeyize bakmaya kadınlar ve kızlar gelirler. Halı, kilim, battaniye, ev eşyası cinsi şeyler hediye olarak getirirler. Gelin ve arkadaşları misafirlerle ilgilenerek ikramlarda bulunurlar (Hasan Çalık, 1951).

Düğün günü veya bir-iki gün önce çeyiz kız evinden alınarak oğlan evine götürülür. Bu arada verilen eşyanın neler olduğu ve değerleri iki nüsha halinde yazılarak, birisi kız evine, diğeri de oğlan evine verilir (Battal Durmuş, 1951).

Avşar düğünleri, hâlâ eski örf ve adetlerin büyük ölçüde yaşanıyor olmasından dolayı Türk kültürünün canlı numunelerindendir. Düğün müddetince kazanlarla etli yemekler, pilavlar, kavurmalar, ayran ve yufkasıyla daima hazır haldedir. Düğün evine gelenlere Avşar misafirperverliği en güzel şekilde gösterilir. Düğün evinde yer olmadığı taktirde, hususi misafir bekleyen kimseler düğün evinin misafirlerini evlerine götürerek misafir ederler. Misafirlerin gelmeye başlaması aynı zamanda düğünün başladığının da belirtisidir (Battal Durmuş, 1951).

Düğün bayrağı perşembe veya pazartesi kaldırılır. Pazartesi düğün başlıyorsa perşembe, perşembe günü düğün başlıyorsa da pazar günü gelin alınır. Bu iki gün de sevap sayılan günlerdir. Bayrak kalkmadan önce düğün evi, o köyde ölen varsa yeniden evlerine gidilerek tekrar taziye yapılır ve müsaade alınır ki buna "yas alma"denir.

Pazartesi veya perşembe günü öğleyin camiden çıkan cemaat hocayla birlikte düğün evine gider. Evin sağ tarafına bir çukur kazılır ve buraya kurban kesilerek kan akıtılır. Bu kan aynı zamanda kaza ve belalara karşı emniyet ve koruyucu bir unsur olarak görülür (Battal Durmuş, 1951).

Bayrak, herkes tarafından görülecek uzunlukta bir direğe dikilerek asılır. Direğin ucuna soğan, tavuk teleği, elma gibi şeyler takılır. Buna "tozzak" denilir. Bu tozzağı gelin indiği akşam getirene bahşiş verilir. Bayrak dikildikten sonra direğe kilit vurulur ve yeni olması önemlidir. Anahtarı saklanır. Kaybedilir veya yabancı kişilere verilirse güveyin bağlanacağına inanılır. Kilit aynı zamanda bekâretin simgesidir ve gerdek gecesi açılır. Bayrak kalktıktan sonra önceden hazırlanmış olan yemekler yenir, imam Kur'an okur, hayırlı ve uğurlu olsun temennilerinde bulunulur (Battal Durmuş, 1951).

Artık davul-zurna çalmaya başlamıştır. Orada bulunanlar halay çekmeye dururlar. Ardından da diğer oyunlar oynanmaya başlar. Yavaş yavaş düğünde şenlenmeye başlamıştır. İlk gün fazla tantanalı olmayan düğün, ikinci gün hediyeleriyle gelen davetlilerin de gelmesiyle iyice şenlenmeye başlar. Oğlan tarafının yakınları daha çok şenliğe iştirak edeler ve misafirlere hizmetler eder, ikramlarda bulunurlar (Battal Durmuş, 1951).

Düğün evine gelen davetlilerin getirdikleri hediyeler, düğün evinin şerefidir ve getiren kimse aynı zamanda kendi şerefini de düşünmek zorundadır. Genel olarak hediyeler koyun, kuzu, sığır, keçi gibi kesimlik mallar olup; bir kişi getirebildiği gibi ortaklaşa birkaç kişi de getirebilir. Düğün evine gelenler gelişlerini gösterircesine ve düğün evini şerefendirircesine uzaktan tabanca sıkmaya başlarlar (Battal Durmuş, 1951).

Gelen misafiri, düğünde hizmet edenlerden birisi koşarak karşılar ve getirdiği hediye de alarak götürür. Davulztımacı yolda davetliyi karşılayarak gelenin şerefine karşılama havası çalarlar. Eğilip-bükülerek "hoş geldiniz" imasıyla selamlar. Buna "şabeleme" denir. Davul-zurna davetli eve girene kadar ve hatta oturduğu zaman dahi bahşişini alana kadar kesmeden devam eder. Misafirlere ev sahibi tarafından "hoş geldiniz" denilerek elleri sıkılarak büyük odaya (evlik) oturtulur. Daha sonra kahvesi getirilir, ki bir fakirin getirdiği kahve için getirene bahşiş verilir (Battal Durmuş, 1951).

Düğünün ikinci günü oğlan evinin en tantanalı günleridir. Kızlar ve kadınlar kendi aralarında ev içerisinde oynayarak eğlenirler. Erkekler ise dışarıda davul zurna eşliğinde halaylar çekerler veya başka oyunlar oynanır. Bu şenlik gece geç saatlere kadar sürer (Battal Durmuş, 1951).

Eskiden düğünlerde cirit oynanıp, güreş tutulurmuş. Günümüzde bunları görmek pek mümkün olmamaktadır.

Düğün müddetince damada yardımcı olan ve koruyan; biri evli, diğeri de bekâr olan iki kişi görev alır. Damat düğün süresince konuşmaz, ihtiyatlı ve ağır başlı hareket ederler. İhtiyaçlarını sağdıçlarının kulaklarına fısıldayarak karşılar. Damadın eşyalarını (yüzük, mendil, saat, ayakkabı...) saklayarak hediye almak isteyen gençlerin bu hareketlerine meydan vermemek için sağdıçlar çok uyanık ve tedbirli olmak mecburiyetindedirler. Aksi halde bu cezaları sağdıçlar karşılar. Damadın kaçırılması ve saklanması gibi hallerde damat karşı koyamaz ve itaat eder. Damadın adetlere ters düşen herhangi bir davranışı, oradaki arkadaşları etrafından cezalandırılır ve bunu damat karşılar. O sebeple sağdıçların hem kendileri uyanık ve tedbirli olacaklar, hem de damada adetleri öğreteceklerdir. Sağdıçlar damadı koruyup kollayacaklarından dolayı genellikle yakın akrabalarından ve samimi arkadaşlarından seçilir. Evli sağdıç ayrıca damada evlilik ve gerdekle ilgili bilmesi gerekenleri de öğretir (Battal Durmuş, 1951).

Düğünün üçüncü gün akşamı kına gecesidir ve kına yakılır. Kız evine, oğlan evinden düğün yemeği pişirmekle görevlendirilen aşkanacılar ve yardımcıları, yanlarında ertesi günün yemeği için birkaç canlı hayvan da alarak giderler. Kız

evine varma esnasında oranın gençleri kınacıların yolunu keserek "Girzap Yolu" denilen yollarını isterler ve koyun kuzu gibi şeylerdir. Aldıkları bu yolu kendi aralarında keserek yerler (Battal Durmuş, 1951).

Aşkanacılar kız evine varınca yalancıkdan bir yemek verilir ve başka verilmez. Sabaha kadar uyutulmazlar, et doğrarlar, su getirirler, dağdan bir kağı odun getirirler ve sabaha kadar yemek pişirirler.

Kınacı alayını karşılayan kız tarafı oğlan tarafına biraz sert davranır. Kız tarafı oğlan tarafına sudan bahanelerle cezalar verirler, sorular sorulur, bilinemezse türlü şekillerde eziyetler edilir (Battal Durmuş, 1951).

Akşam vakti kızın anne ve babasından müsaade alınarak kına yakma olayına başlanır. İş bilen bir kadın kınayı karar ve bir tepsi içerisinde mumlarla süslenmiş bir biçimde getirilir. Gelin ise gelinliğini giymiş ve süslenmiş olarak kınacıların olduğu yere getirilir. Yüksek bir yere çıkartılarak maniler ve ağıtlar söylenerek kızın eline kına yakılır. Kına yakılma esnasında gelin ortada bulunan yastık etrafında üç defa dolaştırılır. Etrafindakiler de Salavat getirirler. Kızın annesi, babası ve yakınları bu arada çok duygulanırlar ve ağlayanlar da olur. Orada bulunanlara da oğlan evinden gelen kına yemişi (fıstık, leblebi, şeker...) verilir. Kız evinden gönderilen kına oğlan evine gider ve damada da kına yakılır. Kına yakma, kızın erkeğin kurbanı olduğuna delalet eder (Battal Durmuş, 1951).

Kına gecesi ağıtlarından Avşarlar arasındaki en meşhuru şudur:

"Kız anası, kız babası,

Hani bunun öz anası, İşte koyup gidiyom, Büyük ev ıssız kalası.

Baba kızın çok muyudu?

Bir kız sana yük müyüdü? Kırılalı emmilerim, Hiç oğlunuz yok muyudu?

Ben giderim görünerek, Siz kalınız yerinerek, İşte geldim gidiyorum, Sılayı terk ediyorum.

Baba ekinin bitti mi?

Kardaş ekmeğın arttı mı?

İşte koydum gidiyom, El kızı keyfin yetti mi?

Çattılar ocak taşını, Koydular düğün aşını, Ağlatmayın kızlar şunu, Silin gözünün yaşını.

Bindiğim atlar etlensin.

Gittiğim yollar otlansın. İşte geldim gidiyom. Anam taş olsun katlansın.

Şu güverem ekin sandım

Ekin değil soğan imiş

Kız anadan ayrılması

Yalan değil, gerçek imiş.

Elimi yuduğum pınar Belimi verdiğim duvar İlahi soykama kala

Dokuduğum çeyiz çuval

Don yuduğum yastı taşlar Ariştığım kabardışlar İşte geldim gidiyorum Hep birikin yarendeşler Elimı yuduğum arklar Belimi verdiğim dutlar Onu da göresim gelir Yalladığım koca itler (Battal Durmuş, 1951).

Gıcılar kavak gıcılar, Kavak değil oduncular işte geldi kınacılar Kız anam kınan kutlu olsun Bindirdiler arap ata Götürdüler yönü öte Savuşturun eşim kızlar Yedoluktan öte.

Damadın kınasının yakılması esnasında orada bulunan gençler tarafından damat ve sağdıçlar yumruklanır ve eziyetlere uğratılır. Damadın herhangi bir eşyası veya kendisi çalınmak istenir. Sağdıçlardan da kurtarılması istenir tabii. Velhasıl neşeve eğlence içerisinde damada da kına yakılır, dualar edilir.

Düğünün son günü sabahı (pazar) gelini getirmek için "sağmen (seymen) alayı" (oğlan evinden kızı almak için giden topluluk) toplanırlar. Buna "gelinci gitmek" denir. Sağmenler eskiden gelin almaya at götürürlermiş. Günümüzde ise taksi ve diğer vasıtalarla kız evine doğru yola çıkılır. Yolda Türküler söylenir ve oyunlar oynanır. Kız evine yaklaşıldığı sırada gelinciler nara niteliğinde Salavat getirirler. Kız evine yaklaşınca oğlan ve kız evinin bayraktarları karşı karşıya gelerek selâmlaşırlar. Daha sonra kız evi bayraktarı, oğlan evi bayraktarına sorular sorar ve cevabını alır (Battal Durmuş, 1951).

- Nereden gelip, nereye gidiyorsun?

- Hazırlardan gelip, Hızırlara gidiyoruz.

- Hazırlar kim, bızırlar kim?

- Hazırlar sizsiniz, Hızırlar biziz.

Kız tarafının bayraktarının sorusu devam etmektedir. Mesela:

- Bir nedir?

- Allah.

- Beş nedir?

- İslam'ın şartı.

- Onbeşinde kocada, otuzunda genç nedir?

- Ay.

- Bir kağnıda kaç delik vardır?

- Kırkaltı.

Bayraktarlık geleneği Türkler'de Orta Asya'dan beri gelme geleneklerdendir. Kız evinin bayraktarı, oğlan evinden bir şeyler alabilmek için her türlü soruyu sorarlar. Sorular zordur. Bilseler de bilemedin derler. Oğlan tarafı soruyu

bilemezse, bayrak değiştirmek için mecburen "Yolumuzunan yoldayız" derler. Bir şey verilmez, fakat kız tarağı zora koşarsa istediklerini alabilir. Böylece bayrak değiştirme işlemi de tamamlanmış olur (İsmail Pekmezci, 1948).

Kız evi naz evidir. Sadece bayrak değiştirmekle kalmazlar. Ayrıca kız evinden birikmiş topluluk içinde seğmen uşağı denilen gelinci alayını traşa çekerler. Yarenlik olarak yapılan traşta, jilet olarak kr bir bıçak, demir kürek, ağaç kürek, ayna olarak ahırda kullanılan bok küreği, su kabı olarak tezek; fırça olarak süpürge kullanılır. Bulaşık suyu da su olarak kullanılır. Kağnı tekerine bağlayıp yüksek bir tepeden yuvarlayabilirler. Traş olmaktan kaçanlar ceza çekmekten de korkarlar. Ama cezasının creti ne ise vererek, traştan kurtulur. Bunun yanında kalburla su taşıtılabilir, ayaklarından evin bir yerine asılabilir (İsmail Pekmezci, 1948).

Sabahtan kız evine gelen yengeler gelini hazırlarlar. Gelinliğin zerine takılan ve bekareti temsil eden kırmızı kuşağı erkek kardeşi bağlar. Gelin çıkarken anne ve babasının ellerini öperek, diğer kardeşleriyle de vedalaşarak ayrılır. Gelin çıkmaya hazırlandığı sırada gelinin küçük kardeşi veya bir akrabası kapıyı tutar ve "kapı yolu" denilen bahşiş istenir ve oğlan tarağı verir. eyizin çıkması esnasında da sandık üzerine oturularak "sandık yolu" istenerek alınır. Ayrıca "kardeş yolu" denilen bir yol da çocukları sevindirmek için verilir (İsmail Pekmezci, 1948).

Sandık ve çeyizler yazılarak arabaya yüklenir. Bu eyiz yazma geleneği, İşlam dinindeki kadının hakkı olan mehir yerine gelmektedir (Aksu, 1935).

Gelin de erkek kardeşi veya bir yakını tarafından, önceden hazırlanarak süslenen gelin arabasına bindirilerek götürülür. Gelini ya kardeşi veya bir akrabası çıkararak bindirir. Damadın evden çıkarması da fazla olmamakla birlikte görülmekte ve de yaygınlaşmaktadır.

Eskiden gelin at ile götürülür, gelinin atını ve yularını tutanlara dahediye verilirmiş.

Gelin götürülürken köyü mezarlığı üç defa dolandırılır ve geline fatiha okutulur. Bunun manası "lene kadar gittiğim yerden dnmeyesin, mezara kadar beraber kalasın"

demektir.

Gelin arabası evin önünde durduğu zaman taksi şoförü kapıyı açmaz ve bahşişini alınca açar. Damadın babası ve annesi de geline bir şeyler verir veya vaat eder, (tarla, inek, koyun...) gibi. İçeri girerken de yüksek bir yerden bozuk para, yemiş karışımı buğday dolu çerez gelinin başının üzerinden saçılır ki bu rızkının bol olacağına delalet eder (İsmail Pekmezci, 1948).

Gelin içeri girerken ayağına serilmiş kilimleri toplayarak girer ki "ben bu eve hizmet için geldim" manasındadır. Kaynanası elinde tuttuğu Kur'an-ı Kerim'i kapıdan geçerken gelinin tepesinde tutar. Bunun manası ise "Gelinim Kuran yolundan ayrılmayasın" demektir. Gelinin kendi evinden getirmiş olduğu bardak, şişe, lamba vb. şeyi kırmasının uğur getireceğine inanılır. Kapı üzerindeki oklava veya hançer gibi şeyleri yerinden çıkarması ile becerikliliği ölçülür.

Gelinin sağ ayağı ile girmesi sevaptır. Daha sonra kendisi için ayrılmış odaya girerek orada oturur ve hizmetini de yengeleri görür. Geline kahve ikram edilir. Bu arada kadınlar içeride oyunlar oynayarak eğlenceye devam etmektedirler. Daha sonra gelin de gelerek süzülür veya oynatılır. Gelini övücü maniler söylenir:

"Giydiğin atlas gelinim, giydiğin atlas,

İğneler batmaz gelinim, iğneler batmaz.

Yar sensiz yatmaz gelinim, yar sensiz yatmaz."

Geline nikah yemeği hazırlanarak ikram edilir. Sırada bayrağın indirilmesi vardır. Bayrağın başındaki elma veya soğan silah, taş vs. şeyle düşürülür ve düşüren de bahşiş alır (İsmail Pekmezci, 1948).

Akşam vakti nikah yemeği hazırlanır ve davetlilerle yenir. Davetlilerin çoğu gitmiş olduğundan yemek büyük çaplı olmayıp on-onbeş kişiliktir (İsmail Pekmezci, 1948).

Daha sonra güvey ve sağdıçlar bulunarak özne övülmesi için odaya getirilir. Bu

esnada şakayla karışık güveye eziyet edilir. Oğlan yakınları ve komşuları toplandıktan sonra özne yemişi gelir ve yenir. Daha sonra ortaya namazla serilir ve güveye sağdıçlar önüne oturur. Namazlağının ortasına şapka (sarık) konur ve önüne de bıçak saplanır. Bu arada sağdıçlara çeşitli eziyetler yapılır, iğne batırılır. Bıçağı çeken özneye bir bağıшта bulunacaktır. Emmi, dayı ve yakınlar birbirini kovaladıkları için bıçağı kimin çekeceğine karar verilemez ve öznenin babası yolu açmak için bıçağı çekerek bir bağıшта bulunur. (Mesela falan tarla, ev,...) Daha sonra bıçak yerine konur ve sırasıyla emmisi, dayısı... yakınları çekerek bağıшта bulunurlar. Daha sonra şapka damada giydirilir. Giydirilmeden hemen önce bir koyun bahşiş olarak içeri girdirilir. Şapka giydirildikten sonra üç defa salavatlanarak damat döndürülür (İsmail Pekmezci, 1948).

Yatsı namazından sonra özne ve arkadaşları evin yolunu tutarlar. Mani ve ilahilerle damadı övmeye başlarlar (Özne övme):

Sıra sıra sokular

İzin verin fakı lar

Ben beyimi öğërim

Öğërim de öğërim

Hayırlı olsun diyelim

Hep birlikte hayırlı olsun diye bağıırlar. Damat eve gelince arkadaşları tarafından tokatlanmamak için kaçır. Evde ise daha önceden çağırılan imam vardır. Hafif bir yemekten sonra müsaade alınarak yeniden dînî nikâh kıyılır. (Bu arada gelinin de vekâleti alınmıştır).

Damat gelmeden önce iki kurnaz kadın yatak adabı hakkında kıza telkinde bulunurlar. Onların çıkmasından sonra tokatlanarak ve yumruklanarak damat içeri atılır. Damat gelinin yüzünü açmak için "yüzgörümlüğü" denilen hediyeyi verir. Bu arada iki kadın kapının ağzında ve iki erkekte dışarıda evi muhafazaya

almıştır. Gerdek neticesi müspet ise, damat bekleyenleri merakta koymamak için iki el silah sıkar (İsmail Pekmezci, 1948).

Karı-koca olunduktan sonra bayrak indirilir. Yengeler durumu öğrenmek için yeni evlilerin yattığı yere varırlar. Sabahleyin gelin kadınlar, damatta erkekler arasında banyo yaptırılır ki bunun gayesi gıusulde bir eksiklik olmamasıdır. Birkaç gün sonra güveyin annesi, yakınlarını ve komşularını toplayarak gelinin kirli çamaşırlarını gösterir. Böylece gelinin sağlam olduğunu el altından göstermiş olur ve bu sayede ileride çıkacak herhangi dedikodulara da mani olunur.

Gelin eve geldikten sonra uzun bir müddet kayınbabasının ve büyüklerinin yanında konuşmaz, konuşsa da bu fısıltı şeklindedir. Buna "gelinlik etme" denir. Gelin utandığından yanlarında konuşmadığı gibi, sofraya oturup onlarla yemek yemez, onlardan sonra yatar, onlardan evvel kalkar. Bunun gayesi de kayınbabanın ciddiyet ve otoritesinin sağlanmasıdır. Ayrıca gelin, damadın erkek yakınlarına ve kendinden büyüklere de saygı gösterir (İsmail Pekmezci, 1948).

Kayınbaba gelinin bu saygısına karşı bir hediye (tarla, inek, koyun...) vererek konuşmasına müsaade eder. Yani dilini açar. Avşarlar'da bayramlar ve bayramlaşma, sevinç ve mutluluk günleri olduğundan dolayı çok önemlidir. Bayramdan önce çeşitli hazırlıklar yapılır. Evler ve kıyafetler temizlenir, ikramlık şeyler alınır, baklava, kömbe, kete yapılır.

Arefe günü çocuklar toplanır, evlere giderek kete veya dilim dilim kömbe toplarlar ve hatta Ramazan Bayramına "Kete Bayramı" denmekteymiş. Yine çocuklar yemek çomçasını (kepçe) süsleyerek "çomçalı gelin" haline getirerek gezdirirler ve hediyeler alırlar. Bu adet artık pek görülmemektedir.

Genç kızlar gece yarısı "Zemzeme gidiyoruz" diyerek pınarasuya giderler. Suyun o anda zem zem olarak aktığına inanılır. İlk varan kız da, oraya bir taş dikerek ilk defa kendisinin vardığına işaret ederlerdi (İsmail Pekmezci, 1948).

Erkekler bayram namazına gider. Evde erkenden bayram yemekleri hazırlanır. Bayram namazı kılındıktan sonra topluca mezara gidilerek dua edilir. Cami

önünde küskünleri barıştırmak Avşar kocalarının en önemli vazifelerindendir. Köylerde bayram yemeği; her oba veya kabile yemekleri hazırladıktan sonra o obanın en yaşlısının evine götürürler ve akrabalar yemeği burada yerler. Bu gelenek Orta Asya Türklerinin bey ve oba temsilcisi sayılması geleneğinden gelmektedir. Yemekten sonra en yaşlının eli öpülerek saygı ve sevgi ifade edilir. Düğün olsun, bayram olsun oba yaşlısının sözü kırılmaz. Zor şartlarda bu Avşar kocaları toplanarak köyü dirlik ve düzenliğini en iyi şekilde idare ederler. Akrabalar arasında toplu bayramlaşma, sonra da köy ile bayramlaşma yapılır (İsmail Pekmezci, 1948).

Köyün genç kızları ve erkekleri ayrı gruplar halinde bayramı eğlenceye dönüştürürler. En güzel elbiseler giyilmiştir ve evliliklerin ilk adımı da genelde bayram günlerinde beğenilme ile başlar.

Bayram günü öksüz çocukları sevindirilir, yakınlarda ölmüş kişilerin evleri ziyaret edilir.

Bayram günlerinde birkaç köylerde aynı oba içerisindeki Avşar kocaları, torunlarını küçük yaşta "gel elimi öp Ayşe'yi... torunumu sana vereceğim" der. Oba reisinin elini öpen erkek çocuğa o kız verilmiştir. Büyüyene kadar o kız kimse istemez ve artık diğerlerinin bacısı durumundadır. Bu gelenekte kalkmaya başlamıştır.

Avşarlar, tıpkı eskiden olduğu gibi kışın köylerde oturur ve yazın da yaylaya çıkarlar. Her köyün kendilerine ait yaylası olup, bu gelenek bütün canlılığıyla yaşanmaktadır. Bunun sürmesinin sebeplerinden birisi de, Avşarlar'ın yerleşik düzene en son ve yakın bir tarihte geçmeleri olup, hâlâ eski geleneklerini de unutmamalarıdır (İsmail Pekmezci, 1948).

Avşarlar ilkbahar geldiği zaman yaylalara göç ederler. Yaylaya çıkmadan orada lazım olacak eşyaların birazı gönderilmiştir. Götürülmeyenler ise balya yapılarak kuşakta bırakılır. Yaylaya çıkılması heyecanlı hazırlıklarla başlar. Genç kızlar ve erkekler en güzel elbiselerini bugün için giyerler. Çünkü bu yayla yollarında diğer köylerin de göçleri başlamıştır. Yollarda tanışma ayrı bir anlam taşır. Yaylaya göç topluca yapılır ve

gençler bu yollarda Türkülerini, bozlaklarını sergileme fırsatı bulurlar.

Yayladan geri dönüşte aynı heyecanı taşır. Kışlalardan aylardır ayrı kalmak özletmiştir. Başaklar sararmış, yeni işler ve kışa hazırlıklar beklemektedir. Ürünler toplanacak, bunlardan satılacaklar satılacak, yıllık ihtiyaçlar alınacak kendilerini evlenmeye hazırlayacaklardır.

2.2.2. Avşar Türkmenlerinde Ölüm İnanışları

İnsan hayatının son durağı ve ahiret hayatının başlangıcı olan ölüm; insanı çaresiz kılan, korkulan ve sırrına erişilemeyen bir olaydır. Zamanı ve mekânı belli olmadığından dolayı, insanın daima ölüme hazır olması gerekmektedir.

Öleceği belli olan yatağa düşmüş kimselere yapılan işlemler; Türkiye'nin diğer yerlerinde olduğu gibi Avşarlarda da hemen hemen aynıdır. Hasta sık sık ziyaret edilerek helalleşilir. Bir yakını veya en sevdiği kişi yanında, vasiyetinin ve diyeceği bir şey olup olmadığını öğrenmeye çalışır. Ölmek üzere olduğu anlaşıldığında hoca veya Kuran okumasını bilen birine Yasin okutulur. Yanında bulunanlar da, ölü canını şeytana teslim etmesin diye devamlı Şehadet getirirler. Dilinin ve damağının kurumaması için ağzı su ile ıslatılır, sık sık sulu dülbent ile ağzı silinir. Şeytan yanına yaklaşmasın ve imanına zarar vermesin diye Şehadet ve Kur'an eksik edilmez. Hastanın, Şehadet ve Kelime-i Tevhid getirmesi için onun duyacağı kadar sesli yapılarak, onun da Şehadet ve Kelime-i Tevhid okuması temin edilir, ruhunu teslim ettiği zaman ardından hayırla yad edilir ve böyle ölüm şekli sayesinde hizmetini görenlere teşekkür edilir (Mehmet Bozkurt, 1951).

Ölünün yönü kibleye çevrilerek gözleri kapatılır. Ayaklarının düz olarak durması için birbirine bağlanır. Çenesi çatılır ve elleri göbeğinin üzerine konur. Bunun sebebi, kabirde Münker ve Nekir Melekleri'nin sorgu için geldikleri esnada çirkin görmemeleri ve karşılarında düzgün durmasının teminidir.

İkinci veya daha önce vefat ettiyse hemen gömülür, akşam vefat ettiyse cenaze sabaha kadar bekletilir. Ölenin elbiseleri eziyet etmemek için kesilerek soyulur. Mezar kazmak için mezarcular gönderilir, ki bunlar ihtiyaç sahibi kimseler olup,

definden sonra bunlara para vermek sevaptır. Ölü, evin avlusunda yoksa müsait bir yerde yıkanır. Ocak kurularak, kara kazana su doldurulur ve ocağın üzerine konur. Herkes koşuşturarak su getirir ve kazana su doldururlar ki, su getirmek ve cenazeye hizmet sevap bilinir (Mehmet Bozkurt, 1951).

Cenaze yıkanırken bakmanın günah olduğuna inanılır ve ölü yakınları haricindeki kimselere gösterilmez. Etrafı da kilim veya çulla kapatılır. Bu esnada yakınların su dökmesi ve hizmet etmesi sağlanır. Ölü teneşir tahtası üzerinde kefenine yerleştirilerek camiden getirilen tahta sal ile camiye götürülür ve cenaze namazı kılınır. Namaza herkes iştirak eder ve namaza gelmeyenler kınanır (Mehmet Bozkurt, 1951).

Ölü kefenine sarılırken dişlerine nar sürülür, yüzüne varsa zemzem suyu serpilir ve Kâbe'den getirilen esans ve kokular kefene sürülür. Kefen kapatıldıktan sonra bir daha açılmaz. Açılırsa abdesti bozulur derler ve yeniden yıkanması gerekirmiş. Ağıtlar ve fğanlar çok fazladır ve bunlar teskin edilmeye çalışılır (Mehmet Bozkurt, 1951).

Cenaze götürülürken uyuyanlar uyandırılır, dışarı su dökülür, kilim çırpılır, cenazeye dönülerek ayakta kıyam durulur. Ölünün şöyle nida ettiği söylenir: "Hey gidi insanoğlu, ben de bir zamanlar sizin gibi yeryüzünde yer içerdim. Şimdi ise bakın gidiyorum." Toprağın cenazeye nidası: "Hey gidi... Bir zamanlar üzerimde yer içer, güler eğlenirdin. Bak şimdi geliyorsun kucağıma. Bir zamanlar koşar dururdun üzerimde, ele avuca sığmazdın. Artık kucağımdan gidemezsin..."

Su ısıtılan kazan ters çevrilerek ocağın üzerine kapatılır. Bu arada ölü evinde ağlayanlar ve ağıt söyleyenler çoktur ve saç-baş yolmalar, dövünmeler iyice artar.

Cenaze namazından sonra omuzlarda taşınarak mezarlığa getirilen cenaze kazılmış mezarın güney tarafına konur. Ölünün yakınlarından birisi mezara girer. Cenaze yönü kibleye gelecek şekilde sağ tarafına konur ve üzerine tahtalar yerleştirilir. Kabre konan cenazenin üzeri kapatılmadan kefenin başına

gelen taraftaki bağ çözülür. Sebebi ise, cenaze kabre konup üzeri örtüldükten sonra herkes gidince ayağa kalkıp dirilirmiş. Daha sonra üzerine bir avuç toprak atılarak üzeri tahta veya çalı-çırpı ile örtülür. Akabinde de herkes kendilerinin de emeğinin olması için birer-ikişer kürek toprak atarak küreği ters olarak yere bırakır ve diğeri de küreği yerden alır ki elden alınması günah sayılır. Toprak atılması sırasında şeytanın kabre girmemesi için hem Kur'an okunur, hem de aceleyle toprak atılır. Şayet şeytan kabre girerse sorgu esnasında ölünün dili tutulur, doğru cevap veremez, Münker ve Nekir Melekleri tarafından cezalandırılır (Mehmet Bozkurt, 1951).

Eğer amelleri iyiye Münker ve Nekir Melekleri gayet yumuşak ve güzel şekilde girer, sorulara kolaylıkla cevap verir ve iyi cevap vermesine de yardımcı olurlar. Kabir kıyamete kadar bir cennet bahçesi haline gelir, Kötü amel işlemişse melekler öyle çirkin bir vaziyette gelirler ki, soruları bilemez, bildiğini de unuttur. Kabir bir cehennem çukuru haline getirilerek, kıyamete kadar o kişi azapta vakit geçirir. Kabri dünyada sevmediği ve korktuğu, yılan, çıyan... gibi hayvanlarla dolar (İsmail Pekmezci, 1948).

Avşarlar'ın inanışlarına göre kabir komşusu önemlidir. Kabre konan kimseye ilk ziyarete gelecek olanlar kabir komşularıdır. Onların iyi veya kötü kimseler olması, diğerinin de kabirde azap görüp-görmemesine sebep olur. O sebepten yakınlarının yanına gömülme cihetine gidilerek, kabirde onunla buluşup sevineceğine inanılır Ölünün üzeri toprak seviyesine kadar örtüldükten sonra kenarına taş dizilir. Ayak tarafına ve baş tarafına uzun ağaç veya tahta dikilir. Mezarın üstü kapatıldıktan sonra, mezara ilk kazmayı vuran tarafından kürek üzerine ters çevrilir. Kabrin üstüne su da döküldükten sonra herkes dağılır ve telkin vermek için hoca mezarın başında kalır, ölü sahiplerini de diğerleri tutarak evlerine götürürler (İsmail Pekmezci, 1948).

Mezarlıktan dağılan halk doğruca cenaze evine gelerek otururlar. Kur'an-ı Kerim okunur, baş sağlığı dlenir. Ayrıca bütün yöre halkı cenaze evine yemekli taziye gelir. Yemek akşam vakti va kadınlar tarafından gelir. Erkek ise zaten daha önceden gelmiştir. Yemek orada yenir ve hizmete de devam

edilir. Ölü evinde yenen yemekler, ölünün canına değer, okunan Kur'an-ı Kerim ise ruhunu şad eder (İsmail Pekmezci, 1948).

Ölen kişinin elbisesi de fakirlere dağıtılır.

Avşarlar'da ölü için ağıt yakılır ve öyle ki, ağıt Avşar ile özdeş hale gelmiştir denilebilir. Hususi ağıt yakan kadınlar ölü evine gelerek ağıtlarını söylerler. Bu sayede diğerlerinin de ağlaması hızlanır. Saç-baş yolmalar, dövünmeler görülür.

Cenaze evinde uzunbir müddet radyo-teyp çalınmaz, TV açılmaz. Buna yakınları ve komşuları da mümkün mertebe buna riayet ederler. Düğün ve şenlik anlarında da ölü evinden mutlaka müsaade alınır. Bunun için ölü evine gidilerek tekrar taziye yapılır, Kur'an okunur ve kalkma esnasında da müsaade istenir (İsmail Pekmezci, 1948).

Ölünün ilk cumasında 40. ve 52. gününde yemek verilir. Kur'an okunur, mevlit okutulur. Mevlit okutulurken okuyan hocanın Önünde bir tas içerisinde biraz tuz, bulgur, buğday ve un bulundurulur ki bu sayede bereket geçeceğine inanılır. Çıkarken herkeste bunlardan biraz ceplerine alarak evlerindeki un, bulgur, buğday... içine bir miktar atarak bereketli olması istenir (İsmail Pekmezci, 1948).

2.2.3. Avşar Türkmenlerinde Farklı İnanış ve Uygulamalar

Tomarza, Kayseri'nin güneydoğusunda yer alan bir ilçe olup, tarih boyunca Türkmen ve Yörük topluluklarının önemli yerleşim alanlarından biri olmuştur. Özellikle Avşar Türkmenleri, Tomarza ve çevresinde yoğun olarak yaşamış ve kültürel miraslarını günümüze kadar taşımışlardır. Avşar boyu, Oğuzların Bozok koluna mensuptur ve Selçuklu ile Osmanlı dönemlerinde Anadolu'ya yerleşen önemli Türkmen topluluklarından biridir. 16. ve 17. yüzyıllarda, Osmanlı Devleti'nin göçebe Türkmenleri yerleşik hayata geçirme politikaları kapsamında, Avşarlar Kayseri, Sivas, Maraş, Adana ve Çukurova bölgelerine dağıtılmıştır.

Tomarza ve çevresi, özellikle Osmanlı'nın konargöçerleri iskân politikaları sonucu Avşarların önemli bir yerleşim bölgesi haline gelmiştir. Avşarların

Tomarza'da oluşturduğu kültürel yapı, türküleri, ozanları, gelenekleri ve yaşam tarzlarıyla dikkat çeker (İsmail Pekmezci, 1948).

Dadaloğlu, ünlü bir Avşar ozanı olup, Tomarza ve çevresindeki Avşarların Osmanlı yönetimine karşı mücadelesini şiirlerinde işlemiştir. “Ferman padişahınsa, dağlar bizimdir” dizeleri, Avşarların özgürlük ruhunu yansıtır.

Hayvancılık ve tarım, Tomarza'daki Avşarların geçim kaynakları arasında önemli bir yer tutar. Halay ve halk oyunları, düğün ve şenliklerde yaygın olarak oynanır. Avşar halıları ve kilimleri, geleneksel el sanatları arasında önemli bir yer tutar. Günümüzde Tomarza ve çevresinde hâlâ Avşar Türkmenlerinin soyundan gelen birçok aile yaşamaktadır (İsmail Pekmezci, 1948).

Avşar kültürü, şenlikler, düğünler ve anma etkinlikleri ile yaşatılmaktadır. Kayseri Avşar Dernekleri, Avşar kültürünü korumak ve gelecek nesillere aktarmak için faaliyet göstermektedir. Tomarza, Avşar Türkmenlerinin Anadolu'daki en önemli yerleşim bölgelerinden biridir. Kültürel mirasları, ozanları ve gelenekleri ile Avşarlar, Tomarza'nın sosyal ve kültürel yapısında önemli bir rol oynamıştır (İsmail Pekmezci, 1948).

Avşarlarda (Kayseri ve civarı) oynanan oyunların çoğu Türküli oyunlardır. Türküli oyunlarda öndeki bir grup bir dörtlük söyler, arkadaki grupta o dörtlüğü tekrar eder ve oyun böylece devam eder. Meydan oyunları davul zurna eşliğinde oynanır. Ev içinde de oynanan oyunlar vardır. Burada def, tepsi, zil gibi aletler çalınarak Türkü söylenir ve Türkü eşliğinde de oyunlar oynanır.

Avşarlar'da oynanan bazı oyunlar şunlardır:

Avşar Ağırlaması, Ağ gelin, öte yüz, Topal giz, Gezbeli, Karanfilli, Galice Fotinli Gelin, Sıçratma, Pınarbaşı Güzelleri (Avşar kızı), Eminem, Yanlama..

Avşar Düğünü Belgesinde, Avşarlarda oynanan seyirlik oyunlardan bahsedilmiş ve bazı örnekleri de gösterilmiştir, bunlar arasında tura oyunu, sinsin, zuk veya zumzukm oyun, deve oyunu hem anlatılmış hem de gösterilmiştir. Bunun yanında cirit ve güreş oyunlarına ise yer verilmemiştir (İsmail Pekmezci, 1948).

Bu seyirlik oyunlardan, düğünlerde oynanan oyunlar kınacıların kız evine gelmesi esnasında yapılır. Ayrıca düğün esnasında da yapılmaktadır.

Biz bu oyunları elimizden geldiği kadar incelemeye uğraşalım.

Ceza oyunları denilen bu oyunları, kınacı gelen ve gelinci alaylarından seçilen oğlan tarafına yapılır ve seçilen birkaç kişide uygulanır. Yüzleri un, bacası... şeylerle boyanır, başları üzerine kerpiç ortası oyularak külle karıştırılır ve yakılır. Boynuna kemik asılır, eli sopadan tüfek yapılarak kız evinin damına çıkarılarak seymene gösterilir. Bazıları ayağından asılır. Yumurtaya bir ip takılarak yüksek bir yere asılır ve tüfekle vurmaları istenir. Damadın yakınlarından birkaçı traş edilir. Kevenden fırça, balta veya tırpandan ustura vardır ve bununla traş edilir. Undan veya pudradan makyaj yapılır (Battal Durmuş, 1951).

Deriden yapılmış kemerler kullanılır ve köyün gençleri tarafından oynanır. Bu oyun gelin almadan önce kız eviyle oğlan evi arasında yapılır. Bu oyunda iyi koşmak önemlidir ve dayak yememek marifettir. Bu oyunda kavga çıkması muhtemeldir ve yaşlılar araya girerek sakinleştirirler (Battal Durmuş, 1951).

Kol veya bele vuularak oynanan bir oyundur. Burada güç önemlidir. Bu oyunun özelliği yumruğu vuracak kişinin güreşe eşdeğer bir perdah atması dikkati çeker. Perdahla ortada bekleyen kişiye vuruyormuş gibi yaparak onu atlatır ve ani dönüşlerle vurularak yapılır. Gençler arasında yapıldığı için çabuk kavga çıkar ve yine Aşar kocaları müdahale ederler. Bu oyun halk oyunları ile bağlantı kurularak tatlılığa bağlanır (Battal Durmuş, 1951).

Erkekler tarafından, gece karanlığında ve açık havada oynanır. Ateşin başındaki bir genç nöbetçiyi temsil etmektedir ve koruduğu şeyleri ele geçirmek isteyen düşman karanlıkta pusudadır. Nöbetçi uyanık olmak, atik davranmak ve aniden gece karanlığından fırlayıveren tehlikeyi sezip önlemek zorundadır (Battal Durmuş, 1951).

Sinsin ve diğer oyunları ile, gençlere eğlenceyle birlikte bazı konularda eğitim ve tecrübe kazandırılmaktadır. Belki de eski günlerden birkaç hatırayı zihinlerde

canlandırdığı için bu oyunlar keyifinde ötesinde adeta bir anma töreni manasına bürünmemektedir (Battal Durmuş, 1951).

Oğlan evi tarafından yapılır. Deveyi kız gibi giydirmiş birkaç kişi çeker. Deve, oğlanın amca, dayı, teyze yakınlarının kapısına götürülerek bahşiş alınır. Devenin önünde çeşitli figürler yapan orta oyunları da dikkati çeker. Deve son olarak düğün evine getirilerek, burada ortaoyunu tam manasıyla sergilenir.

Bahar başlarında yapılan adetlerdendir. Gündüz çocuklar, gece de büyükleri kafalanna deri giyerler, karınlarına çaputlar bağlarlar, kömürden bıyık yaparlar, ellerine yüzlerine un çalarlar, bellerine çan bağlarlar, ellerine de deynek alarak köy içerisine çıkarlar ve kapı kapı dolaşırlar (Battal Durmuş, 1951).

Bunlar yine erkekler arasından birini gelin haline getirerek oynaya oynaya kapıları dolaşırlar. Şayet eve davet edilirlerse evde, yolda dışarıda oynarlar ve bulgur isterler. Evdekiler ise zaten bulgurlarını hazırlamışlardır (Battal Durmuş, 1951).

Bahar başlarında gündüz çocuklar, gece de büyükler tarafından yapılır. Çomçaya (yemek kepçesi) iki kol ekleyerek bebek haline getirilir. Entari giydirilir ve duvak takılarak süslenir ve gelin haline getirilir. İçlerinden birisi çomçalı gelini kollarından tutuk yürürler ve diğerleri de takip ederler. Köyün bütün evlerini dolaşmaya başlarlar. Evlerin önlerine gelince şöyle seslenirler:

"Çomçalı gelin çom ister, bir kaşık yağ ister,

Yağ olmazsa bal olsun, ablası sağ olsun."

Ev sahipleri ise yağ veya bulgur verirler.

Bu oyunlar yanında Kartal dögüşü, Tilki, Arap, Arzu ile Kamber gibi oyunlar, oynanır. Bayramlarda yüz kömbesi toplanır. Bu oyunlardan sinsin, tura, yumruk gibi oyunlar hala oynanmakta, diğerleri ise unutulmaya yüz tutmuş oyunlar veya adetler halindedirler. Biz de bu eksikliği tamamlamak için ananevi Avşar

giyimini inceleyerek konunun biraz daha detayına girdik. Pullu yazmalı, fes dolama, fistan, kuşak, önlük, şalvar, işlik (gömlek), cepken ve yemeniden oluşmaktadır (Battal Durmuş, 1951).

Avşar kadınlarında baş bağlama son derece önemlidir. Başın üzerine fes konur. Fesin üzeri pullu yazma ile kapatılarak tepede bağlanır. Alına gazi altın dizilir. Alının iki yanına ayalık denilen büyük altın takılır. Gelinlerde iki yandan zülüf çıkarılır. Genelde gelinler renkli krep, kızlar ise yüz akı anlamındaki beyaz krep bağlarlar (Battal Durmuş, 1951).

Üstte işlik giyilir. Beyaz patikadan yapılır ve arkadan düğme veya kopçe ile tutturulur. Hakim yaka ve önden iki taraflı pilelidir. Filelerin üzerine nakış yapılır. Kollara kirlenmeyi veya yıpranmayı önlemek için iki ağzı büzgülü kol-çaklar takılır.

İşliğin üzerine cepken veya yelek giyilir. Cepken kadifeden veya siyah kumaştan yapılır. Cepkenin göğüslerine kilim, kuş, gül motifleri işlenir. Altta dolama fistan vardır. 3-4 merte boyunda basma veya pazenden yapılan geniş bir etektir. Dolama önde tutularak vücuda sarıldıktan sonra uç kısmı bele sokulur. (Battal Durmuş, 1951).

Dolamanın üstüne, bele gelecek şekilde el dokuması kuşak bağlanır. (Poşi de olabilir) Bele, kenarları fırırlı, cepli, basmadan yapılmış, ön kısma gelecek şekilde önlük takılır. Dolamanın altında basma, pazen veya saten kumaştan yapılan, ayak kısımları büzgülü şalvar giyilir.

Ayıklara yünden, motifli çorap üzerine yemeni veya çarık giyilir.

İşlik, cepken, şalvar,kuşak ve yemeniden oluşur. İşlik, diril denilen kumaştan yapılır. Hakim yaka olup, önden düğmelidir. İşliğin üzerine kenarları işlemeli, yandan cepli kolsuz cepken (yelek) giyilir. Altta şalvar vardır. El dokuma veya çuha kumaştan yapılan şalvarların peyik kısmı yukandadır. Ağız kısımları dardır ve uçkur kısmı bezdendir (Battal Durmuş, 1951).

Uçkur bağının üzerine gelecek şekilde bele el dokuma kuşak sarılır. Bu kuşağa

Tarablus kuşığı da denmektedir.

Ayaklara yünden, motifli çorap üzerine yemeni veya çarık giyilir.

Avşar Düğünü Belgesi'nde, evlenme usullerinden sadece görücü usulünden bahsetmektedir. Fakat günümüzde çok çeşitli evlenme usulleri görülmektedir. Bunlardan ilki yakın akraba evliliğidir. Sebebi de, Avşarların soya, namusa, akrabaya, birlik ve beraberliği önem vermesindendir. Kendi soylarından özelliklerini ve huylarını bildikleri, uyuşabileceklerine inandıkları yakın akrabalarından evlilik yaparlar (Battal Durmuş, 1951).

Bunun yanında kız ve erkeklerin severek evlenmeleri de önem kazanmaktadır. Yine diğer bir usul de az olmakla birlikte değişik usulüdür. Bu gücü yetmeyen ailelerin birbirlerinden karşılıklı kız alışverişi yapmalarıdır. Beşik kertmesi de çok az görülmektedir. Yine çok nadir olarak görülen, kocası ölen bir kadının aile içerisindeki diğer bir kardeşle evlenmesidir. Avşar Düğünü Belgesinde, kız isteme olayı anlatılmıştır. "Evlenmeden önce, "kız bakma" diye anılan geleneğe göre bekar genç, yanına evli bir arkadaşı veya akrabasını alarak ve mutlaka başka bir iş bahane ederek evlenmeyi düşündüğü kızı görür (Battal Durmuş, 1951).

Ancak kızın onuru hesaba katılarak bu gizli ziyaretten kimseye haber verilmez. Dönüşte iki erkek, biri evli, diğeri bekar gözüyle durumu değerlendirir ve sonuçta büyüklerine haber verirler. Artık iş büyüklere kalmıştır. Kızı isteyip de alamamak onur kırıcı bir hal sayıldığından dünürçüler kız evinin kıramayacağı hatırlı birini yanlarına alarak, "Allah'ın emri, Peygamberin kavli ile" kızı isterler. "Allah'ın emrine can kurban" cevabı ile iş biter. Nian ve düğün günleri tespit edilip hazırlıklara başlanır" (Battal Durmuş, 1951).

Avşar Düğünü Belgesinde, nişan olayına hiç yer verilmemiştir. Halbuki düğünün en önemli adetlerinden birisi de nişan olayıdır. Kız istenip verildikten sonra önce kahvesi içilir. Burada az çok bir akraba topluluğu davet edilmiştir. Oğlan anne babası veya yakın akrabaları az çok gelinliklerine birşcyler

takarlar. Ayrıca nişan yapmakta istenebilir. (Battal Durmuş, 1951).

Nişandan önce oğlan tarafı gelinlik, kız ve bazı yakınlarını düzen'e götürür ve bazı yiyecek cinsi şeyler alınır. Nişan takılacağı gün gelinlik kız bu yeni giysilerinden giyerek, damatla birlikte bir masaya otururlar. Daha sonra takı takılmaya başlanır. Takılar genelde altın, para gibi şeylerdir. Bu takılar ağız laf yapan birisi tarafından yüksek sesle etrafa ilan edilir. Bu arada birisi de bu takılan yazmaktadır. Takılan takılar kız evine kalır (Abdullah Yılmaz, 1966).

Beklikte denen nişan olayının bitiminde, kız ve oğlan büyüklerinin ellerinden öperler ve oğlan ayrılır. Bu merasim esnasında evlenecek oğlanın kız evine getirilmediği hala görülmektedir. Nişan olayı düğünle birlikte yapılarak masraflar daha da azaltılmaktadır. Daha sonra nişanlık devresi denilen zaman dilimine girilir. Bu devrede kız ve erkek; kız ağabey, baba veya akrabasının olmadıkları yerlerde görüşüp konuşabilirler. Fakat ifrat derecesine vardırımları hoş karşılanmaz. Yine nişan olayında dini nikah mutlaka kısılr (Abdullah Yılmaz, 1966).

Nişanlandıktan sonra oğlan, altın, takı türlü yemişlerle dolu bir sepetle nişanlısını görmeye gider. Bu gidiş esnasında yanında annesi, kız kardeşi veya herhangi bir yakını bulunmaktadır. Kız evinin davetiyle gidilir ve birkaç gün durulabilmektedir. Böylece oğlanın ayağı açılmış olur.

Oğlan ailesi de belirli zamanlarda gelinlik görmeye giderler. Giderken yanlarında gelinlik kızları için altın, elbise, yiyecek gibi hediyeler götürürler. Artık nişanlı kız oğlan evinin kızıdır ve her bayram hediyelerle gelinlik görmeye giderler. Avşar kızlarının çok küçük yaşlardan beri hazırladıkları el emeği, göz nuru olan türlü işlemeler ve biriktirdikleri eşyalara çeyiz denmektedir (Abdullah Yılmaz, 1966).

Düğünün iki-üç gün önce kız evinde hususi olarak hazırlanan bir odada sergilenir ve bakmaya gelen kimselere gösterilir. Çeyize bakmaya kadınlar ve kızlar gelirler. Yanlarında da kızın gittiği yerde lazım olabilecek türden ev eşyaları veya başka şeyler getirirler ve çeyize dahil ederler. Düğünden bir-iki

gün önce oğlan evi, bu çeyizleri tek tek yazarlar, bir nüshasını kız evine, bir nüshasını da oğlan evine vererek, bu çeyizleri oğlan evine götürürler. (Abdullah Yılmaz, 1966).

"Düğün günü kesinleşince, köyde bir müddet önce yakınını kaybetmiş bütün hanelere nezaket ziyareti yapılır. Düğün için izin istenir. Bu Avşarlar arasında hala yaşayan güzel bir töredir. Bugünlerde pek uygulanmayan geleneğe göre, davetlilere düğün haberi, "okuyucu" denilen bir kişi vasıtasıyla ulaştırılır. Genellikle "okuntu"yu alan şahıs, okuyucuya bir yardımda bulunur. Ancak son zamanlarda basılı davetiye dağıtmak usulü de yaygınlaşmaktadır (Abdullah Yılmaz, 1966).

Şimdi erkek ve kız tarafı yoğun bir hazırlıkta başlık adeti kalkmış olduğu için, her iki tarafta gücü yettiği nisbette evlenecek çiftin eşyalarını hazırlamakta. Kız evi böyle günlerde daha telaşeli, daha bir hareketlidir. Oğlan evinde ise, düğün yemeğini pişirecek ve misafirlere yapılacak hizmeti düzenleyecek tecrübeli kimseler tespit edilir. Kazanlar kurulur, demlikler parlatılır, ev baştan ayağa temizlenir (Abdullah Yılmaz, 1966).

Aandolu'nun hemen her köyünde olduğu gibi, Avşarlar arasında da bayrak, düğünün başlıca alametidir. Bayrağı hazırlayıp dikmek gençlerin görevidir, örneğin ucuna elma, ayva, soğan gibi bir topuz illeştirilip, üzerini horoz telekleriyle süsleyen gençler, öğle yemeğinden sonra dikilmek üzere direği hazırlarlar. Öğle namazından çıkan cemaat, düğün sahibi tarafından yemeğe davet edilir. Yemek duasından sonra bayrak dikmek için büyüklerinden izin isteyen gençler, neşeyle bayrağı yükseltirler. Direğin dibine sıkıca dolanıp kilitlenen bir zincir, ancak gerdek gecesinden sonra açılabilir (Abdullah Yılmaz, 1966).

Düğün evine bayrağın dikilmesiyle dört gün boyu sürecektir coşku dolu kutlamalar da başlamış olur. Bütün düğünlerin vazgeçilmez unsuru davul-zurna, Avşar düğününde eğlenceyi başlatan durduran, yönlendiren ve coşturan bir rol oynar. Düğün evine duruma göre dana, koyun, keçi, koç, kuzu, oğlak gibi hediyelerle gelen davetlileri, davul-zurna ekibi ta kapıda karşılayarak adeta onlara düğün sahibi adına "hoşgeldiniz"

der. "Şabeleme" adı verilen bu gelenekte, davul-zurnacıya bir bahşiş vermek şarttır (Abdullah Yılmaz, 1966).

Daha sonra davul-zuma eşliğinde halaylar çekilir.

Bir Avşar Düğününde herkes aradığını bulabilmeli, düğünün bütün neşesine candan ortak olabilmelidir. Yaşlılar bir kenarda leziz sohbetlere alıp, eski Türkülerle gençlik devirlerinin izlerini ararlarken, biraz ötede daha hayatın başlangıcındaki çocuklar, içten gelen bir saflık ve sevinçle düğünün tadını çıkarırlar. Orta yaşlar ise gençliğin son deminde ve yaşlılığı eşiğinde felekten birkaç gün daha çalarak hünerlerini gösterip gençlere adeta "biz daha ölmedik" diye seslenirler (Abdullah Yılmaz, 1966).

Sofralar dört gün boyunca, davetli olsun olmasın dileyen herkesin teklifsizce karnını doyurup, düğünün coşkusunu paylaştığı yerler olarak neredeyse hiç boş kalmaz.

Kınacı alayını karşılamak için bekleyen kız tarafı ilk anda "kız evi, naz evi" sözünü doğrularcasına, oğlan tarafına karşı biraz sert davranırlar. Bazen itişip kakışma olursa bile yaşlılar araya girerek işi tatlıya bağlarlar. Daha sonra kınacılar içeriye alınır, hoş geldin denilir, ikramda bulunulur. Ancak kınacıların çilesi henüz bitmemiştir. Kız tarafı kendilerine tanınan imtiyaza sığınarak erkek tarafına sudan bahanelerle ceza verirler. Kimi bacaklarından baş aşağı asılır, kimi süpürgeyle fırçalanıp, baltayla traş edilir. Bu fasıllar bittikten sonra, kınacılar artık kız evinin birer mensubu sayılarak serbestçe hareket ederler." (Abdullah Yılmaz, 1966).

Kına yakılması da şu şekilde olmaktadır:

Akşam vakti kızın anne ve babasından müsaade alınarak kına yakılmaya başlanır. İş bilen bir kadın kınayı kararak tepsi içerisinde, mumlarla süslenmiş biçimde getirilir. Gelinlik kız gelinliğini giymiş ve süslenmiş olarak kınacıların olduğu yere getirilir. Yüksek bir yere çıkartılarak maniler ve ağıtlarla kızın eline yakılır. Kına yakılma esnasında gelin, ortada bulunan yastık etrafında üç defa dolaştırılır" etrafındakiler de salavat getirirler. Kızın annesi, babası ve yakınları

duygulanırlar ve hatta kına ağıtı ile ağlarlar. Orada bulunanlara ise kına yemişı ikram edilir. Kız evinden gönderilen kına, oğlan evine gider ve damada da kına yakılır. Bu arada oradaki gençler tarafından damat ve sağdıçlar yumruklanır ve eziyetlere uğratılır. Damadın herhangi bir eşyası çalınarak, sağdıçların kurtarılması istenir. Velhasıl neşe içinde kına olayı biter (Abdullah Yılmaz, 1966).

2.3. Bulgular

Araştırmacı: Siz Avşar düğünü programının danışmanlığını yaptınız ve aynı zamanda da Avşarsınız. Bu da sizin hadiseye daha iyi bakmanızı sağlamıştır.

K1: Törelerle ilgili belgeseller yapılırken, yönetmen töreleri iyi bilmeyeceğinden dolayı danışmanla uyum içerisinde olmalıdır. Aslında bu tür programlar yapılırken bir yıllık yaşayış ele alınarak bütün özellikleri göstermek gereklidir. Çünkü bunların hepsi iç içedir. Maddi imkanlar kullanılmak çok önceden hazırlıklar yapılmalıdır.

Araştırmacı: Sözce bu programda ne gibi eksiklikler vardı?

K1: Programda düğün esnasında güreş oyunu gösterilemedi. At bulunamadığından cirit oyunu yapılamadı. Yöreye has folklor oyunlarından sadece birisi oynandı. Seyirlik oyunlar ise sözle anlatılarak geçiştirildi. Bunların yanında nişan olayı, kınacılara yapılan eziyet, gelin başı bağlama olayları yapılamadı.

Araştırmacı: Peki yapılamamasının sebepleri nelerdir?

K1: İşin ciddiyeti anlaşılamadığından dolayı istenilen seviyede olamadı. Film bittikten sonra yönetmen bizlere danışmadan, bütün insiyatifi kendi elinde olarak yayınladı ki, bu da filmin bütünlüğünü bozdu.

Araştırmacı: Netice itibariyle neler diyebilirsiniz?

K1: Bu tür programlarla Türk kültürünün önemli bir boşluğun doldurulduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca Avşarlar'la ilgili yapılan ilk film olması da programa ayrı bir değer vermektedir. Temennimiz ise inşallah ileride daha çok ve daha da iyileri yapılır.

Araştırmacı: Verdiğiniz bilgiler için teşekkür ederiz.

K1: Rica ederim.

Araştırmacı: Avşarlar hakkında beklentileriniz ne idi ve ne oranda gerçekleşti?

K2: Beklentilerimizi bulduğumuz söylenemez. Aradığımız özelliklerin hepsinin olmadığını gördük.

Araştırmacı: Ne gibi zorluklarla karşılaştınız?

K2: Program için aradığımız şeylerin hepsini bulamadık. Fakat biz yine programın aslına sadık kaldık ve olmayan şeyleri ise mizansen olarak çektik.

Araştırmacı: Teşekkür ederiz efendim.

K2: Rica ederim.

Araştırmacı: Gözünüze çarpan eksiklikler ve yapılamayanlar nelerdir?

K3: Düğün Emiruşağı köyü yerine daha güzel bir yerde yapılabilirdi. Mesala Sarız ve Pınarbaşı'nın çok güzel köy ve yaylalarında olabilirdi. Düğün esnasında cirit oyunu, atlarda hazırlanmasına rağmen oynanmadı.

Yine yerli halk ozanlarımız olduğu halde bunları değerlendirme cihetine gidilmedi.

K3: Dediğiniz gibi elinden gelen bütün yardımları gösterdi ve organize etti. Fakat, başkan ve yönetim olarak ikinci plana da atıldı.

K3: Oğuz Boyu olan Avşarlar'ın, bir Türk boyu olarak hâlâ bozulmamış ve asli özelliklerini yaşatan ve de sahip çıkan insanlar olduğunu bütün Türkiye'ye öğretme fırsatı verdi. Dadaloğlu'nun bir halk ozanı olarak geniş kitlelere öğretilmesine yardımcı olmuştur.

Araştırmacı: Biraz da Dadaloğlu Vakfının faaliyetleri hakkında bilgi alabilir miyiz?

K3: Oğuz boylarından Avşarları, bilhassa Sarız, Pınarbaşı, Tomarza ilçeleri ve buralara bağlı köy ve kasabalarda yaşayan Avşar aşiretlerine, bir Türk Oğuz boyu olduğunun

öğretilmesi, birlik ve beraberlik içinde sosyal dayanışma, eğitim, kültür ve turizm yönünden yaşadıkları yörelerin değerlendirmesi, insanlarımızın hakiki birer Türk Milliyetçileri olarak yetiştirilmesi bakımından faaliyetlerde bulunmaktadır. Ayrıca bütün Türkiye'de yaşayan Avşarlar arasında da birlik ve beraberliği sağlamaya vesile olmaktadır ki vakfın Ankara şubesini de açmış bulunmaktayız.

Mesela düğünde oynanan sinsin, tura, yumruk gibi oyunlar oynanmamakta veya çok az da olsa görülmektedir. Atla gelin getirme günümüzde tamamen terkedilmiştir. Okuntu ile düğüne davet ise yavaş yavaş yerini düğün kartına bırakmıştır.

K5: Bu film, Avşar aşiretinin Kocanallı kolundan Uzunhacılar ailesine mensup Fidan'la, Aliler ailesinden Hikmet adlı iki gencin muradlarına ermelerini hikaye eder.

K6: Alilerin Hikmet, Sarız, Tomarza Kayseri yollarının aşinasıdır: Şoförlük yapar. Gecenin uykusunda, gündüzün sıcağında direksiyon başındadır. Yük taşır, yolcu taşır bir Avşar delikanlısıdır...

Uzunhacıların Fidan ise Hikmet ile aynı köyde doğup büyümüş bir ev kızı. Şimdilerde güzel günlerin heyecanı içindedir: Nakış işleyip çeyiz düzmekle, köy yerinin bitip tükenmek bilmez gündelik işleri içinde didinip duran binlerce Avşar kızından bir kız.

K5: Bu, güzel bir hikaye... Dileyelim bir yastıkta kocarlar. Gelin Fidan kızla Hikmet'in mutluluk yollarını onlarla birlikte adımlayalım. Ama daha önce Avşarları daha yakından tanımak istemez misiniz? Ne dersiniz?

K6: Avşar deyip geçtik ya, Avşar söylenip geçilecek gibi değil. Tarihe şan vermiş Oğuz neslinin yirmi dört boyundan birisi Avşarlar. Oğuz neslinin Bozoklar kolundan Yıldız Bey'in en büyük oğlu Avşar'ın soyundan inmiş olduklarına duydukları inanç ve aşiret halinde yüzyıllardır Orta Asya'dan başlayıp İran, Irak, Suriye, Afganistan, Azerbaycan ve Anadolu toprağında yaşayagelen tarihleriyle köklü bir geçmiş duygusunun bütünleştiği bir topluluk Avşarlar.

Avşarlar konup göçmeyi kendilerine hayat tarzı olarak seçmiş bir aşiret. Yüzlerce yıldan beri mevsime göre yayla ile düz arasında dönüp durarak yerleşik hayata yabancı durmayı tercih etmişler. Ancak 19. yüzyıl ortalarında bazı siyasi zaruretlerle iskâna tâbi

tutulup, Torosların Orta Anadolu'ya bakan yamaçlarında, hiç de alışık olmadıkları yerleşik düzene geçmek zorunda kalmışlar.

Yüzyıllardan beri Çukurova'nın düzü ile Binboğa'nın Torosların ve Uzunyayla'nın yüceleri arasında göçüp duran Avşarlar bugün yerleşik düzene geçerek, büyük yoğunlukla Tomarza, Sarız ve Pınarbaşı sacayağının ortasında yaşamaya başlamışlardır. Ama ne kadar güzel ve ne kadar rahat olursa olsun bir yere bağlanıp kalmak, bugün bile Avşar'ı içten içe kemiren ve yayla hasretiyle büyüyen bir düşünce olarak yaşayıp durmaktadır. İşte o yüzden, kendisine:

- "Nerelisin, yurdunu tanı" diye soran birisine,

- "Keklik öten, kekik biter yerdenim" diye cevap vererek o dinmeyen sancıyı dile getirirler.

K5: Yayla ile düz arasında gönüllerince konup göçen Avşarlar o güzel günleri hiç unutamazlar. Keklik Öter, Kekik Biter yaylalarda alabildiğince hür yaşanmış bir zaman kesiti. Hiç unutmak mümkün mü?

K6: Avşarlar artık, "Keklik öter, kekik biter" yaylalarda değil, daha enginlerde Toros silsilesinin eteklerindeki kaza ve köylerde yaşıyorlar. Bir zamanların gönlünce yaşamaya alışmış serazat ruhlu yayla erleri şimdi bütün Anadolu'da birbirine benzer köy hayatının günlük endişeleri içinde genellikle çiftçilik ve hayvancılıkla uğraşarak nzk peşinde koşuyorlar.

"Al-Vur" devrinin senelerce önce bittiğinin farkındalar. Çocukların ve gençlerin iyi bir eğitimden geçerek daha iyi bir gelecek kazanması ümidindeler.

Göçebelik hayatının küçük dünyası ve kapalı aile ekonomisinin dar kalıpları, geçen zaman içinde parçalanıp gitmiştir.

K5: Çağdaş teknolojinin sunduğu imkânlar. Evet... Anadolu bütününün bir parçası onlar... Ama göçebe hayatı ve aşiret ruhu, çocuğundan kocasına her Avşar'ın içinde bir yürek gibi vurup durmadadır.

K6: Orta Anadolu yaylasının iklimi, tabiatı ve dışarıdan bakılınca bir yabancıya çok durgunmuş gibi görünen temposu, bugün Avşarların da gündelik hayatına hâkim olmuş durumdadır. Tabii dekoru içinde bir Avşar köyünü, bir Avşar evini, bir Avşar kadını ve bir Avşar kilimini Anadolu'nun gündelik çizgilerinden ayırmak mümkün değildir.

Buralarda her şey Anadolu'nun ta kendisidir ve hep çileli ve acılı bir ana olarak düşündüğümüz Anadolu birkaç yüzyıl öncesinin ferman tanımaz bir Türk aşireti olan Avşarların da sanki binlerce yıldan beridir Anayurdu gibidir.

K5: Ağır deve kervanları oynak atlarıyla bir zamanlar konup göçtükleri Rakka, Halep, İsfahan ve Şiraz gibi yurtlar, bugün sadece Türkülerde ağıtlarda yaşayan birer isimden ibaret.

K6: Avşarlar Mayıs ortalarında yaylaya çıkarlar: Yayla, Avşarların hayatında sadece iktisadi bir mecburiyet değil, kendi deyimleriyle "Al-Vur" devrinin her yıl yeniden yaşatılan aziz bir hatırasıdır. Dere koynaklarında, dağ yamaçlarında gümrah otların, ıtırli kekiklerin ve polat gibi serin suların bereketi Avşarı her yıl özlenen bir sevgili gibi bağrına çağırır.

Toros silsilesinin eteklerinde derme çatma taşlarla yükseltlen ve üstü toprakla örtülen basit damlar, temmuzun ortalarında bile ferah esen dağ rüzgarlarıyla serinler.

Avşar, biraz da yayla demektir.

Yaylada hayat, olanca durağanlığına rağmen, yüksek yerlerin güç fark edilen, ama bâkir değerleriyle gizli güzellikler sergiliyor.

Yayla insanı da her yıl, kendini zapt edilmez bir davetle kendine çağırın güzelliklere kulak kesilmektedir.

Dağ havası, soğuk su ve tabii yiyecekler belki de Avşarın on aylık sıkıntılarını unutturan, yaralarını onaran bir âb-ı hayat tesiri gösteriyor.

Yaylanın değişmez dekoru çıplak tepelerin arasına sıkışmış otlaklar içinde saf bir neş'e içinde gezinen hayvanlardır. Buzağılar, kuzular, malaklar ve keçi yavrulan birbirine karışan sesleriyle her akşam eve dönüşün sevincini yaşayıp dururlar.

Ve güneş yüksek dağların ardına doğru devrilmeye başladığında Yayla aniden hareketlenir. Yaylımdaki kuzular görünür uzaktan. Her kuzu anasının kokusunu arayarak korkulu meleyişlerle başının derdine düşmüş gibidir. Mahşeri hatırlatan bu hareketlilik içinde göz pınarlarınızın nemlendiğini, boğazınıza bir yumruğun gelip oturduğunu hissedersiniz. Avşarların "kuzu katımı" ya da "emiştirme" dedikleri bu hadise, ana ile yavrusu arasındaki o derin bağlılığı ne güzel anlatıyor.

Yaylaya ancak çok gerekli eşya çıkarılır. Bu, belki de birçok insanın arayıp bulamadığı mutluluk ve huzurun sadelikte olduğunu hatırlatır gibidir.

Yaylada yerleşim, tabiatla derin bir ahenk içindedir. Ancak, ifadeye göre henüz otuz yıl önce çamdan görülmeyen şu dağların çıplaklığı, dağların öfkesini kıskırtmış gibi görünüyor. Evet, çırılçıplak soyulmuş dağların önlenemez öfkesi bu... Utançla karışık belki ama kendisini bu hale getiren insandan intikamını mutlaka alıyor.

Yaşayan kültürün sözle ağızdan ağıza, kulaktan kulağa aktarıldığı eski günlerden kalan bir âdetten, "Oda Oturmasından söz etmek istiyoruz. Bugünlerde sadece bayram günlerinde ve uzun kış gecelerinde ara-sıra yapılıyor olsa bile, Avşar kocaları eski "Oturma"ların tadını hâlâ hatırlıyorlar. Ama oturma adetinin televizyona yenik düşmesinde, dağlara sığmayan Dadaloğlu'nun ve Avşar aşiretinin iskâna ve zamana yenik düşmesine benzer bir burukluğu da yaşıyor gibiler.

K5: Dadaloğlu'nun efsane haline gelmiş menkıbeleri yanında yayla hayatının tatlı hatıraları ve aşiretin yaşadığı büyük acılar, oda oturmalarının başlıca konularını teşkil eder. Ehl-i sohbet olanlar, manzum anlatım biçimiyle diğerlerinden kolayca fark edilirler. Böylece toplantıların vazgeçilmez bir unsuru da ağıttır.

K6: Avşarlar için ağıt, içinde pek çok şeyin bir araya geldiği, bir bütün olduğu müşterek bir hafıza gibi: Acı ve tatlı binbir hatırasıyla tarih ağıtlarda yaşıyor. Zaman zaman bir masal ikliminin buğusu ardından görünse bile Avşar ağıtları, bugün Avşarları anlamak ve tanımak için başvurabileceğimiz belki de yegâne kaynak durumundadır.

Ağıt bir zaman köprüsü, dünü bugüne taşıdığı gibi, şimdiki zamanı da geçmiş zamana göçürüyor. Her Avşar yüreğinde hâlâ aziz bir hatıra gibi yaşayan geçmişin görkemli günleri, heybetli dağlar, başı göğe eren ulu ormanlar, cana can katan verimli yaylalar ve

gönlüne göre yaşamının o dayanılmaz lezzeti, daima acının beraberinde ve acıya rağmen ağıtlarda yaşayıp duruyor. Evet, ağıt Avşar'ın hafızasıdır...

Acıyla beraber ve acıya rağmen yaşamak. Avşarlar acılarını ağıt yakarak paylaşıyorlar. Yüzlerce yıldan beri sürüp giden aşiret hayatında yüreğe kıymık gibi batıp can yakan ızdıraplarını ağıta döküp de hafifletiyorlar. Gencinden yaşlısına en az bir-kaç ağıt bilmeyen Avşar bulamazsınız. Kimin hatırasına yakılmış olursa olsun, her ağıtta kendi acılarınızı yaşayabilirsiniz. Evet... Avşarlar acının birleştirdiği bir aşiret.

Allahuekber dağlarında ayaza yenilen Mehmetçiğin ağıtında, sade Avşar gençlerinin değil, bütün Türk milletinin yürek yanıklığı çığlık çığlığa gibidir:

"Panırbaşı baba yurdum

Kafkasyaya tabya kurdum

Benim korkum Rus'dan değil

Kara kışa kurban verdim."

Kuzu meleyişi ve şen çocuk sesleriyle çın çın öten yayla yerlerinin, güze dönerken bomboş kalması, yaylayla soluk alıp veren bir Avşar aşığının söyleyişinde acının ta kendisidir.

"Ay dost" diye başlanır koçaklamaya. Koçaklama yiğidin değil, yiğitliğin övülmesidir. Zafer günlerinin heyecanı, yeniden yaşanır. Tüfenkler öter, davlumbazlar vurulur, kılınçlar şakırdar ve alır Dadaloğlu!... Dadaloğlu bir sembol isim. Dadaloğlu demek Mertlik yiğitlik demek, Dadaloğlu demek hürriyet, bağımsızlık demek. Dadaloğlu Avşar'ın sözcüsü, Dadaloğlu Avşar'ın ta kendisi ve her Avşar gencinde Dadaloğlu'ndan bir parça yaşayıp durur.

K5: Söze iki Avşar gencinin muratlarına ermelerinden bahsederek başlamıştık. Uzunhacılar'ın Fidan kızla, Aliler'in Hikmedt'in hikayesi bu. Haftaya, bu saatte sizleri de bekliyoruz. Hepiniz Avşar düğününe davetlisiniz, hem de dört gün dört gece. Bakın davullar vurulmağa başladı bile.

K5: Davulun sesi uzaktan hoş gelir derler. Gerçekten öyle galiba... Bu ne davuludur dersiniz? Bu davul "Dan Davulu"dur. Düğün-Derne davuludur. Fidan kızla Hikmet'in murad alıp-murad vermelerini çağırıştırır uzaktan uzağa...

Sarız-Tomarza-Pınarbaşı üçgeninde yaşayan Avşarlarda düğün genel batlılarıyla Anadolu'nun her yöresinde yapılagelen düğünleri andırmakla beraber, birçok yönden farklılık gösterir. Özellikle düğün esnasında oynanan seyirlik oyunlar ve yerine getirilen mahalli adetler...

Şimdi yine hikayemize dönelim: Göz ne gördü, gönül nasıl sevdi, Avşar kocaları ne dediler bu işe? Ne dersiniz; olanı biteni daha yakından izleyelim mi? Hadi... Buyurun baş köşeye...

K6: Avşarlar arasında görücü usulü hâlâ yaşamaktadır. Ancak bundan, evlenmeden önce kız ve erkeğin birbirlerini hiç görmedikleri anlamı çıkmamalıdır. "Kız bakma" diye anılan bir geleneğe göre bekar genç, yanına evli bir arkadaş ya da akrabasını alarak ve mutlaka başka bir iş bahane ederek, evlenmeyi düşündüğü kızı görür.

Ancak kızın onuru hesaba katılarak bu gizli ziyaretten kimseye haber verilmez. Dönüşte iki erkek biri evli diğeri bekar gözüyle durumu değerlendirir ve sonuçta büyüklerine haber verirler.

K5: Düğün günü kesinleşince, köyde bir müddet önce bir yakını kaybetmiş bütün hanelere bir nezaket ziyareti yapılır; düğün için izin istenir. Bu Avşarlar arasında hâlâ yaşayım güzel bir töredir.

K6: Bugünlerde pek uygulanmayan bir geleneğe göre, davetlilere düğün haberi "Okuyucu" denilen bir kişi vasıtasıyla ulaştırılır. Genellikle "Okuntu'yu alan şahıs, okuyucuya bir yardımda bulunur. Ancak son zamanlarda basılı davetiye dağıtmak usulü de yaygınlaşmaya başlamıştır.

K5: Şimdi; erkek ve kız tarafı yoğun bir hazırlık döneminde....

Başlık adeti kalkmış olduğu için, her iki taraf da gücü yettiği nispette evlenecek çiftin eşyalarını hazırlama gayretinde. Herkes bilir ki kız evi böyle günlerde daha bir telâşeli, daha bir hareketlidir.

K6: Oğlan evinde ise, düğün yemeğini pişirecek ve misafirlere yapılacak hizmeti düzenleyecek tecrübeli kişiler tespit edilir. Kazanlar kurulur, demlikler parlatılır, ev baştan ayağa temizlenir.

K5: Anadolu'nun hemen her köyünde olduğu gibi Avşarlar arasında da Bayrak, düğünün başlıca alâmetidir.

K6: Bayrağı hazırlayıp dikmek gençlerin görevidir. Direğin ucuna elma, ayva, soğan gibi bir topuz iliştilir, üzerini horoz telekleriyle süsleyen gençler, öğle yemeğinden sonra dikilmek üzere direği hazırlarlar.

Öğle namazından çıkan cemaat, düğün sahibi tarafından yemeğe davet edilir.

Yemek duasından sonra bayrak dikmek için, büyüklerinden izin isteyen gençler, neşeyle bayrağı yükseltirler. Direğin dibine sıkıca dolanıp kilitlenen bir zincir ancak gerdek gecesinden sonra açılabilir.

Düğün evine bayrağın dikilmesiyle dört gün boyu sürececek coşku dolu kutlamalar da başlamış olur.

Bütün düğünlerin vazgeçilmez unsuru davul-zurna, Avşar düğününde eğlenceyi başlatan, durduran, yönlendiren ve coşturan bir rol oynar. Düğün evine duruma göre dana, koyun, keçi, koç, kuzu, oğlak gibi hediyelerle gelen davetlileri davul-zurna ekibi, ta kapıda karşılayarak adeta onlara düğün sahibi adına "hoşgeldiniz" der. "Şâbeleme" adı verilen bu gelenekte davulcuya bir miktar bahşış vermek şarttır.

Anadolu'nun hemen her köşesinde davul-zurnanın dayanılmaz davetine o koşanlar, inanılmaz zenginlikteki figürlerle heyecanlarını hareketlerle ifade ederler. Burada izlediğiniz halayda ise başı çeken gencin adeta doğaçlama yoluyla ulaştığı yaratıcılık çizgisi hayranlık uyandırıyor. Genellikle bir hadisenin sembollerle anlatıldığı halaylar, bütün Anadolu'yu aynı yerde buluşturan ortak değerlerimizden birisidir.

Bir Avşar düğününde herkes aradığını bulabilmeli, düğünün bütün neşesine candan ortak olabilmelidir. Yaşlılar bir kenarda leziz sohbetlere dalıp, eski Türkülerde gençlik devirlerinin izlerini ararlarken, bir az ötede daha hayatın başlangıcındaki çocuklar, içten gelen bir saflık ve sevinçle düğünün tadını çıkarırlar.

Orta yaşlılar ise gençliğin son deminde ve yaşlılığın eşiğinde felekten birkaç gün daha çalarak hünerlerini gösterip gençlere adeta "biz daha ölmedik" diye seslenirler.

K5: Düğün eğlencelerinde gençleri hemen her yerde görmek mümkün. Yani evlilerin yakın hatıraları tazelediği, bekarların, belki de müstakbel hayat arkadaşlarını aradığı gerçek bir şöendir düğün...

Düğünümüz yavaş yavaş kıvamını bulmağa başladı bile. Her davetli, kendi akranları arasında gönlünce bir düğün coşkusu ve heyecanı yaşıyor. Gelin, hoşgörülerine sığınarak kadınların eğlencesine misafir olalım.

K5: Avşar düğününün şüphesiz en renkli çizgilerinden biri de gençler tarafından oynanan seyirlik oyunlar. Şimdi izleyeceğiniz Tura oyununda müzik ve eğlence iç içe... Kırıcı ve sert bir oyun olmasından dolayı Tura'nın çoğu kere kavgayla sonuçlandığını da hatırlatırım.

K6: Bu oyunda gençlerin acıya karşı dayanıklılıklarını ispat etmeleri gerekiyor. Hareketli ve atak Avşar ruhu bazen eğitime eğlenceyi, bazen de yiğitlik eğitimine oyun çeşnisini kazandırmış.

Oyunda çıkabilecek herhangi bir gerginliği anında önlemek üzere yaşlılar ve sözü sayılanlar oyuu dikkatle izliyorlar.

K5: Dört gün boyunca sürecekt düğünün ilk gecesi... Kendine güvenen Avşar erleri az sonra başlayacak sinsin oyununun ateşini canlandırıyorlar. İlginç bulacaksınız.

K6: Sinsin mutlaka erkekler tarafından ve gece karanlığında ve açık havada oynanır. Ateşin başındaki genç bir nöbetçiyi temsil ediyor. Koruduğu şeyleri ele geçirmek isteyen düşman karanlıkta pusuda... Nöbetçi uyanık olmak, atik davranmak ve aniden gece karanlığından fırlayıverdi tehlikeyi sezip önlemek zorundadır.

Sinsin ve diğerlerinde olduğu gibi amaç: eğlenmeyle birlikte gençlere bazı konularda eğitim ve tecrübe kazandırmak. Kim bilir belki de eski günlerden birkaç hatırayı zihinlerde kıvılcımlandırdığı için bu oyunlar, keyfin de ötesinde adeta bir anma töreni anlamına bürünüyorlar.

K5: Düğünün ikinci günündeyiz. Etrafın hareketsiz oluşuna aldanmayın. Az sonra ilk günün yorgunluğundan sıyrılmış davetliler, yine bir düğün neşesiyle avluyu dolduracaklar.

K6: Bu gibi düğünlerde Avşarlar acaba yüzyıllardan beri sürüp gelen göçebe hayatım aşiret acılarınıyükünden birkaç günlüğüne de olsa kurtulmayı mı umuyorlar, bilinmez? Ama böyle neşelenmeğe, gülüp eğlenmeğe çok ihtiyaçları olduğu da açık.

K5: Sofralar dört gün boyunca, davetli olsun-olmasın dileyen herkesin teklifsizce karnını doyurup, düğünün coşkusunu paylaştığı yerler olarak neredeyse hiç boş kalmaz.

K6: Biraz sonra izleyeceğimiz "Zuk" veya "Zumzuk" oyunu, bu defa tura yerine yumrukla oynanıyor. Buna da bir çeşit dayanıklılık sporu diyebiliriz. Zuk, Tura ve sinsin gibi oyunların kız ve oğlan tarafını temsil eden ekipler tarafından oynanması, hiç şüphesiz oyunun heyecanını daha da arttırmaktadır.

Öğleden sonra oğlan evinde kınacı alayı hazırlanır. Bunlar fazla kalabalık değildir. Düğün yemeğini pişirmekte görevlendirilen Aşkane ve yardımcıları ile kına yakacak kadınlar, yanlarına ertesi günün düğün yemeğinde pişirilecek üç-beş canlı hayvanı da alarak yola düzülürler.

Kınacı alayını karşılamak için bekleyen Kız tarafı ilk anda "Kız evi, naz evi" sözünü doğrulamasına, oğlan tarafına karşı biraz sert davranırlar.

Bazen itişip kakışma olursa bile yaşlılar araya girerek işi tatlıya bağlarlar.

Daha sonra Kınacılar içeriye alınır, hoş geldiniz denir, ikramda bulunulur. Ancak kınacıların çilesi henüz bitmemiştir. Kız tarafı kendilerine tanınan imtiyaza sığınarak erkek tarafına sudanbahanelerleceza verirler. Kimi bacaklarından başaşağı asılır, kimi süpürgeyle fırçalanıp, baltayla traş edilir. Bu fasıl bittikten sonra Kınacılar artık kız

evinin birer mensubu sayılarak serbestçe hareket ederler.

K5: Artık düğün heyecanıyla beraber, gelin gidecek kızdaki ayrılmanın hüznü de Kız evini ağır ağır sarmağa başlamıştır. Düğünler böyledir. Her iki tarafta da farklı duygular uyandırsa bile sonuçta herkes genç çiftin mutlu bir yuva kurup, uzun yıllar bir yastıkta kocamaları dileğinde birleşirler.

K5: Avşar düğününün üçüncü günündeyiz. Bugün hayli hareketli ve heyecanlı geçeceğı benziyor. Biraz sonra oğlan evi, büyük bir grup halinde kız evine gidecek. Seğmen alayı ya da "Gelinci" denilen bu topluluğa, kendine okuntu gönderilen herkes, hiç değilse her haneden bir kişi mutlaka katılır. Önceleri büyük çoğunluğu atlı olan bu alaylarda şimdi atın yerini, taksi, traktör gibi motorlu araçları almağa başlamıştır.

K6: Gelinci alayının e önünde bir bayanlar topluluğı yer alır ki, bunlara "yenge" denir. Yenge seçilmenin şerefine erişen evli hanımlar, o günün şerefine en güzel elbiselerini giyip süslenirler. Yengeler görevi, kız evinde gelinle ilgilenmektir.

Alay, kız evine doğru yaklaşırken gençler hep bir ağızdan "Salavatlama"ya başlarlar.

Bu arada kız tarafı da, gelinci alayını karşılamak üzere hazırlanmış, alayın yaklaşmasını beklemekte. Gelinci alayının e önünde ağızı laf yapan becerikli bir genç Bayraktar olarak seçilmiştir. Nihayet kız evinin bayraktarı ile gelinci alayının bayraktarı karşı karşıya gelirler. Davul-zurnaya "sus" işareti verilir. Ortalığı sessizlik kaplar:

K5: Kız evi naz evi dedik ya, aslında kız tarafı nazdan da öte, bayağı öfkeli görünüyor. Erkek tarafı gelini eve getirinceye kadar, kız evinin böyle kaprislerini yerine getirmeğı mecburdur. Nasıl, soyut bir heykele benzemiyor mu?

K6: Bayrakların değişimi ile taraflar arasındaki o tatlı sert gerginlik de sona ermiş sayılır. Ancak bayrak sorgusunda ceza almış birisi varsa, bir şakalaşma ortamı içinde, o kişinin de cezası yerine getirilerek düğün renklendirilir.

Hep birlikte yeniden düğün yemeğinden sonra, davetliler eğlenceye çeşitli oyunlarla devam ederler.

K5: Akşam yemeğinden sonra damadın babası, kız evinden kına yakılması için izin ister.

K6: Bizim bütün kına havalarımız, bir türlü bastırılmayan bir gurbet duygusunu öne çıkaran yakıcı bir ezgiyle okunur. Gelin gidecek kız için, artık baba evinden ayrılışın da derinden hissedildiği bir andır bu. Gelinin ağlamağa gönlü olmasa bile, etrafındakiler ne yapıp edip, gelini ağlatmayı başarırlar.

Dördüncü günün sabahı, kız evi için ayrılık vaktinin başlangıcı, oğlan evi için mutlu ve güzelliklerle dolu bir hayata doğru atılan ilk adımdır.

Gelinci alayının önünde yer alan "Yengeler" gelini giydirip, süslerler, başını bağlar, bineceği atı kuşandırılırken, diğer tarafta erkekler çeyiz yazılmasını tamamlamışlardır bile.

K5: Davul-Zurna "gelin havasını" vururken iki tarafta da heyecan artmaya başlar. Ancak gelinin kapıdan çıkarılıp, ata bindirilmesi hiç de kolay değildir. Artık bunlar kız evinin son nazı... Gelin kapıdan çıkmak üzere...

K6: Ve düğün alayı, bu defa gelinle birlikte yola koyulur. Erkek tarafı, birçok tatlı eziyete uğrayıp, hayli ceza ödemesine rağmen işte, gelini almış anıylaşanıyla teliyle-puluyla getirmektedir. Bu coşkunluğa arada sırada havaya doğru sıkılan silah seslerinin karışması bugünlerde ancak özel izinle mümkün olabilmekte...

K5: Gelin alayı köye girerken geldiği yolu asla kullanmaz ve mutlaka köyün mezarlığı etrafından geçer.

K6: Çok eskilere dayanan bu gelenek, Türk kültürüne egemen olan bir motifazeliyor: Ölümü unutmamak ve mutlulukla geçen her dakikanın insanı ölüme bir adım daha yaklaştırdığını hatırlamak.

K5: Düğün evine belli bir mesafe kala köyün gençlerini yeni bir imtihan beklemektedir. Bu yarışı kazanan delikanlı, Özneyi yani damada müjdeyi vermiş sayılarak mükâfatlandırılır.

K6: Gelin alayı uzaktan görülünce erkek evinde bekleyenler arasında yeni bir yarış başlar ve bayrak direğinin ucuna takılı bulunan ayva, ya da soğan düşürülmeğe çalışılır. Kim başarılı olursa, bunu geline götürüp vererek çorap, mendil gibi bir hediye alır.

Düğün esnasında her vesile ile hediye alıp verme adetinin uygulandığını görüyoruz. Bundan köyün çobanı da nasibini alır. Koç attırma denilen bu gelenekte gelinin yiğitliği de ölçülmüş olur. Koçu alabilen gelin, koça sahip olur, alamazsa çobana ödül vermek zorundadır.

Gelinin atlan inmesi de bu türden bir merasime bağlıdır. Damadın babası ya da kaynana, gelinine birkaç baş canlı hayvan hediye ettiğini yüksek sesle ilan etmedikçe gelin alından inmez.

Gelinin atından inmesiyle, düğün evi adeta yeni bir coşku ile yeniden hareketlenir. Davulcu bütün hünerini göstererek, gelin ve damadın bütün yakınlarını şâbelemeye başlar, halaylar çekilir.

Atından inen gelin "Evlik" odasına götürülüp, "yükçük" denilen yatak yığıntısının önünde bekletilir. Buna "Gelin Süzülmesi" denir. Kadınlar ara sıra duvağını kaldırarak "Süzülen" gelinin güzelliğine bakarlar.

Akşama doğru artık düğün evi tenhalaşmış, yakın akrabalarından gayrı kimse kalmamıştır. Bu ana kadar ortalıkta görünmesi büyük ayıp sayılan "Özne" yani damat, arkadaşları tarafından büyük bir titizlikle saklandığı evden alınıp, "özne övme" ezgisiyle düğün evine getirilecektir.

Düğünlerde, gerdekten önce resmi nikahın yanında mutlaka dini nikah merasimi de yapılmaktadır. Nikah gelinden ve damattan vekalet alan vekiller arasında kıyılır.

Artık vakit gecedir. Davetliler dağılmış, ev ahalisinden başka kimseler kalmamıştır, şimdi "Özne koyurma" yani gerdek vaktidir. Damadın arkadaşları kapı önünde Özne'yi, sırtına hafif yumruklar indirip tebrik ederek, gelinin bulunduğu odaya doğru iterler.

İki el silah sesi ve kapı önünde dikili duran bayrağın yıkılıp, kilidin açılması, mutlu bir başlangıcı müjdelir. Şimdi genç çifti aynı yastığa baş koyup, murad alıp-murad

verecekleri uzun günler ve yıllar beklemektedir.

K5: Evet, Avşar aşiretinin kolundan Uzunhacılar'ın Fidan'la, Aliler'in Hikmet'in düğün hikayesi burada sona eriyor. Dileğimiz bu iki genci mutluluk hikayelerinin hiç bitmemesi...

Onlar erdi muradına, biz çıkalım tahtına... Ne demişler?

Gökten üç elma düştü...

Dansı bekarlarımıza

SONUÇ

Bu çalışmada, Orta Asya kökenli Oğuz boylarından biri olan ve günümüzde Türkiye'nin farklı bölgelerine yayılmış durumda bulunan Avşar Türkmenlerinin, özellikle Kayseri ili Tomarza ilçesinde yaşayan mensuplarının doğum, evlenme ve ölüm gibi temel geçiş dönemlerine dair inanç ve uygulamaları ele alınmıştır. Bu geçiş dönemleri, toplumsal kimliğin ve kültürel sürekliliğin kuşaktan kuşağa aktarılmasında hayati rol oynayan ritüeller olarak değerlendirilmiştir.

Araştırmanın bulguları, Avşar Türkmenlerinin söz konusu dönemlere ilişkin inançlarının İslam öncesi Türk kültüründen izler taşıdığını, ancak İslamiyet'in kabulüyle birlikte bu inanç ve uygulamalarda dini motiflerin ön plana çıktığını göstermektedir. Doğum sürecinde görülen "al basması", loğusa koruması, ad verme törenleri gibi uygulamalar; evlenme ritüellerinde kız isteme, başlık, düğün alayı, kına gecesi gibi unsurlar; ölüm sonrası yapılan kırkı, elli ikisi, mevlit ve mezar başı ritüelleri; hem halk inançlarının devamını hem de İslamî değerlerin harmanlandığı bir kültürel yapının tezahürünü ortaya koymaktadır.

Bu ritüellerin sadece dinsel ya da geleneksel anlamlar içermediği, aynı zamanda toplumsal dayanışmayı, akrabalık bağlarını ve topluluk içindeki rollerin pekiştirilmesini sağladığı gözlemlenmiştir. Özellikle Tomarza'daki Avşar Türkmenleri arasında bu geleneklerin halen büyük ölçüde yaşatıldığı ve aktarılmakta olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmanın önemli bir sonucu da, modernleşme süreci ve kentsel yaşam biçiminin etkilerine rağmen, geleneksel uygulamaların büyük oranda korunduğu, ancak bazı ritüellerin sembolik hale geldiği veya dönüşüme uğradığıdır. Bu durum, kültürel devamlılığın yanı sıra değişim ve uyum sürecinin de dinamik bir şekilde işlediğini göstermektedir.

Sonuç olarak, Avşar Türkmenlerinin geçiş dönemlerine dair inanç ve uygulamaları, hem Türk halk kültürünün zenginliğini ortaya koymakta hem de toplumsal yapının, dini değerlerin ve tarihsel hafızanın nasıl i içe geçtiğini anlamamıza katkı sağlamaktadır. Bu tür alan araştırmaları, kültürel mirasın belgelenmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması açısından büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Acar, E., Demir, A., Kılınç, C. Y., Yıldırım, B., & Beydilli, H. (2016). Kış sporları yaralanmaları. *Mugl. Med. J.*, 3(1), 29–33.
- Aldemir, C., Atayol, A., & Buddak, G. (2001). *İnsan kaynakları yönetimi* (4. baskı). Barış Yayınları.
- Alexandris, K., Kouthouris, C., & Meligdis, A. (2006). Increasing customers' loyalty in a skiing resort: The contribution of place attachment and service quality. *Int. J. Contemp. Hosp. Manag.*, 18(5), 414–425.
- Arslan, O. (1983). *Türkiye’de kış turizmi ve Bankamız öncülüğünde geliştirilmesi olanaklarının araştırılması*. Turizm Bankası.
- Atabeyoğlu, C. (1991). *Dağcılık ve kayak tarihi* (Yay. No: 5/8). Türk Spor Vakfı Yayınları.
- Atatürk Üniversitesi. <https://adm.ataaof.edu.tr>. Accessed January 20, 2024.
- Aydın, B., & Alaaddinoğlu, F. (2020). Kayak merkezlerinde yer seçimi: Van ve Bitlis ili örnekleri. *J. Acad. Tour. Stud.*, 1(1), 59–83.
- Bahar, O., & Kozak, M. (2005). *Küreselleşme sürecinde uluslararası turizm ve rekabet edebilirlik*. Detay Yayıncılık.
- Balcı, A. (1995). *Sosyal bilimlerde araştırma*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Berget, H. (2012). *Perceived safety among off-piste & backcountry skiers* (Yüksek lisans tezi). University of Tromsø, Faculty of Health Sciences.
- Bitner, M. J., Booms, B. H., & Tetreault, M. S. (1990). The service encounter: Diagnosing favorable and unfavorable incidents. *J. Mark.*, 54(1), 71–84. <https://doi.org/10.2307/1252174>
- Boris, D., Makajić-Nikolić, D., Ćirović, M., Petrović, N., & Suknović, M. (2020). A ski injury risk assessment model for ski resorts. *J. Risk Res.*, 23(12), 1590–1602. <https://doi.org/10.1080/13669877.2020.1749113>
- Bovy-Band, M., & Lawson, F. (1998). *Tourism and recreation handbook of planning and design* (2nd ed.). Architectural Press.
- Breivik, G. (2010). Trends in adventure sports in a post-modern society. *Sport Soc.*, 13(2), 260–273. <https://doi.org/10.1080/17430430903522948>
- Buchheit, M., et al. (2013). Influence of skier experience on perception of ski area safety. *J. Winter Sports*.
- Budak, D. (2018). *Kayak alanlarının güvenliği: Kayak ve snowboard eğitmenlerinin kayak alanlarının güvenliğine ilişkin görüşleri* (Doktora tezi). Atatürk Üniversitesi, Kış Sporları ve Spor Bilimleri Enstitüsü.
- Bursa.com.tr. Teleferik ile Uludağ. <https://www.bursa.com.tr/tr/mekan/teleferik-ile-uludag-531>. Accessed May 2, 2024.

- Burtscher, M., Gatterer, H., Flatz, M., Sommersacher, R., & Ruedl, G. (2008). Effects of modern ski equipment on the overall injury rate and the pattern of injury location in alpine skiing. *Clin. J. Sport Med.*, 18(4), 355–357.
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F., & Kılıç, F. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem A Yayınları.
- Cemalcılar, İ. (1987). Pazarlama karması (4’P) kavramında yeni gelişmeler. *Pazarlama Dünyası*, 1(4), 23–24.
- Chalat, J. H. (2005, April 28–29). *Ski law in the United States: A practical guide to ski accident litigation* (3rd Annual Conference). Recreation & Adventure Program Law & Liability, Downtown Denver.
- Chelladurai, P. (2007). *Managing organizations for sport and physical activity: A systems perspective*. Holcomb Hathaway.
- Chhetri, P., Arrowsmith, C., & Jackson, M. (2004). Determining hiking experiences in nature-based tourist destinations. *Tour. Manag.*, 25(1), 31–43. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(03\)00057-8](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(03)00057-8)
- Cohen, D., Taylor, M. J., & Head, K. (2015). Wellbeing and physical activity in nature: A review of the literature. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 12(9), 11164–11190.
- Cruz, J. E., Castrodale, P., & Jordan, A. R. (2012). Ski resort safety: The importance of educating beginner skiers. *Ski Saf. Rev.*
- Dictionary.com. <https://www.dictionary.com>. Accessed May 10, 2024.
- Dinç, H. (1985). *Spor tesisleri planlaması*. İstanbul Teknik Üniversitesi Yayınları.
- Doğadayız. Erciyes snowboard kayak eğitim paketi. <https://dogadayiz.net/erciyes-snowboard-kayak-egitim-paketi/>. Accessed June 20, 2024.
- Dolnicar, S., & Fluker, M. (2003). Behavioural market segments among surf tourists- Investigating past destination choice. *J. Sport Tour.*, 8(3), 186–196. <https://doi.org/10.1080/1477508032000161542>
- Downward, P., Lera-López, F., & Rasciute, S. (2014). The correlates of sports participation in Europe. *Eur. J. Sport Sci.*, 14(6), 592–602. <https://doi.org/10.1080/17461391.2014.882906>
- Dört Renk Yayım Tanıtım Matbaacılık. (2006). *Doğa sporları ve doğa aktiviteleri kataloğu*. Ankara.
- DPT Müsteşarlığı. (1991). *Erzurum Palandöken Kış Sporları Merkezi ve Turizm Master Plan Çalışması 1/1000 Ölçekli Uygulamalı İmar Planı Açıklama Raporu*. T.C. Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.
- Eberwein, R. (2015). Sports participation and socioeconomic status: The case of alpine skiing in Germany. *Sport Soc.*, 18(10), 1235–1250. <https://doi.org/10.1080/17430437.2015.1043176>
- Ekeland, A., Rødven, A., & Heir, S. (2017). Injury prevention in alpine skiing. *Br. J. Sports Med.*, 51(1), 1–2.

- Emekli, G., & Turhan, G. (2020). Kış turizmi destinasyonlarında risk algısı ve güvenlik uygulamaları: Türkiye örneği. *J. Recreat. Tour. Res.*, 7(1), 24–39.
- EMO. (2000). *İnsan taşımak üzere tasarılan kablolu taşıma tesisatı yönetmeliği*. http://www.emo.org.tr/ekler/74754bb429e3190_ek.pdf (Erişim tarihi: 18.12.2024)
- Enuygun.com. Erciyes kayak merkezi rehberi. <https://www.enuygun.com/bilgi/erciyes-kayak-merkezi-rehberi/>. Accessed May 2, 2024.
- Erbek, Ö. (1994). *Kayak kazalarında ilk ve acil yardım organizasyonu* (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı.
- Erciyes Dağ Kayak Merkezi. <https://erciyesdagkayakmerkezi.com>. Accessed January 15, 2025.
- Erciyes Kayak Merkezi. <https://www.erciyeskayakmerkezi.com/>. Accessed September 5, 2024.
- Erciyes Kayak Merkezi. Kayak haritası (ski map). <https://www.erciyeskayakmerkezi.com/kayakharitasi-ski-map>. Accessed August 6, 2024.
- Erdem, B. (2004). Otel işletmelerinde insan kaynakları planlamasının yeri ve önemi. *Balıkesir Üniv. Sos. Bil. Enst. Derg.*, 7(11), 35–54.
- Fasel, F. (2009). The impact of slope design and preparation on alpine ski injuries. *Int. J. Sports Med.*, 30(10), 725–730.
- Fauquet, C. (2014). The evolution of snowboarding: From counterculture to Olympic sport.
- Feletti, F. (2017). Injury prevention in alpine skiing: The need for interdisciplinary research. *BMJ Open Sport Exerc. Med.*, 3(1).
- FIS Ski. <https://www.fis-ski.com>. Accessed March 20, 2024.
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics* (4th ed.). SAGE Publications.
- Florenthal, B., & Banerjee, S. C. (2011). Ski destination loyalty: The impact of customer satisfaction and destination image. *J. Travel Tour. Mark.*, 28(1), 1–14.
- Fukushima, T., Kureha, M., Ozaki, N., Fujimori, Y., & Harasawa, H. (2002). Influences of air temperature change on leisure industries: Case study on ski activities. *Mitig. Adapt. Strateg. Glob. Change*, 7, 173–189.
- Gilaberte-Búrdalo, M., Lopez-Moreno, I. J., Morente-Jiménez, E., Jerez, S., Alonso-Gonzalez, E., Lopez-Martin, F., & Pino-Otin, M. R. (2017). Assessment of ski condition reliability in the Spanish and Andorran Pyrenees for the second half of the 20th century. *Appl. Geogr.*, 79, 127–142.
- Gleser, L., & Warden, R. (2015). Ski resort safety: Perceptions and experiences of skiers. *J. Winter Sports Saf.*

- Gleser, L., Warden, R., & Sutherland, S. (2017). Ski resort personnel and their role in safety. *J. Ski Resort Manag.*
- Güçlü File. Kayak pisti güvenlik filesi. <https://www.guclufile.com/guvenlik-filesisi/kayak-pisti-guvenlik-filesisi/>. Accessed July 20, 2024.
- Gülensoy, T. (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe sözlüklerin köken bilgi sözlüğü: Etimolojik sözlük denemesi*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Hagel, B., Goulet, C., Platt, R. W., & Pless, I. B. (2005). Injuries among skiers and snowboarders in Quebec. *Epidemiology*, 16(1), 79–86.
- Han, L., & Jia, M. (2023). Safety management in snow and ice sports: Current issues and strategies. *J. Sport Leis. Stud.*, 18(1), 45–60.
- Hohlrieder, M., Lederer, W., Tiefenthaler, W., Schubert, H., Kopp, M., & Lorenz, I. (2007). Pattern of injury after accidents with snow grooming machines. *Wilderness Environ. Med.*, 18(1), 36–40.
- Hudson, S. (2000). *Snow business: A study of the international ski industry*. Cengage Learning EMEA.
- Hudson, S. (2003). *Sport and adventure tourism*. Haworth Hospitality Press.
- Hunter, R. E. (1999). Skiing injuries. *Am. J. Sports Med.*, 27(3), 381–389. <https://doi.org/10.1177/03635465990270032101>
- İbragimov, M. (2001). *Ürün çeşitlendirmesi açısından kış turizmi ve Almatı Çimbulak-Medeu örneği* (Yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Kalfräsk Historiska Museum. (2018). *Kalfräsk Historiska Museum*. <http://kalvtrask.se/sevardheter/kalvtraskskidan/> (Erişim tarihi: 15.05.2024)
- Karpınar, A. R. (1981). *Kayak*. Ankara: Diptaş Yayınları.
- Kartalkaya Otelleri. Kayak tarihi. <https://kartalkayaoteller.wordpress.com/kayak-tarihi>. Accessed January 18, 2025.
- Kayseri Erciyes. Güvenli kayak pistleri. <https://www.kayserierciyes.com.tr/guvenli-kayak-pistleri>. Accessed March 15, 2024.
- Kayseri İl Jandarma Genel Komutanlığı. <https://www.kayseri.gov.tr/kurumlar/kayseri.gov.tr/genelemir/jandarma.pdf>. Accessed July 28, 2024.
- Kim, J. H. (2016). Gender differences in perception of risk and coping strategies among recreational skiers. *J. Outdoor Recreat. Tour.*, 13, 1–8. <https://doi.org/10.1016/j.jort.2015.11.001>
- Kulberg, Ø. (2007). The International Skiing History Association, official publication of the U.S. Ski and Snowboard Hall of Fame and Museum. *Skiing Herit. J. ISHA*, 19(2), 34.
- Kurt, A. (1973). *Türkiye Kayak Federasyonu 1973 Kayak Yıllığı*. Ankara.
- Küçükkuşurlu, M., & Sivaz, B. A. (2011). *Erzurum kış sporları tarihi 1915–2011* (1. Baskı). Trabzon: Eser Ofset Matbaacılık.

- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (t.y.). *Kış turizm merkezi ilanı işlemleri*. <http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF060F3652013265D6B361049FDD41AE45>
- Langran, M., & Selvaraj, S. (2002). Increased injury risk among first-day skiers, snowboarders, and skiboarders. *Br. J. Sports Med.*, 36(4), 264–267. <https://doi.org/10.1136/bjsm.36.4.264>
- Lundberg, E., & Söderström, J. (2015). The role of ski instructors in ensuring skier safety. *Ski Saf. J.*
- Manoli, A. E., & Papadimitriou, D. (2018). Visitors' perceptions of safety in ski resorts: The role of ski instructors. *Int. J. Sport Manag. Mark.*, 18(1–2), 66–82. <https://doi.org/10.1504/IJSMM.2018.090472>
- Mevzuat.gov.tr. <https://www.mevzuat.gov.tr>. Accessed June 17, 2024.
- Mızrak, O. (2011). *Kayak alanlarının yönetimi ve güvenliği: Palandöken Kayak Merkezi uygulaması* (Doktora tezi). Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Murray Book Distributors Pty. Ltd. (1978). *Murray's guide to snow-skiing* (Seri No:24). Avustralya.
- Müller, E. (1999). *Science and skiing*. London: E & FN Spon.
- Nişanyan, S. (2007). *Sözlerin soyağacı: Çağdaş Türkçenin etimolojik sözlüğü* (Genişletilmiş 3. baskı). İstanbul: Adam Yayınları.
- NSP.org. <https://www.nsp.org>. Accessed February 15, 2024.
- Obilet Blog. Avrupa'nın en ucuz kayak merkezleri. <https://blog.obilet.com/avrupanin-en-ucuz-kayak-merkezleri>. Accessed May 13, 2024.
- Özçoban, E. (2019). Türkiye'de kış turizmi ve Erciyes Kayak Merkezi üzerine bir değerlendirme. *J. Tour. Gastron. Stud.*, 7(3), 1606–1625.
- Özdamar, K. (2004). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi* (s. 36). Eskişehir: Kaan Kitapevi.
- Palandöken Kayak Okulu. <https://www.palandokenkayakokulu.net/Home/Sss>. Accessed April 20, 2024.
- Parks, J. B., Quarterman, J., & Thibault, L. (2007). *Contemporary sport management* (p. 508). Human Kinetics.
- Petrass, L. A., & Blitvich, J. D. (2011). The causes and prevention of snow sport injuries. *Int. SportMed J.*, 12(3), 139–147.
- Petruzzellis, L., & Wintzerith, S. (2020). Managing the risks in winter sports tourism: A consumer-focused approach. *J. Tour. Futures*, 6(2), 165–178.
- Podsakoff, P. M., & Dalton, D. R. (1987). Research methodology in organizational studies. *J. Manag.*, 13(2), 419–441.
- Pomfret, G. (2006). Mountaineering adventure tourists: A conceptual framework for research. *Tour. Manag.*, 27(1), 113–123.

- Price, J., & Mueller, C. W. (1986). *Handbook of organizational measurement*. Marshfield, MA: Pitman Publishing.
- Pujol, M., & Moragón, M. (2015). Skiing injuries: A review of epidemiology, risk factors and prevention. *Sports Med. Health Sci.*, 3(1), 1–10.
- Punch, F. K. (2014). *Sosyal araştırmalara giriş: Nicel ve nitel yaklaşımlar* (D. Bayrak, H. B. Arslan & Z. Akyüz, Çev.). Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Rapoport, T. (1989). Experimentation and control: A conceptual framework for the comparative analysis of socialization agencies. *Hum. Relat.*, 42, 957–973.
- Ritchie, B. W. (2009). *Crisis and disaster management for tourism*. Channel View Publications.
- Ritchie, B. W., Mosedale, L., & King, J. (2007). Crisis and disaster management in tourism: An integrative approach. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 23(2–4), 1–15. https://doi.org/10.1300/J073v23n02_01
- Ruedl, G., Abart, M., Ledochowski, L., Burtscher, M., & Kopp, M. (2010). Self reported risk taking and risk compensation in skiers and snowboarders are associated with sensation seeking. *Accident Analysis & Prevention*, 42(1), 282–286. <https://doi.org/10.1016/j.aap.2009.08.022>
- Ruedl, G., Kopp, M., Burtscher, M., Zorowka, P., & Bauer, R. (2011). Risk factors for ski injuries in recreational alpine skiers: A systematic review. *British Journal of Sports Medicine*, 45(13), 1019–1024.
- Ruedl, G., Kopp, M., Sommersacher, R., Woldrich, T., & Burtscher, M. (2012). Factors associated with self-reported risk-taking behaviour on ski slopes. *International Journal of Injury Control and Safety Promotion*, 19(4), 331–335. <https://doi.org/10.1080/17457300.2011.635212>
- Ruedl, G., Philippe, M., Sommersacher, R., Dünwald, T., Kopp, M., & Burtscher, M. (2012). Current incidence of accidents on Austrian ski slopes. *Safety Science*, 50(1), 122–126.
- Ruedl, G., Webhofer, M., Linortner, I., Schranz, A., Fink, C., & Burtscher, M. (2010). Factors associated with self-reported risk taking behaviour on ski slopes. *British Journal of Sports Medicine*, 44(3), 204–206.
- Sarışenoğlu. (2016). *Türkiye’deki kayak tesislerinin güvenliği* (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Schmidt, T., & Dietrich, R. (2013). The impact of skier experience on ski resort satisfaction. *Tourism Management*, 12(6), 214–226.
- Schwarz, E., Hall, S., & Shibli, S. (2015). *Sport facility operations management: A global perspective* (2nd ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315736815>
- Seraslan, Z. (1998). Spor işletmeciliği üzerine genel değerlendirmeler. *Spor Araştırmaları Dergisi*, (1)1, 93–105.
- Shealy, J. E., Ettlinger, C. F., & Johnson, R. J. (2005). How fast do winter sports participants travel on alpine slopes? *Journal of ASTM International*, 2(7), 1–9.

<https://doi.org/10.1520/JAI12364>

- Stöggl, T. L., & Holmberg, H. C. (2011). Force interaction and 3D pole movement in double poling in cross-country skiing. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 21(6), e393–e404.
- Suyama, S., & Suyama, S. (2011). Skiers' knowledge and attitude toward safety: An empirical study. *International Journal of Tourism Research*.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı. (2000). *Doğu Anadolu Projesi Ana Planı Kars İli Sarıkamış Kış Turizmi Ön Fizibilite Etüdü*.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı. Doğu Anadolu Projesi Ana Planı Kars İli Sarıkamış Kış Turizmi Ön Fizibilite Etüdü. 2000.
- Tabachnick BG, Fidell LS. Using Multivariate Statistics. 4th ed. Boston: Allyn and Bacon; 2001.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2001). *Using multivariate statistics* (4th ed.). Allyn and Bacon.
- Taks, M., & Scheerder, J. (2019). Sports participation and the role of safety: Insights from winter sports. In R. Hoye & M. Nicholson (Eds.), *Sport and safety: Perspectives and challenges* (pp. 123–140). Routledge.
- Tanyeri, Y. (2010). *Karlarla dans kayak* (1. basım). Heyemola Yayınları.
- Tayga Y. Türk Spor tarihine genel bakış. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Yayın No:87; Ankara; 1990:27-28.
- Taylor, D., & Tydeman, S. (2011). Safety perceptions among skiers: A study of experience-based differences. *Journal of Safety and Sports*.
- Taypa, Y. (1990). Türk spor tarihine genel bakış. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Yayın No: 87, 27–28. Ankara.
- Tervo K. (2014). Safety perceptions and risk management in ski tourism: Perspectives of Finnish ski resorts. *Tourism Rev.*;69(4):305-317.
- Tetik, O., Aydoğ, T., Demirel, A. H., Atay, Ö. A., & Doral, M. N. (2002). Kış sporlarında spor yaralanmaları. *Spor Bilimleri Dergisi (Hacettepe Journal of Sport Sciences)*, 13(4), 42–55.
- Tezbaşaran, A. (1997). *Likert tipi ölçek geliştirme kılavuzu* (2. baskı). Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Thorndike, R. M., Cunningham, G. K., Thorndike, R. L., & Hagen, E. P. (1991). *Measurement evaluation in psychology and education*. Macmillan Publishing Company.
- TKF.org.tr. <https://www.tkf.org.tr>. Accessed March 8, 2024.
- Tunçer, M. (1998). Kastamonu-Çankırı-Ilgaz kış sporları turizm merkez planlaması araştırma raporu. Ankara.
- Tümer, S. (1976). *Rekreasyon alanı ve tesisleri ölçütleri*. Turizm Tanıtma Bakanlığı Planlama Dairesi Başkanlığı Teksir Yayını, Ankara.
- Türk Standardı Enstitüsü. İnsan Taşımak Üzere Tasarımlanan Havai Hat Tesisleri için

- Güvenlik Kuralları-Halatlar-Bölüm 8: Mıknatıslı Halat Deneyi (MRT). TS EN 12927-8. Ankara: TSE Yayınları; 2005 Mar.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi. Cilt 4, 29. Birleşim 30.1.2003 Perşembe. Ankara.
- Ülker İ. Dağ Turizmi Planlama Yöntemleri, Yüksek Dağlarımız, Kayak Merkezleri. Ankara: Devran Matbaacılık; 1992.
- Ülker İ. Dağ Turizmi ve Kış Sporları. Ankara: Turizm Bankası Teksir Yayın; 1983.
- Ülker İ. Dağlarımız: Dağ Sporları ve Dağ Turizmi; Yüksek Dağlarımız ve Kayak Merkezleri. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları; 2006.
- Ünal Ş. Ş. Kayak Sporu Yapanlarda Sakatlanma Nedenlerinin İncelenmesi. 1987.
- Vanat L. International report on mountain tourism: Overview of the key industry figures for ski resorts. 2012. Accessed July 15, 2015. <http://www.vanat.ch/RM-worldreport-2012.pdf>
- Waddington I. Sport, health and drugs: A critical sociological perspective. Routledge; 2001.
- Weed M. Sport tourism experience. J Sport Tourism. 2008;13(1):1-4. doi:10.1080/14775080801954871
- Weiss T, Schiele S. Engineering the service value chain in tourism: A case study from a ski resort. *Int J Hosp Manag*. 2013;35:327-337.
- Wicker P, Hallmann K, Breuer C. Micro and macro level determinants of sport participation. *Sport Bus Manag*. 2012;2(1):51-68. doi:10.1108/20426781211207657
- Wikipedia contributors. Erciyes. Wikipedia. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Erciyes>. Accessed July 10, 2024.
- Wikipedia contributors. Füniküler. Wikipedia. <https://tr.wikipedia.org/wiki/F%C3%BCnik%C3%BCler>. Accessed January 2, 2025.
- Wikipedia contributors. Teleferik. Wikipedia. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Teleferik>. Accessed June 8, 2024.
- Wikipedia contributors. Teleski. Wikipedia. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Teleski>. Accessed July 28, 2024.
- Yıldırım ÖE. Kayak Yaralanmalarında İlk Yardım ve Yarışma Güvenliği Organizasyonu. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi; 1994.
- Yıldız SM, Akyıldız M. Algılanan hizmet kalitesi ile kullanıcı memnuniyeti arasındaki ilişkinin incelenmesi: Kış turizmi bağlamında bir değerlendirme. *Spor Bilimleri Dergisi*. 2020;31(2):123-139.
- Zeithaml VA, Berry LL, Parasuraman A. The nature and determinants of customer expectations of service. *J Acad Mark Sci*. 1993;21(1):1-12. doi:10.1007/BF02894402

Ek 1: Mülakat

KONUŞMACI: Ali Saygılı

Yaş: 75

Doğum yeri: Tomarza – Emiruşağı

A: Çalışmasının konuş ve amacını konuşmacıya anlatır.

Ölüm gelenekleri nelerdir?

K: Hasta olup durumu kötüye giden kişilere koca kadın ilaçları yaptırılır.

Durumunda düzelme yoksa akrabalarına haber verilir.

Nefesini ölçmek için ayna tutarlar.

Kuran okuyanlar çağrılır cenaze ruhu teslim edinceye kadar dururlar.

Eksik olan için köylüye haber verilir.

Cenaze ölü evinin kapısında yıkanır.

Büyük bakır kazanlar kurulur ve su ısıtılır içerisine portakal kabuğu veya mandalina kabuğu kurusu koyulur

Cennet meyvesi olarak atılır ve hoş koku yayılır

Sabun ve pamuklu kumaşlar hazırlanır ölünün yıkanması için

Hasa bezi tahaklı bez ile kefenlenir.

Başından ve ayağından ve ortaya da kuşak atılır

Cenaze kabristana indirilirken rahat olsun bükülmesin diye yapılır.

Mezar fakir olan kişilere kazdırılır

Cenaze namazı kılındıktan sonra ölü geçgelenin üzerine koyulur ve mezarlığa

götürülür.

Sapıtmalar mezara koyulur ot atılır ve defin işlemi tamamlanır.

Mezarı eşen kimler varsa defin den ölünün vasiyetinde belirtilen miktar ortaya koyulur ve hocalarında olduğu toplulukta sorulur mezarıcıya kaç lira belirlenen miktar mezar kazanlara verilir

Kazan ise hocalar ve bir iki fakir arasında dağıtılır.

Bizde buna ıskat denir.

İskatı vasiyeti var aldın kabul ettin mi diye 3 kez sorulur ve belirlenen bedel verilir.

Akşam dışarıdan gelen misafirlere yemek verilir ölünün maddi durumuna göre hayvan kesilir ve yemek yapılır.

Bu yemeğe can aşısı denir

Ölü evlerinde 3-4 gün kazan kaynamaz komşular kendi aralarında anlaşıp cenaze evine yemek taşınır

40 ' ı nı okutalım deler ve yemekli dua yapılır

52'si nedir o günde aynı şekilde dua okunur ama 52'li dediğimiz duaya yakın çevre katılır

A: Doğumda isim koyulurken neler yapılır?

K: Avşarlara özgü diyebileceğim bir isim yok genelde büyüklerin isimleri koyulur.

Ezan eşliğinde kulağını isimi okunur.

Doğumdan sonra 40 çıkarması nasıl olur?

Bebek ve anne kırk gün dışarı çıkmaz 40. Gün banyo yaptırılır ondan sonra

dışarı çıkarlar bebeğin kırkının çıkması için büyükler ziyaret edilir.

Evlenme Avşarlarda nasıl olur

Kız istenir sonra nişan yapılır daha sonra ağız tadı dediğimiz tatlı yenir.

Kına düğün şeklinde devam eder. Avşar düğünlerinde davul zurna ve halay ağırlıklı olur.

Doğum anının geldiği nasıl anlaşılır?

Hamile insann karnı aşağı iner buda doğumun yaklaştığının habercisidir.

Katılımcı: İsmet Yılmaz Tomarza ilçesi Göktepe Köyü 1951 doğumlu

A: Ölümü düşündüren ön belirtiler nelerdir.

K: Gözleri döndüğü zaman ölüm yaklaşır delerdi

A: Ölümden kaçınma uzaklaştırmak için yapılan ritüel var mı?

K: Avşarlarda böyle bir ritüel inanış olmadığını söyler

A: Kişi öldükten sonra neler yapılır

K: Mezar kazılır para dağıtılırdı ama bunların hiçbir artık yok

Ölü yıkanır yıkama işlemini hocalar yapar yıkandıktan sonra ölü musalla taşına götürülür ve namazı kılınır sonra defin işlemi yapılır.

A: Kefenleme nasıl yapılır

K: Kefenleme hocalar tarafından yapılır

A: Ölüyü mezara kim koyar

K: Yakınları ölüyü mezarı indirir

A: Tabutlar nasıldır belli özellikleri var mı?

K: Önceden tabut yoktu kolları olan düz tahta üzerine ölü yatırılır bağlanarak taşınırdı.

A: Ölünün gömülmesi nasıl olur

K: Yakınları indirir mezara kibleye doğru koyulur kafasının oraya toprak koyarlar kafasını ve ayaklarını çözerler. Sapıtmasını döşerler

A: Definden sonra hemen dağılınır mı

K: Hemen dağılınılmaz kuran okunur hocalar başında kalır kul kul diyip ölünün adını söylerler hocalar takın verir.

A: Ölümün üzerinden geçen belirli zamanlara yapılan bir toplanmalar yapılır mı?

K: Perşembeler yeni çıktı eskiden köyde cenaze oldu mu evin yemeğini 40 gün köylüler yapar o evde yemek yapılmaz

A: Ölünün kıyafetleri ne yapılır?

K: Ölünün kıyafetlerine çala derler köyün kabul ederse köyün en fakirine verilir.

A: Ölünün ruhu ile inanışlar nelerdir?

K: Ölünün ruhu Perşembe günü evine gelir.40 gün düğün yapılmazdı yapılması gereken bir durumda ise ölü sahibinden müsaade alınırdı.

A: Ölünün yası nasıl tutulurdu?

K: Ağıt yakarlardı 40 gün yas tutulurdu bir alıntıdan bahseder.

A: Yaslı ailenin ölümden sonraki bayrama bir ad verilir mi

A: Doğumda isim koyulurken neler yapılır?

K: Büyüklerin isimleri koyulur dedeler nineler hatta daha büyükler

Doğumdan sonra 40 çıkarması nasıl olur?

40 gün olunca taş tuz para makas teşbih gibi şeyler eşliğinde bebek yıkanır

Evlenme Avşarlarda nasıl olur

Kız istenir , ağız tadı yapılır Kına ve düğün için gün belirlenir. Bizim düğünlerimizin olmazsa olmazı davvul ve zurnadır

Doğum anının geldiği nasıl anlaşılır?

Annemin yüzünde parlaklık olur ve vücudu şişer

K: İlk bayramı nedir şeker lokum dağıtılır ve ölü evine ziyarete gidilir

A: Mezarlara taş tahta ağaç vb.şeyler dikir mi

K: Ölünün yeri belli olsun diye tahta koyulur sonra mezar yaptırılır ama ağaç falan dikilmez

A: Ölü ile bir eşyası gömülür mü

K: Öyle bir inanış yoktur.

A: Ölüm ile ilgili bir atasözü var mıdır

K: Allah rahmet eylesin derler.

A: Ağıt işi yapan bir kişi var mıdır

K: Köylerde ölünün yakınları ağıt yakar

Bir örnekle bunu anlatır. Çerkezin ölüsü olmuş avşarın biride oradan geçermiş avşar bu iyi ağıt yakar demiş avşar da ne diyeyim de ne ağlayayım ölü benim olmayınca birer birer tükenir mi beşer beşer ölmeyince

Araştırmamızda bize yol gösterecek olan Hasan Çalık Nisan 2024 yılında vefat etmiş olup kendisinin yakın arkadaşı olan Yaşar Davarcı Tomarza ilçesi Aslantaş köyü 1960 doğumlu Hasan beyden duyduğu ağıtlardan bize örnek vermiştir

7 senede bulduğum onuna çala vurduğum ne diye beri dönmüyorsun bir şey

dedim ayağı kırık dediler köylüler söyledi yalan kendi ölmeyi olsun kapısında teyip çalam

İleri gel emmimoğlu ben ne yapam kocası ölen gelinlere

Battal Durmuş Tomarza ilçesi Maniören köyü 1951 doğumlu

Genel olarak bir farklılık yoktur der.

Aldım kabul ettim ıskat devirde biriken paranın 3/1 garibanlara 3/2 si hocaya verilir

Mezar kazanların adını yazılır onlara para verilir. Tabi ihtiyacı varsa para verilir yoksa lokum verilir.

İsmail Pekmezci Tomarza ilçesi Kesir köyü 1948 doğumlu

Diğer konuşmacılara katılır ve farklılık olmadığını söyler

3 gün ölü evlerin yemek yapılmazdı

Cenaze evi bir hafta boyunca hiç boş kalmaz sürekli komşular gider gelirler

Mehmet Bozkurt Tomarza ilçesi Tahtakemer köyü

Başka köylerden misafirler gelirdi ve cenaze evinde kalırdı şimdi bu olmaz

En az bir hafta kalırdı şimdi gününbirlik geliyor

Önceden cenaze evleri kalabalık olurdu müsait olan komşular evlerini açarlardı.

Önceden düğünlere farklı yerlerden gelen misafirler olurdu kaç kişi geleceklerini söyler ona göre evler hazırlanır ve komşular akrabalar misafir ederlerdi. Ölüler için ise haber verilmezdi ama düğünlerde olan gibi gelen misafirler köylüler tarafından ağırlanırdı. Şimdilerde ise misafirler günlük gelip gidiyor.

Yapmış olduğumuz alan çalışmasında araştırmacı tarafından katılımcılara sorular yöneltilmiş olup cevaplar yukarıdaki gibi belirtilmiştir. Bütününde genel olarak

bir farklılık görülmediği ve söylenmiş olup genelden farklı olarak katılımcılardan alınan cevaplardan bahsedilmiştir.

Katılımcı: Abdullah Yılmaz Tomarza ilçesi Göktepe Köyü (madrasan) 1966 doğumlu Emlak işi ile uğraşıyor.

A: Avşarlarda ölümü simgeleyen bir şey var mıdır?

K: Ölüm zamanı gelen kişinin gözlerinde bir ışıltı olur ve bu ışıltı bir çok kişi tarafından fark edilir.

A: Ölümden kaçınma uzaklaştırmak için yapılan ritüel var mı?

K: Avşarlarda böyle bir ritüel inanış olmadığını söyler

A: Bir hastanın öleceği anlaşılabacağı zaman neler yapılır?

K: Ölümü gelmiş ancak ruhunu teslim edemeyen bir kişide yanında olmayan sevdiği bir kişinin fotoğrafı hasta kişinin üzerine koyulur ve ruhunu teslim eder.

A: Defin işlevleri sırasında neler yapılır?

K: Önceden defin işlemi sırasında mezar kazılırken para verilirdi artık günümüzde bunlar yok

A: Kefen hazır mı olur sonradan mı alınır?

K: Kişinin sandıklarında kefen hazır bir şekilde bulunur ve eğer kefen yok ise kefen parası olarak bir kefen alacak kadar parayı ayırmaktır

A: Bunlara ek olarak avşar geleneklerinde ölüm ile ilgili verebileceğiniz herhangi bir alıntı ya da ritüel var mı?

K: Ölüm ve Ölüm sonrası gelenekler bölgesel olarak birbirine çok benzer ancak avşar olarak ayrılması gerektiği düşünülürse cevaplayabileceğim sorular bunlardır.

A: Yapmış olduğumuz araştırmamızda bize tüm samimiyetle vermiş olduğunuz cevaplar ve kıymetli zamanınızı ayırdığınız için teşekkür ederim.

A: Doğumda isim koyulurken neler yapılır?

K: Büyüklerin isimleri koyulur

Doğumdan sonra 40 çıkarması nasıl olur?

40 gün boyunca bebek dışarı çıkmaz 40 banyosu yaptırılır

Evlenme Avşarlarda nasıl olur

Kız isteme nişan kına düğün olarak genel bir şekilde devam eder.

Halay bizim düğünlerimiz de önemlidir.

Doğum anının geldiği nasıl anlaşılır?

Annenin yüzüne güzellik gelir. Karnı aşağı iner ayakları şişer